

FORSKØNNELSEN

UDGIVET AF FORENINGEN TIL

HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

XVIII. AARGANG

K●BENHAVN MCMXXVIII

R E D A K T I O N
O T T O A S M U S S E N

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE (AXEL SIMMELKIÆR) — KOBENHAVN

I N D H O L D S F O R T E G N E L S E

	Side
* Beplantningen i Hambros Allé. Af Havearkitekt C. TH. SØRENSEN	1
Nationalmuseumsplanerne	2
* Bevarelsen af den frie Strandgrund ved Klampenborg Badehotel	4
* Tycho Brahe Statuen	8
* Statsradiofoniens Bygning	9
* P. V. Jensen Klint. Af Maler N. V. DORPH	17
* Foreningens Medaille	24
Generalforsamlingen den 29. Marts og 16. April 1928	25, 41
En Berigtigelse. Af Bestyrelsen for Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse	30
Til Foreningens Medlemmer	30
Beplantningen i Hambros Allé. Af Afdelingsmeteorolog C. I. SPEER- SCHNEIDER og et Svar af Havearkitekt C. Th. SØRENSEN	31
* Nogle Betragtninger over Byens Parker. Af Stadsgartner V. FABRI- CIUS HANSEN	33
* Andelsanstalten »Tryk«s nye Ejendom	43
En Berigtigelse. Af Arkitekt SVEN RISOM	43
Statsradiofonibygningen. Af Maler HEINRICH DOHM	44
Efter hvilke Principer vil Hovedstadens Udvikling foregaa i den næste Menneskealder?	45
* Baron Haussmann og hans Betydning for Paris' Byplan	46
Litteratur	49
* Et Blad af Byens Billedbog (Ejendommen Graabrødretorv 16)	50
Hvorledes vil Byens Udvikling foregaa i den næste Menneskealder? Udtalelser af Arkitekt EGIL FISCHER, Arkitekt ALFR. J. RAA- VAD, Afdelingsingeniør OLAF FORCHHAMMER, Arkitekt CHARLES J. SCHOU, Ingeniør V. MALLING, fhv. Borgmester H. C. V. MØLLER)	53
* Nyere Butiks-Skiltninger	64
En Berigtigelse (Voldgiftskendelse)	66
* Det nye Militærhospital paa Tagensvej	67
* Blade af Byens Billedbog	68, 80
* Lysreklamer	69
* Bebyggelsen af Kvindefængslets Grund	81
Omkring »Størekassen« og Christianshavns Torv. Af Maler SIGURD SWANE	86

* betegner, at vedkommende Artikel er illustreret.

B I L L E D F O R T E G N E L S E

	Side		Side
Hambros Allé set fra Strandvej udfor Øregaard	1	Fra Ørstedsparken	37, 40
De fire Maader, paa hvilke Beplantningen i Hambros Allé kan behandles	2	Tagensvej udfor Fødselsstiftelsen	37
Bugten ved Klampenborg	4	Søen i Fælledparken	39
Fra Cottage-Parken	5, 7	Andelsanstalten »Tryg«s nye Ejendom	43
Udsigten fra Tycho Brahe Statuen mod Rosenborg	8	Udsigt fra Pont neuf mod Rue Dauphine (Paris)	47
Statsradiofonibygningen, saaledes som den vil tage sig ud fra Hjørnet af Kongens Nytorv og Østergade	9	Graabrødretorv (Efter Thurah)	50
Statsradiofonibygningen, set fra Kongens Nytorv mod Tordenskjoldsgade og omvendt	10	Billeder af Ejendommen Graabrødretorv 16	51, 52
Facadetegning af Statsradiofonibygningen mod Heibergsgade	11	Ejendommen paa Hjørnet af Lyngbyvej og Æbeløgade	64
Statsradiofonibygningen, set fra Heibergsgade	13	Ejendommen paa Hjørnet af Jagtvej og Parkallé	65
Statsradiofonibygnings Grundplan	15	Karréhuse ved Vognmandsmarken	65
Det kongelige Teater 1874	16	To Billeder fra Militærhospitalet paa Tagensvej	67
Grundtvigs Kirke	17	Vor Frelzers Kirke. Efter Tegning af KR. KONGSTAD	68
Grundtvigskirkens Taarn over den omliggende Bebyggelse	19	Vesterbros Passage, set mod Vesterbro	69
Parti af Bebyggelsen omkring Grundtvigs Kirke	20, 21	Lysreklamer paa Østerbrogade	70, 71
Grundtvigskirken. Efter Litografi af P. V. J. KLINT og O. SVENSON	22	Lysreklamer paa Hjørnet af Vesterbrogade og Trommesalen	70, 71
Kirkebygningen. Efter Tegning af P. V. J. KLINT	22	Lysreklame for Carlsberg Bryggerierne	72
Kirketaarnets Bagside med Antydning af de tre Kirkeskibe	23	Reklamestillads paa Trianglen	73
Diplom til Arkitekt P. V. J. Klint. Foreningens Medaille	24	Fem Billeder af Lysreklamer i Berlin	75, 77
En af Indgangene til Ørstedsparken	33	Lysreklame paa B.T. Centralen	76
Fra Frederiksberg Have	34, 35	Lysreklame paa Hjørnet af Nygade og Gammeltorv	76
Fra Parken ved Hans Tavsens Gade	34	Tre Billeder af Lysreklamer paa Det Kannerwoffske Hus	78, 79
Legepladsen i Ørstedsparken	35	Fra Bibliotekshaven paa Slotsholmen	80
Blomsteranlæg paa Vestre Boulevard	36	Forslag til Bebyggelse af Kvindefængslets Grund	81
		Situationsplan til samme Forslag	83
		Hvad der bliver at se af Taarnet paa Vor Frelzers Kirke	85
		Den nye Portnerbolig ved Rosenborg	88

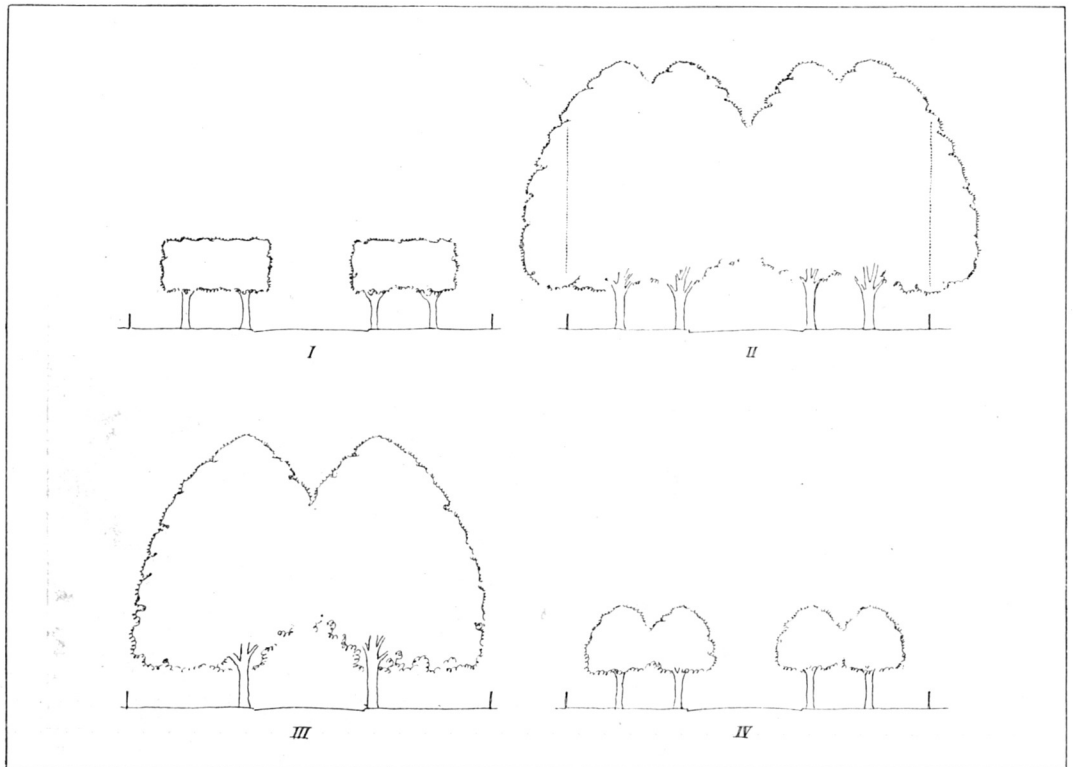
Hambro's Allé set fra Strandvejen udfør Øregaard.

BEPLANTNINGEN I HAMBRO'S ALLÉ

HAMBRO'S ALLÉ, der fra Strandvejen lige ud for Øregaard fører ned til Sundet, er et af Storkøbenhavns ejendommeligste Vejanlæg. Den er udlagt mere end dobbelt saa bred som almindelige Villaveje og den afsluttes for begge Ender af smukke Syn: mod Øst Sundet med Middelgrunden og mod Vest et dybt Indblik i Øregaards gamle Park, med hvilke Alleen paa en Maade danner en Helhed.

Træplantningen, der er ca. 25 Aar gammel, virker perspektivisk smukt med de parvise Stammerækker, men iøvrigt adskiller dens Træer sig ikke fra de andre Villavejes Træer, d. v. s. — *tilsyneladende*. I Virkeligheden indtager de en udpræget Særstilling. De har nemlig Udviklingsmuligheder, de har en Fremtid, og endda paa Grund af de særlige Forhold en mægtig Fremtid. Det har de almindelige Villavejtræer ikke. Paa de gængse 2,5 m Fortove er der kun beskaaret et Træ en kummerlig Skæbne. Lygterne, Telefon- og Lysledningerne, Stikledningerne til hvert Hus, Havernes Nærhed, alt vil kræve og opnaa Beskæringer, der allerede misklæder det unge Træ og ganske skamferer det gamle, der en Gang maa ryddes, uden at have naaet mere end en Brøkdæl af sin Alder og naturlige Udvikling, fordi man tankeløst plantede det, hvor der vitterlig ingen Plads var. Ganske anderledes i Hambro's Allé med sine 8 m brede Fortove. Her, hvor det mærkelige er sket, at man uden trafikale Krav, altsaa udelukkende af Skønhedsgrunde, har udlagt store Arealer af kostbare Kvadratalen, her er skabt enestaaende Vilkaar for en herlig Lindeallé.

Vore gamle pragtfulde Alleer fra det attende Aarhundrede begynder at forfalde og næsten intet Steds skaber vor Tid noget nyt paa det Omraade, noget for Fremtiden. Ganske vist, der plantes Træer i Antal som aldrig før. Faa Udstykningsforetagender nægter sig en saa billig Pryd paa sine Veje, men ingen vil ofre den Plads, en Trærække

De fire Maader, paa hvilke Beplantningen i Hambro's Allé kan behandles.

kræver til sin Udvikling, og derfor efterlader vi, trods al Plantning, intet i Sammenligning med, hvad vi har modtaget. Gentofte Kommune, der ejer Alleen, er forhaabentlig klar over Almenhedens Interesse i dens Behandling. Kommunen har omgaaedes med Planer om at fælde de to Rækker nærmest Haverne, for at de to andre Rækker kan vokse ud med brede Kroner i Overensstemmelse med Lindens Natur. Imidlertid har Beboerne i de lokale Blade og overfor Kommunen ytret Betænkeligheder ved dennes Planer. Af Hensyn til Skyggen og de andre Ulemper, der følger de meget store Træer, vil man holde Træerne lave og nedskaarne altid, men til Gengæld naturligvis beholde alle fire Rækker. Naar de ikke maatte udvikle sig alligevel, vilde der jo heller ikke være Grund til at fælde noget.

Dette Standpunkt, der kunde synes saa egoistisk, skyldes sikkert mere Underkendelse af Træernes Fremtidsværdi end manglende Borgersind. Selvfølgelig mener ingen, at de 22 Villaejere, der bor i Hambro's Allé netop 1927, skal bestemme om Træernes Udseende langt ud i den fjerne Fremtid. Det vilde være lige saa urimeligt som at mene, at Beboerne i Jægersborg Allé skulde kunne gennemtvinge en særlig Behandling af dennes Træer. Da der ogsaa er fremkommet andre Indlæg, vil en kort Udredning af Spørgsmaalet være paa sin Plads og mulig bidrage til, at Misforstaaelser ikke skal faa uheldig Indflydelse paa den Løsning, man vælger i dette Spørgsmaal, hvor Almenhedens og ikke Kommunens, endsiige Beboernes Interesse bør være det afgørende.

Alleen kan gartnerisk behandles paa fire Maader (se de vedføjede Snit):

1. Alle Trærækker kan bibeholdes og beskæres, saa de danner dobbelt Stammehække af lignende Type som Husalleen i Kongens Have. Det giver en dyr Vedligeholdelse, hvad der fik være; men navnlig vilde det danne en ringe Udførelse af en fordringsfuld

arkitektonisk Form, fordi Træerne ikke er plantede parvis overfor hinanden, men i et meget langstrakt »Forbandt«.

2. Alle Trærækker kan vokse op sammen. Dette vil sikkert give en meget storslaaet Virkning. Men da Plantningssystemet, der er anvendt, ikke har regnet med denne Mulighed ved Fordelingen af Rækkerne i Vejens Tværprofil, maatte man gennem tinglæste Hæftelser sikre sig, at Træerne fik Lov til at udvikle sig ind over Hegnene, idet en Opskæring i disses lodrette Plan jo vilde skade Alleen meget.

3. Trærækkerne nærmest Haverne kan fjernes. Derved fik de tilbageblevne Rækker Lejlighed til at vokse frit over hele Vejens Omraade. Kronerne kan paa den Maade blive ca. 14 m brede uden at de naar Hegnene. Denne Løsning er vel nok ikke alene den naturligeste og nemmest gennemførlige, men navnlig den, der vilde give det enkelte Træ den gunstigste Udviklingsmulighed. Det er ogsaa saaledes, Ejeren af Øregaard i sin Tid har tænkt sig Alleens Fremtid.

4. Endelig kan man ikke nægte Muligheden af, at den Udtynding og Beskæring, der af gartneriske Grunde foretages med de unge Træer, kan fortsættes, naar de bliver ældre, saaledes at Træerne nogenlunde beholder deres nuværende Form og Størrelse.

Men mod en saadan Skamskæring, hvis Resultat afgjort bliver en med Alderen voksende Uskønhed og Disharmoni, maa alle Venner af Træer gøre Indsigelse. Denne ikke ualmindelige Form, der hverken er Kultur eller Natur, men et ækelt Produkt af afstumpet Naturfølelse og gartnerisk Slendrian. Denne kendte kommunale og karakterløse Udgave af det frie Træs Form er maaske undskyldelig, hvor Pladsen er for lille, men den er utilladelig, hvor Pladsen er rigelig, og i Hambro's Allé med de enestaaende Forhold bør den i hvert Fald aldrig taales.

C. TH. SØRENSEN.

NATIONALMUSEUMSPLANERNE

FOR nogen Tid siden fremkom der Rygter om, at man var beskæftiget med at udarbejde en Plan til Anbringelse af Nationalmuseet i Rosenborg Have langs Sølvgade paa den Del af Haven, der tidligere var anvendt som Driverier, men som omkring Aarhundredskiftet indgik i Haven, og som efterhaanden med Rette har opnaaet en sjælden Yndest hos det Haven besøgende Publikum.

Foreningens Bestyrelse har efter Samraad med Foreningens raadgivende Udvalg under 10. Januar gennem Ritzau's Bureau udsendt følgende Meddelelse:

»Da man har bragt i Erfaring, at der i den nærmeste Fremtid vil blive forelagt Rigsdagen et Forslag om Opførelse af et Bygningskomplex for Nationalmuseet i Rosenborg Have paa det Areal, der ligger mellem den gamle Del af Haven og Sølvademuren, føler Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse det som sin uafviselige Pligt allerede paa nærværende Tidspunkt at nedlægge den alvorligste Protest mod Opførelse af en Museumsbygning paa dette Sted.

Bestræbelserne for at skaffe Nationalmuseet et nyt Hjem i brandsikre og værdige Omgivelser har, som det vil fremgaa af vore tidligere fremsatte Udtalelser, selvfølgelig vor varmeste Sympati, men Foreningen vilde svigte den Tillid, som dens Medlemmer og Offentligheden viser den, dersom den tav stille til et Forslag om i Rosenborg Have, tilmed i den af Byens Borgere stærkest søgte Del, at opføre et Bygningskomplex, der — efter hvad vi har bragt i Erfaring — vil beslægtede ca. en Fjerdedel af hele Havens Areal.

Til saadan Anvendelse bør Rosenborg Have, saalidt som andre af Hovedstadens lige saa værdifulde, historiske Anlæg, ikke udleveres«.

Bugten ved Klampenborg.

(Naturfredningsforeningens
Billedserie).

BEVARELSEN AF DEN FRIE STRANDGRUND VED KLAMPENBORG BADEHOTEL

DANMARKS Naturfredningsforening, Turistforeningen for Danmark og Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse har under 6. Januar tilskrevet Formanden for Fredningsnævnet for Københavns Amt saaledes:

»I Februar 1926 indgav »Turistforeningen for Danmark« og »Danmarks Naturfredningsforening« et Andragende til Landbrugsministeriet vedrørende Bevarelsen af den frie Klampenborg-Strand. Andragendet findes aftrykt Side 45—46 i vedlagte Danmarks Naturfredningsforenings Aarskrift for 1925—26, hvortil henvises.

Efter at der i lang Tid har været forhandlet mellem Staten og Ejerne af de paagældende Strandgrunde ved Klampenborg om Køb af disse Grunde, er Forhandlingerne nu afsluttede uden Resultat, og samtidig publiceres det offentligt, at disse Strandgrunde om ganske kort Tid vil blive udbudt til Salg til Bebyggelse med større Ejendomme, hvorved for bestandig den frie og aabne Strand vil være tabt for Offentligheden.

Undertegnede Foreninger maa imidlertid formene, at der sker uoprettelig Skade for Samfundet, hvis disse Arealer bebygges som projekteret, og vi ser i den nu foreliggende Situation ingen anden Udvej end at andrage det ærede Fredningsnævn om i Henhold til Naturfredningsloven at gribe ind og iværksætte en Fredning af de omhandlede Arealer, der sikrer Offentligheden i det mindste samme frie Adgang til den aabne Strand, som har eksisteret i den senere Aarrække, og at al Forandring i Strid hermed forbydes, jfr. navnlig Lovens Prg. 5.

Vi nærer den Tro, at hvis det ærede Fredningsnævn tager sig af denne Sag, vil der ogsaa aabne sig nye Muligheder for en fredelig Løsning paa en for Samfundet tjenlig Maade«.

Det Andragende til Landbrugsministeriet, hvortil der ovenfor henvises, havde følgende Ordlyd:

Fra Cottage-Parken.

(Naturfredningsforeningens
Billedserie).

»Som bekendt har A/S Klampenborg Vandkur-, Brønd- og Søbadeanstalt paa sin ekstraordinære Generalforsamling d. 1. Decbr. 1925 besluttet at bortsælge til Udstykning og Villabebyggelse den Selskabet tilhørende ca. 35.000 Kvadratalen store Strandgrund, hvis det ikke lykkes at overdrage Strandgrunden til det offentlige nu, efter at Selskabets Lejemaal af det Staten tilhørende Areal, hvorpaa det nedbrændte Badehotel laa, er udløbet.

Allerede under vore Forhandlinger med Direktør Chr. B. la Cour i Aaret 1918 var man enige om at arbejde for Gennemførelsen af en golf lignende vid og aaben Strandbred helt nede fra Hvidøre, langs Bellevue-Bugten og hen til det endnu aabne Strandareal foran Klampenborg Badehotel.

Da det i hele denne Sag drejer sig om Arealer, der hører til de naturskønneste i vort Land, beliggende som de er mellem Dyrehaven og Øresund og i umiddelbar Nærhed af Landets Hovedstad, anser vi det for skæbnesvangert, om den store og frie Strandgrund foran Klampenborg Badehotel blev solgt til Udstykning og Bebyggelse — ikke mindst under Hensyn til, at hele Øresundskysten fra København til Helsingør i det store og hele allerede er afspærret og tabt for det danske Folk.

Vi mener ligeledes, at det er af allerstørste Betydning, at man i disse Nedgangstider ikke foregriber de mange smukke og værdifulde Forslag, som det er lykkedes at faa samlet indenfor den la Cour'ske Plan, og som det sikkert i kommende Opgangstider vil være muligt og ønskeligt at gennemføre.

Hovedpunkterne i den la Cour'ske — efter Forhandling med Naturfredningsforeningen foreslaaede — oprindelige Plan gaar ud paa følgende:

De lokale Strandgrundsforhold tillader en samlet Udformning af hele Kystarealet, saaledes at det kan blive den haardt savnede Basis for et Bade- og Friluftsliv af hidtil ukendte Dimensioner og med en storslaaet Udsigt over Øresund. Hensynet hertil samarbejdes med Hensynene til den nødvendige Nyregulering af Strandvejstrafikken, og Adgangsforholdene kan saaledes blive tidssvarende og smukke.

Samtidig udlægges store Arealer som offentlig Skovpark. Alle disse Planer og Fredninger bæres i det la Cour'ske Forslag økonomisk af det paatænkte store Hotel-etablisement.

Saaledes som Forholdene nu ligger, maa man se bort fra dette storstilede Projekt, men hvad enten man tænker paa vort hjemlige Rejse- og Ferieliv eller paa den fra Ulandet kommende Turiststrøm, vil den stadige Vækst, som København og de tilgrænsende Kommuner (»Storkøbenhavn«) i de senere Aar udviser, nødvendigvis skabe meget stærkt forøgede Krav m. H. t. Indretning af Hoteller med en tidssvarende og efter vore Forhold afpasset høj Standard.

Selv om det for Tiden maa anses for risikabelt at rejse et nyt og tidssvarende Klampenborg Badehotel, vil det offentlige alligevel have en i det lange Løb ogsaa økonomisk værdifuld Interesse i at bevare et saa bekvemt og smukt beliggende Terræn mod at blive udstykket til en mere eller mindre planløs privat Bebyggelse. Selvfølgelig kan dette ikke opnaas gratis, det er ganske umuligt, men i selve Terrænets Fortrin, der ubetinget beror paa den uhindrede Adgang til Stranden, ligger der en økonomisk Chance, som ved en fornuftig Udnyttelse kan skaffe rimelig Dækning for den fornødne Kapital.

Chancen ligger i, at Storkøbenhavns Befolkning — for hvilken Klampenborg gennem en Aarrække har været vigtigt Centrum for det »lille Turistliv« (Skovture o. l.) — Aar for Aar ved Storbyens Vækst og ved Trafikmidlernes Forbedring har givet Stedet Forretningsmuligheder af stort Omfang. Det velhavende Publikum rejser ofte meget længere ud (til Sjællands Nordkyst med de derværende mondæne Badesteder), men for det jævne borgerlige Publikum er Klampenborg egentlig for Tiden det naturlige Maal for korte Udflugter, samtidig med at det er blevet et Centrum for Sportsliv, fortrinsvis om Sommeren, men ogsaa om Vinteren.

For dette jævne og meget talstærke Publikum er der med andre Ord stærk Trang til i Klampenborg at finde gode folkelige Forfriskningssteder, hvor der er Plads nok til, at et meget betydeligt Antal Gæster kan blive betjent.

Ved eventuel Realisation af denne Tanke vil det være rigtigst at flytte den nuværende Strandpavillon hen til Nordgrænsen af Arealet; saaledes som den nu ligger, spærrer den for den fri Udsigt over Sundet. Paa den Plads, hvor det tidligere Badehotel laa, vil en stor populær Restaurant have sin naturlige Plads, indtil en endelig Ordning af hele Terrænet senere finder Sted. At en saadan Ordning dels vil udfylde et Savn hos Publikum og dels vil kunne afkaste betydelig Indtægt er utvivlsomt. Dens Virkeliggørelse vil derfor lette Bevarelsen af det smukke — og det sidste — fri Terræn ud imod Stranden, som ligger saa nær ved København, at det virkelig har Betydning for hele Befolkningen. Og endelig vil Planen ikke alene holde den fremtidige Mulighed for et stort Hotelanlæg aaben, men den vil tillige skabe en Basis for Turisternes og Friluftslivets Interesser.

I Betragtning af det foranstaaende skal man derfor foreslaa:

1. at Staten og de interesserede Kommuner køber den A/S Klampenborg-Vandkur-, Brønd- og Søbadeanstalt tilhørende Strandgrund og udlægger den som offentlig Strandpark,
2. at det Staten tilhørende Terræn Vest for Strandvejen udlægges som offentlig Skovpark, og at der her paa den Plads, hvor tidligere Badehotellet laa, midlertidig opføres en lethygget, folkelig Restaurant.

Enhver privat Bebyggelse baade paa Terrænet Vest for Strandvejen og paa Strandgrunden vil være skæbnesvanger og vanskeliggøre en formaalstjenlig Udnyttelse af Arealerne senere. Den vil tilintetgøre uerstattelige Naturskønheder, og Tanken om at

udforme Hvidørebugten som en samlet Golf til Brug for Københavns Befolkning vil have faaet uhjælpeligt Grundstød.

Vi undertegnede Foreninger haaber paa det høje Ministeriums velvillige Forstaaelse for de her fremsatte Synspunkter«.

Af Udtalelser i Dagspressen for de seneste Dage synes det at fremgaa, at der indenfor Københavns og Gentofte-Ordrup Kommuner er Stemning for at bidrage til Bevarelsen for Offentligheden af Klampenborg Strandgrunden. Meget taler ogsaa for, at Sagen bedst løses paa denne Maade.

Naar der i Henvendelsen af Februar 1926 til Landbrugsministeriet tales om, at det paagældende Areal vil kunne danne Basis for et Bade- og Friluftsliv af hidtil ukendte Dimensioner, maa vi tage det Forbehold, at der med dette Udtryk ikke bør sigtes paa Tilvejeskaffelsen af Badeliv à la Hornbæk. Det er ikke det, Hovedstadens Befolkning venter at kunne finde her. Det, der ønskes, og det der her er Mulighed for at skabe, er en fri og uhindret Adgang til den aabne Strand. Og det er af Betydning, at man holder sig klart for Øje, at her er en enestaaende Lejlighed til at skabe et Friluftstillflugtsted saavel for Byens Befolkning som for Turisterne, et Friluftssted, som især vil blive af Betydning ved, at det kan sættes i omtrent umiddelbar Forbindelse med Dyrehaven. Vi har ikke mange Steder mere langs hele Kysten fra København til Kronborg, hvor vi kan komme til Vandet. Og Byboeren har Trang til ikke alene at se det blaa Vand, men nok saa meget at komme ned til Vandet og paa varme Sommerdage at kunne høre Bølgeskvulpet nyne sine Melodier over Strandens Smaasten.

Fra Cottage-Parken.

(Naturfredningsforeningens
Billedserie)

Udsigten fra Tycho Brahe Statuen mod Rosenborg. (Se Artiklen i sidste Hæfte).

TYCHO BRAHE STATUEN

I sin Omtale af denne Sag udtalte Redaktionen af »Politiken« bl. a. følgende: »... Men naar man her vil have Æblerosehækken fjærnet, er man inde paa forkert Vej. De i det tidlige Foraar yndigt duftende Æblerosers Løv vil ingen Gartner kunne fjærne uden at lægge sig ud med mange Københavnere, der Aar for Aar glæder sig over Turen langs denne Rosenhæk, der skænker ham den første søde Duft af Vaar«.

Det lyder smukt, men vi er bange for, at det er »Politiken« selv, der er inde paa forkert Vej — bogstavelig talt. Vi henstiller til »Politiken« at tage Forholdene paa Stedet i Øjesyn, saa vil det ses, at dér, hvor de mange Københavnere Aar efter Aar færdes, er der slet ingen Æblerosehæk, og langs Kørevejen op til Observatoriet — det er den Vej, der er Tale om — er der heller ikke noget, der med Rette kan kaldes en Æblerosehæk, men kun nogle forvoksede Levninger af noget, der engang for mange Aar siden var en Æblerosehæk. Disse Rester af denne Hæk, der i Aarevis har været forsømt og faaet Lov at vokse i Vejret, saa at den er ganske bar forneden, disse Rester er der saavist ingen Grund til at kræve fredet.

Statsradiofonibygningen, saaledes som den vil tage sig ud fra Hjørnet af Kongens Nytorv og Østergade.

STATSRADIOFONIENS BYGNING

DET er aabenbart vanskelige Tider for Danmarks Hovedstad i Øjeblikket. Bygges der noget nyt i Stedet for et gammelt, faldefærdigt Hus, faar man at vide, at den gamle Rønne meget hellere skulde være blevet liggende — den saa saa male-risk ud. Lader man andet Steds en saadan gammel, forfalden Rønne blive liggende af Mangel paa pekuniære Midler til at bygge noget nyt, er ogsaa det galt: man faar da at høre, at en saadan gammel Bygning er en Skamplet for Byen. Fælder man Træer, der notorisk er i Vejen for den voksende Færdsel i Storbyen, er det galt, og planter man andet Steds Træer, hvor der forhen ingen saadanne var (som f. Eks. langs Søen ved Østerbrogade), saa er det ogsaa rent forkert.

Det vilde da være naivt at vente, at det i vor kritiske Tid, hvor snart sagt alle føler sig kaldede til at give deres Besyv med om alt, skulde være muligt at løse Problemet om Opførelsen af en Nybygning for Statsradiofonien let og smertefrit.

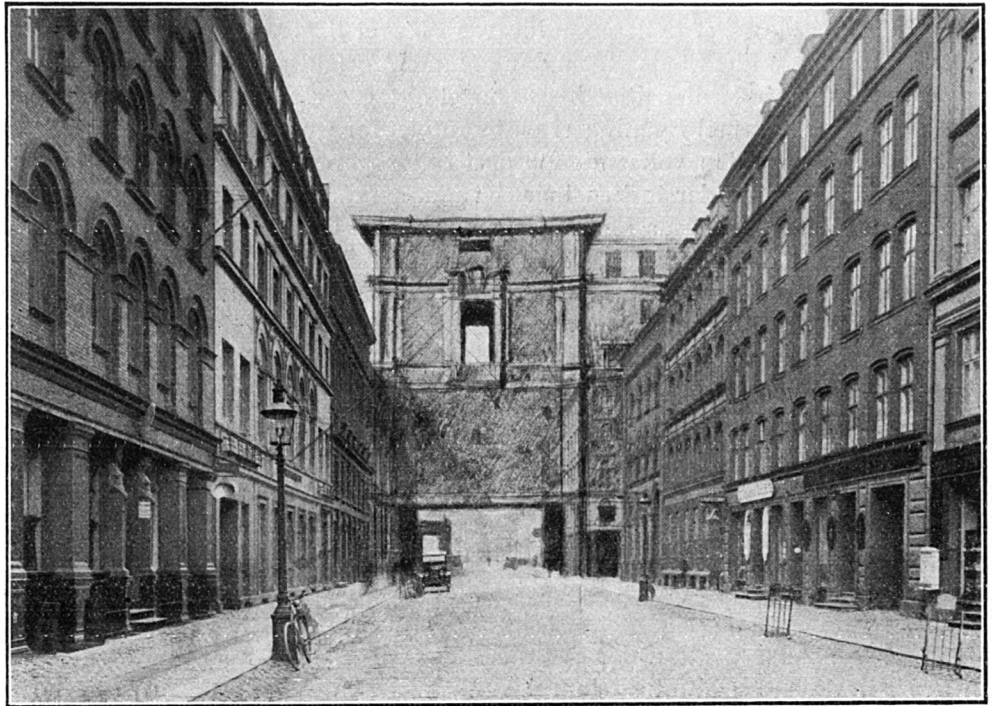
Dette Problem har været drøftet i adskillige Aar, men først i de sidste Maaneder af 1927 syntes Sagen ved Fremsættelsen i Rigsdagen af Lovforslagene om Opførelse af en Bygning til Brug for Statsradiofonien samt om Ordningen af Det kgl. Teaters Forhold at være afklaret saa vidt, at den var kommen ud over Overvejelsernes Stadium og naaet en Udvikling, der paa Forhaand maatte antages at indebære Muligheden for, at man her havde fundet den rette Løsning.

I Bemærkningerne til Lovforslagene udtaltes bl. a. følgende:

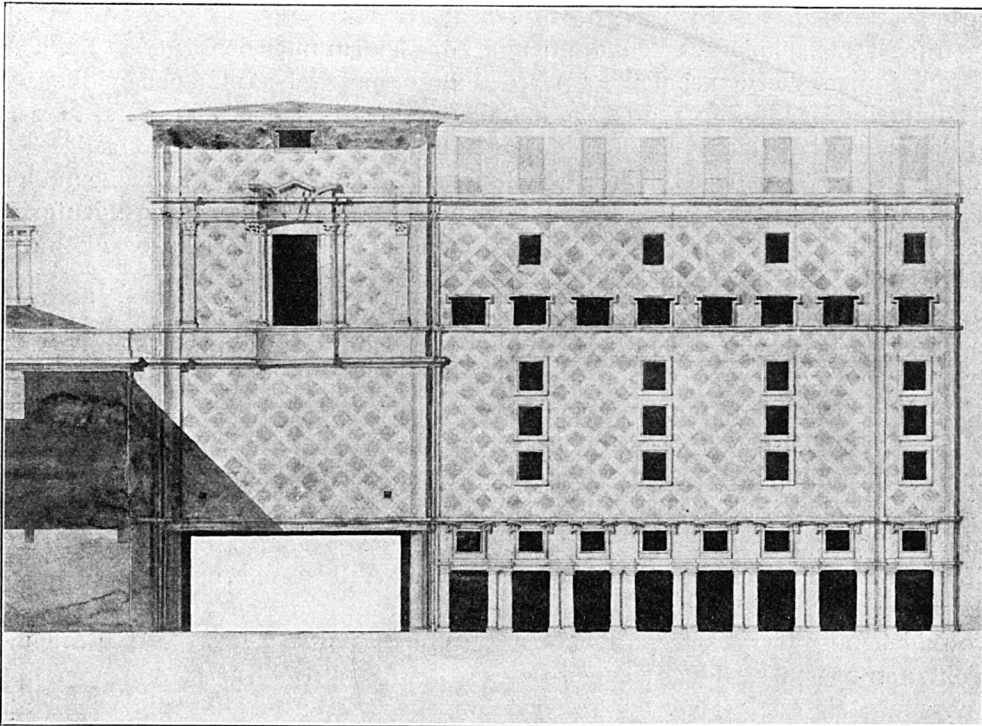
»Som det vil fremgaa af de det paagældende Lovforslag ledsagende Bemærkninger og Bilag til de to Lovforslag, har det vist sig, at den af Arkitekt HOLGER JACOBSEN senest udarbejdede Dobbeltsceneplan, der var udstillet paa Charlottenborg og bragte Kunstneren C. F. Hansens Medalje, og som gaar ud paa at anbringe den nye Scene i en Bygning paa to Grunde i Tordenskjoldsgade, Hjørnet af Heibergsgade, har kunnet

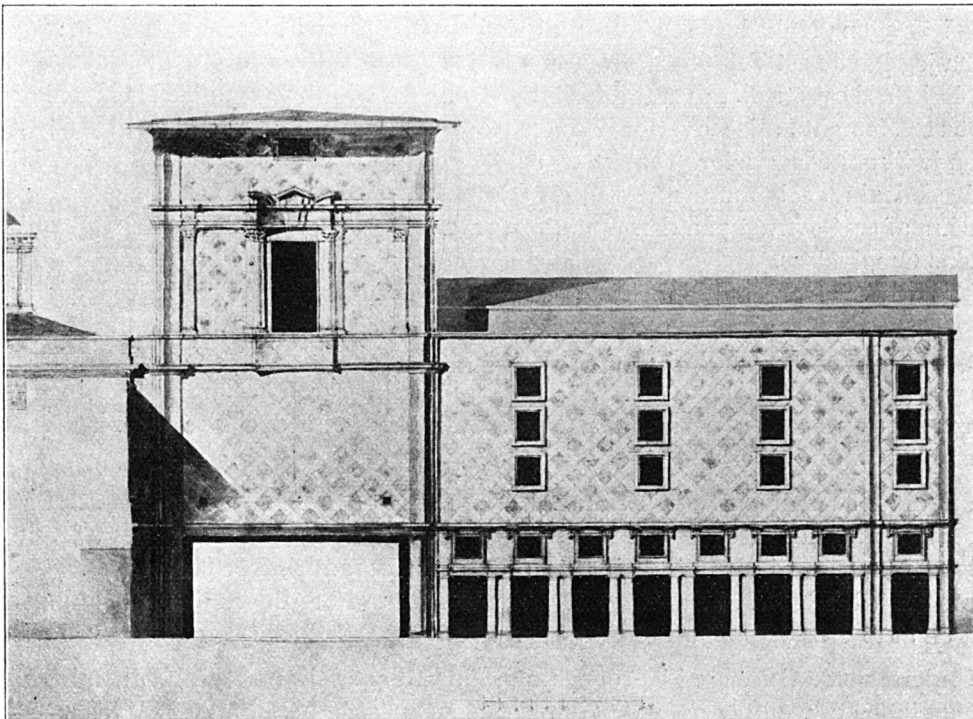
Statsradiofonbygningen, set fra Kongens Nytorv mod Tordenskjoldsgade.

Statsradiofonbygningen, set fra Tordenskjoldsgade mod Kongens Nytorv.

Façadetegning af Statsradiofonibygningen mod Heibergsgade.
Murfladernes Monster er tænkt udført paa samme Maade som i Landsretsbygningen i Bredgade.

Samme Tegning, saaledes som den er præmieret af Kunstakademiet.

omarbejdes saaledes, at Bygningen — uden at der gøres Indgreb i væsentlige Dele af Planen for Teaterlokalernes Vedkommende — ogsaa rummer de fornødne Lokaler for Statsradiofonien. Ved den saaledes ændrede Plan opnaas det, at man paa en økonomisk overkommelig Maade kan skaffe Radiofonien gode og velegnede Lokaler, indrettede med denne særlige Udnyttelse for Øje, og samtidig kan skaffe det kongelige Teater Muligheden for at gaa over til den Dobbeltscenedrift, som nu i en Aarrække af de skiftende Regeringer og formentlig ogsaa af de fleste kyndige Folk paa og udenfor Rigsdagen har været anset for den Driftsform, som baade kunstneriske og økonomiske Hensyn gør det i høj Grad ønskeligt at indføre ved det kongelige Teater«.

Det af Arkitekt HØLGER JACOBSEN udarbejdede Forslag mødte almindelig Tilslutning i Dagspressen, da det blev offentliggjort, men senere har der fra forskellig Side rejst sig Indvendinger mod Forslaget, uden at det dog kan siges, at disse Indvendinger i større Omfang bygger paa Sagkundskab. Saaledes findes i »Berlingske Tidende« for 8. Januar et Indlæg fra »agtet Haand«. Haanden skriver bl. a.: »Jeg har længe ventet, at andre og mere kompetente Mænd skulde fremkomme med en Protest, men da saadant til min Forbavselse endnu ikke er sket, vil jeg tillade mig at spørge, hvor nogen tør driste sig til at byde Landet, specielt København, et saadant Projekt? . . . Det Projekt maa være dødfødt, der ødelægger det gamle kongelige Teaters Udseende og Synet af Kongens Nytorv, der er og forbliver en af de fornemste Pladser i vor By. Torvets Udseende vil blive fuldstændig forrykket, og alle, der har glædet sig over dets Skønhed, maa, om Projektet antages, fremtidig gaa med bortvendt Hoved forbi Teatret over den skønne og monumentale Plads. Hvor tør nogen forlange, at Rigsdagen skal spille sin Tid med et saadant Monstrum, et arkitektonisk Uhyre, der vil være en Skamplet for Byen og Landet. . . . Vi Borgere, der elsker den gamle By med dens fornemme Torv og vort gamle Teater, bør nedlægge den skarpeste Protest mod, at Det kongelige Teaters Udseende og vort gamle, smukke Torv ødelægges. . . «

Og i »Dagens Nyheder« for 7. Januar skriver Grosserer F. ZACHARIAE bl. a.:

»Da jeg havde set Tegningen, som medfulgte Pressens Fremførelse af Projektet, blev jeg i høj Grad overrasket over, at der ikke straks fra bygningskyndige Mænds Side blev raabt et »Memento« lige overfor Planen, som udelukkede alt Hensyn til de tilstedeværende Skønhedsværdier (Teatret og dets Omgivelser), kun jagende efter den billigst mulige Løsning, selv om denne ved en Overbebyggelse af Tordenskjoldsgade og Paaklistring af en Gevækst paa den smukke Teaterbygning totalt vilde vansire Bygningen og dens Omgivelser.

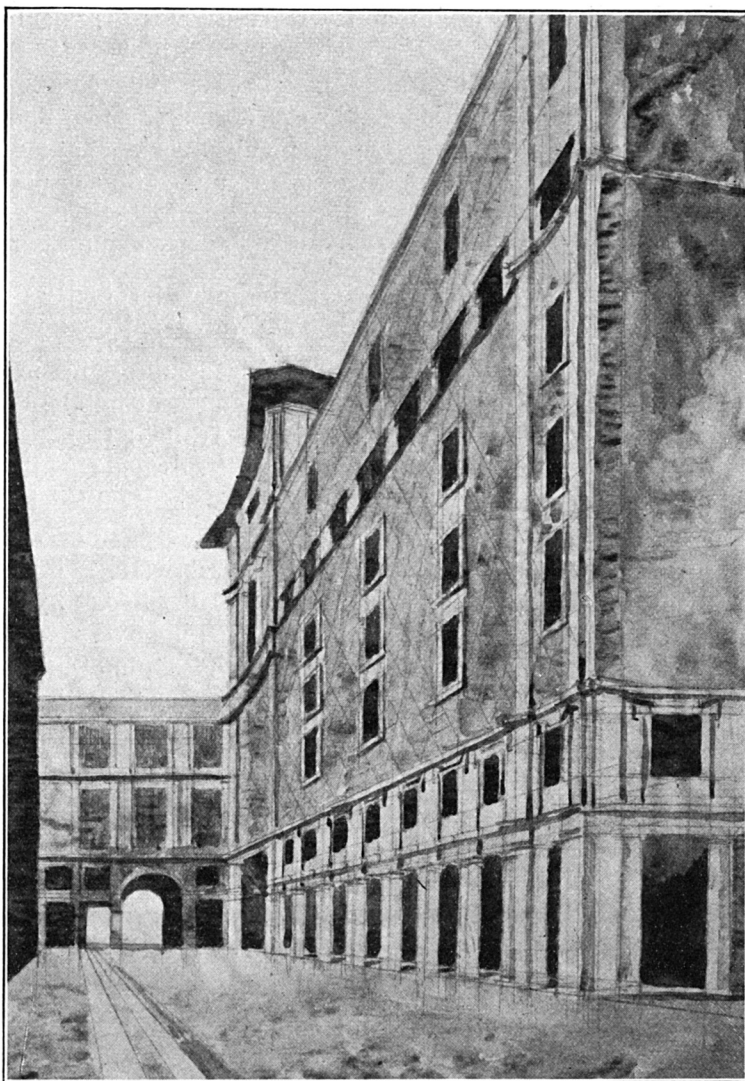
»At der ikke straks ved Planens Fremkomst fra Befolkningens Side hævdede sig et Kor af Røster mod en saadan Vandalisme, er jo ufatteligt, — er der da ikke Gnist af Pietet tilbage i Samfundet for Bevarelse af den smukke, snart 60 Aar gamle Teaterbygning i sin oprindelige Skikkelse, uden Gevækster og Vansiring, og dens Omgivelser i passende Overensstemmelse med Kvarterets prominente Beliggenhed, i Stedet for at forandre dettes Fysiognomi til et Sidegade-Kvarters«.

Som det vil ses, bygger disse Udtalelser ikke paa Saglighed, men synes at være Udtryk for en almindelig Ulyst til at forandre noget bestaaende, selv om de, fra hvem Udtalelserne hidrører, inderst inde indrømmer, at en Forandring er paakrævet.

Som det vil vides af Meddelelser i Dagspressen, har Foreningen den 24. Januar modtaget en af to Husejere i Tordenskjoldsgade underskrevet, saalydende Henvendelse:

»Undertegnede Husejere i Tordenskjoldsgade tillader sig herved, i Anledning af det af Regeringen fremsatte Lovforslag om en Teaterbygning beliggende med Scenen tværs over Tordenskjoldsgade, for at løse Dobbeltscenespørgsmaalet ved vort kgl. Teater, at

Statsradiofonibygningen, set fra Heibergsgade.

rette en Henvendelse til Forskønnelsesforeningen om at støtte os i vore Bestræbelser for at forhindre dette, idet vi saavel overfor Regeringen som overfor Københavns Kommune agter at nedlægge en bestemt Protest imod det fremsatte Forslag.

»Naar vi naturlig henvender os om Støtte til Foreningen i denne Sag, er det, fordi vi fuldt ud anerkender det store Arbejde, Foreningen udretter for at værne de Kulturværdier, vor By ejer. Vi ved, at vi ikke i denne Sag taler alene, men at vi bag os har langt den største Del af Københavns Befolkning, der ligesom vi finder, at den foreslaaede Løsning uden smaalig Hensyn til de Værdiforingelser, vore Ejendomme udsættes for, tillige er en Haan mod al bestaaende Skønhed paa dette Sted. Gennem Pressen er jo allerede Misfornøjelsen flere Gange kommet til Orde.

»Tordenskjoldsgade er Hovedadgangen fra Kongens Nytorv til hele Gammelholm, Udsigten gennem Gaden til Havnen er en af de mest karakteristiske i Byen, og vort kgl. Teater ligger som et monumentalt arkitektonisk Hele set fra Kongens Nytorv.

»For at skaffe dette Teater den, ogsaa efter vor Mening tiltrængte Udvidelse, vil man

ødelægge alle disse Værdier. Gaden vil man spærre ved tværs over denne at opføre et firkantet Taarn i Rundetaarns Højde, der paa den mest brutale Maade skyder sig op langs det kgl. Teaters Façade uden i mindste Maade at være eller kunne komme i Harmoni med denne. At et saadant Forslag er blevet fremsat, er os en Gaade, saa meget mere som den eneste naturlige Løsning af Spørgsmaalet maa være at lægge de 2 Teatre i Forlængelse af hinanden, saaledes som der ogsaa fra anden Side er peget paa.

»Vi forventer derfor, at Forskønnelsesforeningen vil yde os sin Støtte og gøre sin Indflydelse gældende ved offentligt at tage til Orde imod det fremsatte Forslag«.

Paa denne Henvendelse har Foreningen — efter at have gjort Sagen til Genstand for Behandling paa et Bestyrelsesmøde — den 26. s. M. svaret saaledes:

»I Anledning af Deres Henvendelse af 24. d. M. angaaende Planerne om Opførelse af en Tilbygning til det kongelige Teater tillader man sig at udtale, at man efter at have gjort sig bekendt med Detailplanerne til det af Arkitekt HOLGER JACOBSEN udarbejdede Forslag til en saadan Tilbygning ikke kan tiltræde den Opfattelse, at en Bygning opført efter dette Forslag vilde betyde en Forringelse af Bybilledet paa dette Sted, men at man tværtimod maa finde, at Forslagets Virkeliggørelse vil betyde en arkitektonisk Berigelse af Kvarteret, og at Forslaget ikke vil hindre Adgangen fra Tordenskjoldsgade, men paa dette Punkt tværtimod vil tilføre Bybilledet her et nyt og interessant Moment, nemlig Gennemkørslen ind under den nye Bygning over Gaden.

»Efter Arkitekt Holger Jacobsens Forslag bevares i Modsætning til tidligere offentliggjorte Forslag Kolonnadegennemkørslen fra Kongens Nytorv til Heibergsgade, en Omstændighed, som Foreningen lægger Vægt paa, eftersom Kolonnadens Bortfald baade i arkitektonisk og trafikale Henseende vilde betyde en stor Forringelse.

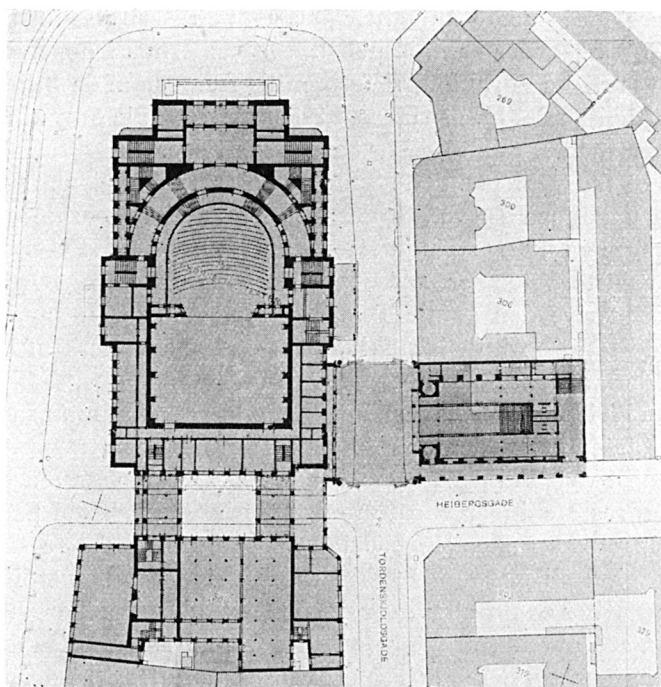
»Paastanden om, at den projekterede Bygning over Tordenskjoldsgade vil blive et Taarn af Rundetaarns Højde, er urigtig, idet man har konstateret, at Bygningen er betydelig lavere end Rundetaarn og ikke engang saa høj som den nuværende Teaterbygning.

»Endvidere ønsker man at understrege den Kendsgerning, at det kongelige Akademi for de skønne Kunster for det heromhandlede Projekt har tildelt dettes Forfatter *C. F. Hansen-Medailen*, den højeste Æresbevisning, Akademiet har det i sin Magt at tildele en Arkitekt. Denne Kendsgerning er for Foreningen og turde ogsaa for Offentligheden være den sikreste Garanti for Projektets kunstneriske Værdi, og Foreningen ser i alt Fald saaledes paa Sagen, at Hovedstaden kan være vel tjent med den nye Teaterbygning, der vil være et fuldgyldigt Udtryk for vor Tids Bygningskunst uden paa noget Punkt at skade Virkningen af den gamle Teaterbygnings Arkitektur.

»Foreningen mener at burde tilføje, at Arkitekt HOLGER JACOBSEN, der er Medlem af Foreningens Bestyrelse, efter eget Ønske ikke har deltaget i Forhandlingerne om denne Sag, samt at nærværende Udtalelse er vedtaget med Enstemmighed«.

I ovennævnte Svar har Foreningen egentlig sagt, hvad den for sit Vedkommende havde at sige, men da dette Svar har givet Anledning til nogle Presseangreb paa Foreningen, maa det anses for ret og rimeligt, at Foreningen knytter nogle Bemærkninger til disse Angreb.

»Berlingske Tidende« mener (27. Januar), at Foreningen ikke burde have fremsat nogen Udtalelse i Sagen, idet Bladet anser Foreningen for inhabil til at udtale sig. »I Højesteret«, siges det, »har man den smukke Skik, at naar en Dommer paa nogen som helst Maade har den fjerneste Tilknytning til den Anklagede eller Anklageren, viger han sit Sæde i Sagen. Ligeledes: Hvis en Dommer, før en Sag kommer frem, har været indblandet i den blot ved en Diskussion, og hvis han har udtalt sit Skøn om Sagen, deltager han ikke i Domshandlingen.« Vi kan ikke se rettere, end at der med dette Argu-

Plan af Arkitekt HOLGER JACOBSENS Forslag til en
Statsradiofonibygning i Forbindelse med Det kgl. Teater.

ment gribes ganske ved Siden af. Naar Foreningen som saadan i nærværende Tilfælde ikke maatte udtale sig, fordi Arkitekt HOLGER JACOBSEN er Medlem af dens Bestyrelse, saa maa Konsekvensen af Bladets Standpunkt formentlig blive denne, at heller ikke Højesteret som saadan vilde kunne dømme i en Sag, naar et af dens Medlemmer havde Tilknytning til Sagens Personer. Naar dernæst Foreningen i dette Tilfælde overhovedet er fremkommen med en Udtalelse, er det jo som Følge af den Kendsgerning, at Foreningen var blevet anmodet om at udtale sig, og for at de paagældende Husejeres Henvendelse til Foreningen ikke skulde forblive ukendt for Offentligheden som et Anliggende alene mellem Brevskriverne og Foreningen, indeholdt »Berlingske Tidende« for 25. Januar Henvendelsens Ordlyd.

»Politiken«, som i den senere Tid beklageligvis har været utilfreds med, hvad Foreningen foretager sig, skriver 28. Januar i en ledende Artikel bl. a.: »Naar Borgerne i Kvarteret nu protesterer, saa maa det, inden vi giver dem Ret, hævdes, at de er Parter i Sagen, og at deres Ord derved faar mindre Vægt. . . . Men naar Forskønnelsesforeningen derefter rykker ud og paastaar, at HOLGER JACOBSENS Projekt vil forskønne og berige Kvarteret arkitektonisk set, saa maa det tilføjes, at det har Foreningen øjensynlig ingen Forstand paa.« Hertil skal vi blot bemærke, at det selvfølgelig gør os ondt, at »Politiken« mener, at Foreningens Bestyrelse — altsaa i Modsætning til nævnte Blads Redaktion — ikke har Forstand paa det, den taler om. Men denne Vurdering af Foreningens Dømmeevne maa vi se at bære med Sindsro.

Det maa synes ret bemærkelsesværdigt, at der nu pludselig røbes en saa udpræget Følsomhed overfor Gammelholmskvarteret, som om dette var et arkitektonisk Skatkammer. Os forekommer det tværtimod, at Gammelholm i arkitektonisk Henseende er saa stedmoderligt behandlet, at Opførelse af et monumentalt og interessant Bygnings-

værk som det foreslaaede maa kunne betegnes som en Berigelse for Kvarteret. At den Modstand mod Forslaget, der er kommen til Orde, derhos i nogen Grad bygger paa Ukendskab til de faktiske Forhold, vil formentlig fremgaa af de Billeder, der ledsager disse Linjer, og af hvilke det bl. a. vil ses, at den megen Tale om, at den nye Bygning vil ødelægge *Torvet*, med et mildt Ord er en Overdrivelse.

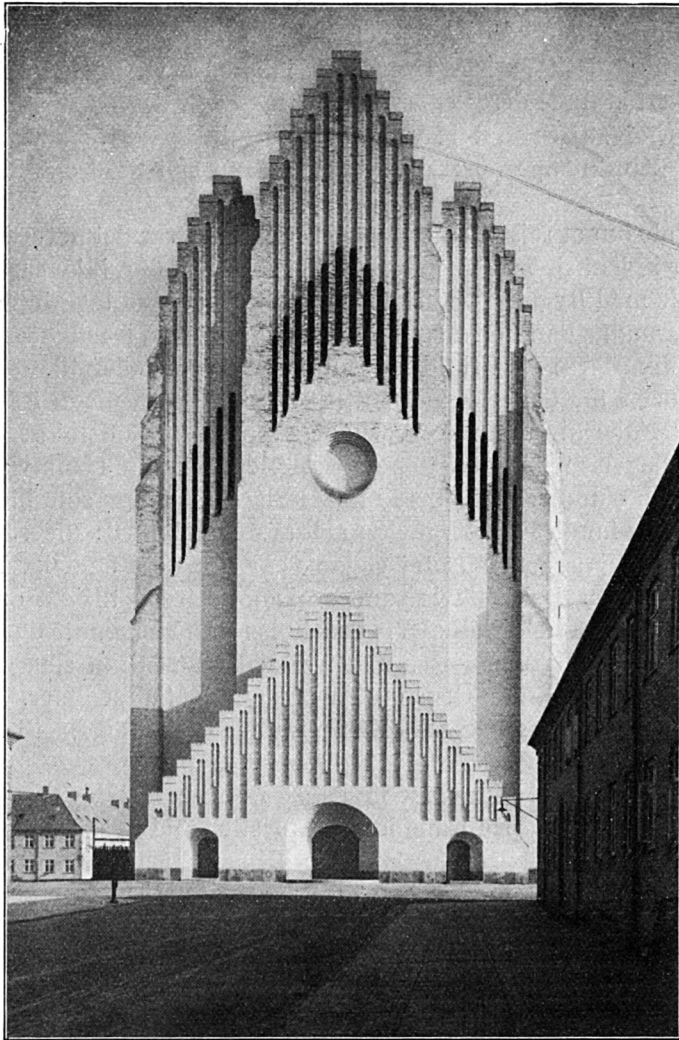
Vi kunde lide at faa Svar paa dette Spørgsmaal: Hvis HARSORFFS Teaterbygning endnu idag havde ligget paa Torvet, og der nu blev Tale om — saaledes som Tilfældet var i 1872 — at opføre en ny og større Teaterbygning, hvad vilde vi mon saa have faaet at høre om denne sidste. Vilde der mon saa ikke ogsaa være brugt Ordet »Vandalisme« om den Handling at rive den gamle Teaterbygning ned? Den gamle Teaterbygning var — i hvert Fald i sin oprindelige Skikkelse — et ædelt Værk af HARSORFF, men den maatte vige Pladsen for DAHLERUPS og OVE PETERSERS nye, dobbelt saa høje Bygning. Nu er denne i Tidens Løb bleven for lille, og hvad skal man saa i Grunden gøre andet end at søge at finde den Løsning, der paa en Gang er den mest økonomiske og den æstetisk set mest værdifulde. Arkitekt HOLGER JACOBSEN har udarbejdet et Forslag, der ogsaa efter andres Meninger end Foreningens løser Opgaven paa fuldtud værdig Maade, og Foreningen kan efter sin bedste Overbevisning ikke se rettere, end at den foreslaaede Nybygning vil blive en i arkitektonisk Henseende værdifuld Berigelse for Kvarteret, ligesom det er os umuligt at se, at den vil ødelægge Torvets Karakter. Skal der blive Tale om, at Torvets Karakter er blevet forandret, saa maa det være sket allerede i 1872—74, da den nuværende Teaterbygning opførtes, thi den var unægtelig af Dimensioner, der godt kan tænkes at have taget Vejret fra dem, der var vant til at se den gamle, lave Bygning.

Og naar man saa til Slut skal tage Stilling til Spørgsmaalet, hvorledes den foreslaaede Nybygning staar til den nuværende Teaterbygningens Arkitektur, maa det ikke glemmes, at hver Tid har sin arkitektoniske Udtryksform. Saaledes har det altid været, og saaledes vil det sikkert vedblive at være, saa længe Verden staar.

Den i et Spørgsmaal som dette eneste kyndige Dommer — Kunstakademiet — har sagt god for HOLGER JACOBSENS Forslag. Og til denne Dom kan Foreningen trygt slutte sig. Der er ingen Grund til at ængstes for, at den nuværende Teaterbygning skal tage Skade af den nye Bygningens Naboskab, saalidt som at Torvet skal blive ødelagt.

1874.

Grundtvigs Kirke.

P. V. JENSEN KLINT

DET er kun Ret og rimeligt, at dette Blad ønsker at fejre Klint som Bygmester for Grundtvigs Mindekirke; thi ved den har Hovedstaden opnaaet en »Forskønnelse«, der — foruden i sig selv at være et mærkeligt Kunstværk — tillige indgaar i Byens Billede som en skøn Enkelthed, som Prikken over *i*'et, som en Krone i dens Silhuet, saaledes som den ses fra det aabne Land i Nord og fra Søen, naar man nærmer sig Byen — paa Bispebjerg, Egnens højeste Punkt. Og det skønt Kirken jo kun er et Taarn, en Torso til den Kirke, som først engang vil rejse sig dér.

Jeg er ikke Mand for i det Enkelte og fagligt at gennemgaa dette Værk, som det fortjente. Men jeg kan fortælle et og andet af dets Historie og Træk af den Mands Væsen, der skabte det. Mand og Værk er her i en sjælden Grad forenede; man kan sige, at dette

Bygværk er Aand af hans Aand og Kød af hans Kød. — Som Grundtvig forunderligt personliggør det, man kan betegne som Urdanskheden i kristelig Belysning, saaledes synes denne Kirkebygning at afspejle dansk Aandslivs første Kilder, Folkevisen og Landsbykirken, uden dog at miste Samklang med vor egen Tid, saa sandt som vi endnu stedse er danske og vedkender os Arven efter de Gamle og den Aand, der var deres.

Det er godt at have dette Vartegn i vor Midte i disse Forvirringens Tider, hvor det for saa mange er svært at finde deres egne Ben.

Om Klints Forhold til Grundtvig ved jeg iøvrigt ikke stort. Jeg ved kun, at uden Grundtvig havde Klint neppe været den, han er. Han er i Sind og Skind skabt i *hans* Billede.

Da der blev Tale om at rejse Grundtvig et Monument, var det naturligt, at Klint rørte paa sig. Han var jo Kunstner — et godt Stykke af en Ingeniør, ikke saa lidt af en Maler og tillige syslende med Bygningskunsten, der sluttelig skulde tage ham helt. Med det Sind han havde, *maatte* han her vaagne til Daad; han var i Virkeligheden prædestineret til at skabe det Monument for Grundtvig, som Tiden var moden til.

Til Konkurrencen for dette Monument (til hvilket Ideen udgik fra afdøde Rektor, Magister Sigurd Müller), indkom overvejende — ja, vistnok udelukkende — Skulpturforslag, med Undtagelse netop af det ene, der skyldtes Klint, og som viste en Kirkebygning, ikke helt den samme, men ellers i nøje i Slægt med den, som blev den endelige. Blandt Skulpturerne fandtes forøvrigt et enkelt af stor Ædelhed: Niels Skovgaards *knælende Grundtvig*, et Værk, som absolut engang bør finde sin endelige Plads i eller ved Grundtvigs Mindekirke. Lykkeligvis samlede Komiteen sig tilsidst om det Klint'ske Forslag som det, der paa hel original Vis genskaber gammelkendte og kære Former og Linier i nye, højstemte Rytmer, — egnet som intet andet til at staa gennem Tiderne som Mindesmærket over Danmarks store Kirkemand og Salmedigter.

Og saa begyndte da de mange Aars Kamp for at skaffe *Midlerne* til Gennemførelsen af dette mægtige Værk.

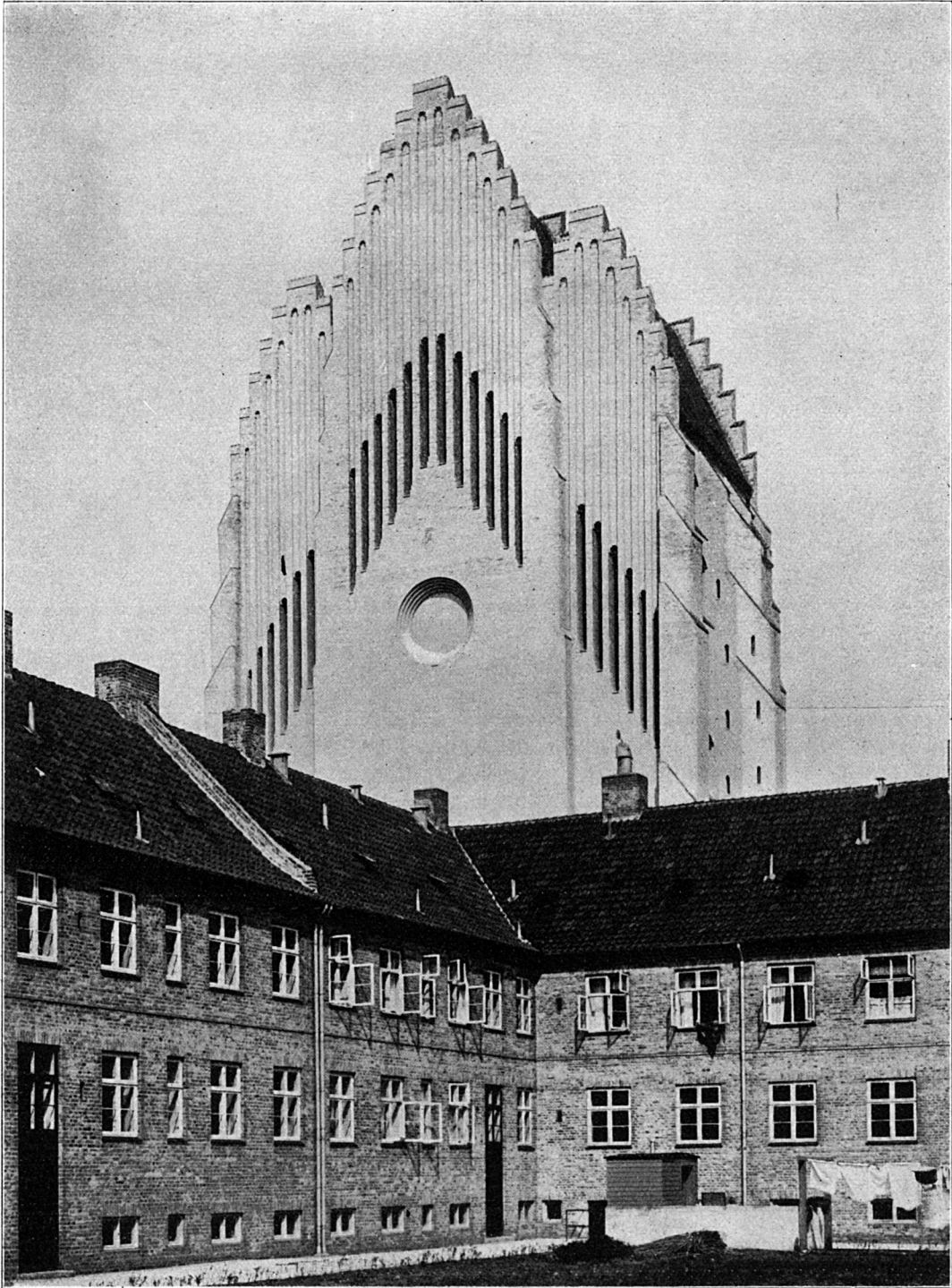
Et trælsomt Arbejde! Thi Bidragene flød stedse — baade da og nu — kun langsomt og Draabe for Draabe. Gang paa Gang kastedes Nettene ud over Landet med manende Ord uden at opnaa det *store* Dræt, der kunde bringe Indsamlingen i sikker Havn. — Hvorfor? Derom skal jeg ikke paa dette Sted tale. Det faar til syvende og sidst blive en Sag, som de Grundtvigske Menigheder Landet over maa afgøre med deres Samvittighed, og som vi Københavnerne ikke bør blande os i. Dog flød — og flyder endnu bestandig — en uafbrudt Strøm af smaa Bidrag fra trofaste Venner over det ganske Land, hvad der viser, at mange Hjerter banker varmt for Grundtvigskirken, og at *den* ingensinde vil blive svigtet. En stor Glæde har det været at modtage meget betydelige Gaver her fra København, fra Private og Institutioner — og sidst, ikke mindst, fra Staten, — en Offervillighed, uden hvilken det havde været umuligt at naa til Rejsningen af denne Taarnkirke — den første Etape paa Vejen mod det endelige Maal.

Under alt dette levede Klint sig dybere og dybere ind i sin Kirke og udformede den i alle Enkeltheder, kunstnerisk og teknisk, indtil den afsluttede og endegyldige Form, den nu har. — Og alt imens deltog han i alle Overvejelser og Forhandlinger om *Beliggenheden*, — næst selve Kirkebygningen det altbeherskende Spørgsmaal:

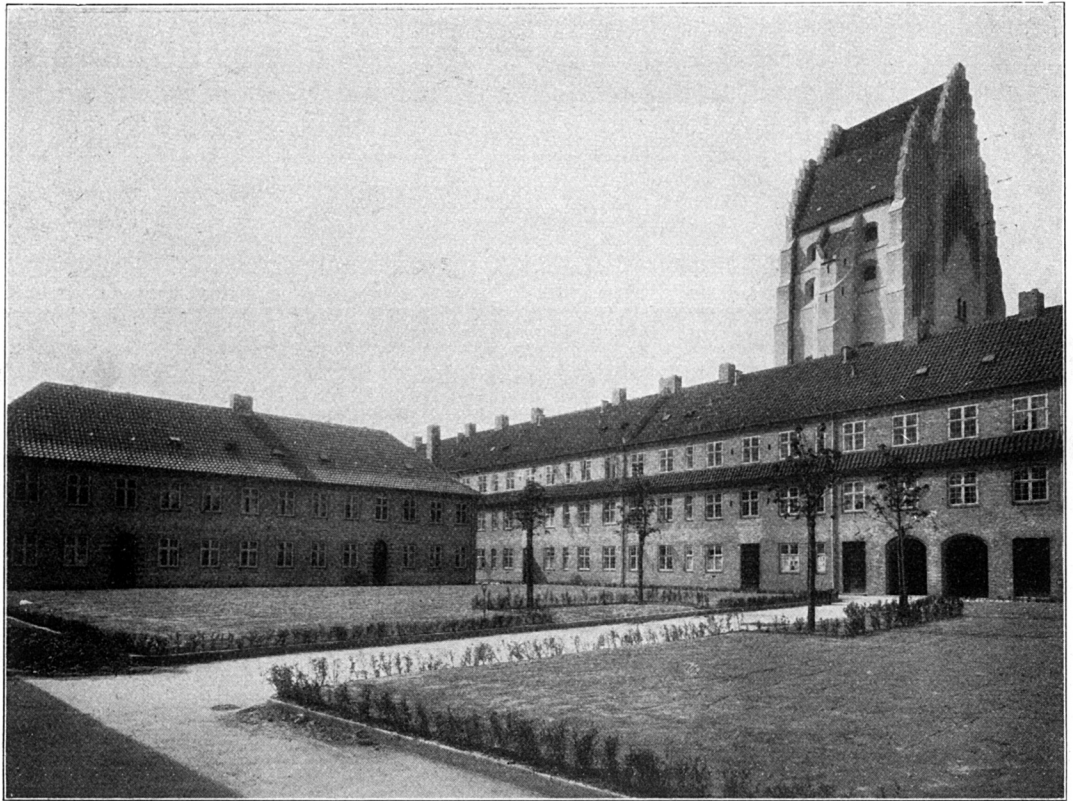
Hvor skulde Grundtvig-Kirken ligge?

Ja, her stod Striden baade offentligt og i Komiteens Møder gennem Aaringer og mangfoldige og højst afvigende Forslag blev her ført frem og diskuterede.

Skønt ikke nogen Aarsunge (Klint fyldte ifjor de 75 Aar), var han altid Fyr og Flamme og kæmpede som en Yngling for sin Kirke og dens rette Placering, og hans Ildhu forplantede sig til alle os andre.

Grundtvigskirkens Taarn rejsende sig over den omliggende Bebyggelse.

Parti af Bebyggelsen omkring Grundtvigs Kirke.

Af de mange Forslag skal jeg her kun nævne *Christianshavns Vold* og *Dybbøl Bjerg*. Det første døde — ikke helt smertefrit — af Mangel paa tilstrækkelig Tilslutning. At det sidste for Alvor samlede Stemningen for sig baade nord og syd for den gamle Grænse — i al Fald for en Tid —, forklares naturligt ved den Bølge af national Løftelse, der i Dagen omkring Afstaaelsen greb alle Sind Landet over. Man fandt det en skøn Tanke at lægge netop dette Mindesmærke for Grundtvig, Danskhedens aandelige Repræsentant og elsket af Sønderjyderne som deres egen, paa det minderige Dybbøl: et ophøjet Fredens Symbol paa det Sted, hvor Krigens Aand (eller »Uaand«) havde hærget.

Jeg mindes den eventyrlige Færd derned, som en lille Kres af Komiteens Medlemmer: Borgmester Marstrand, Højskoleforstander Alf. Poulsen, Arkitekt, Prof. Ivar Bentsen, Grosserer Christian Holm og jeg, samt naturligvis Klint selv, foretog i Vinterens Hjerte Aaret før Fredsslutningen for at forhandle med Sønderjyderne om Sagen. Grænsen var jo spærret, saa vi maatte ligefrem *snige* os over den i Mellemrummene mellem to af de med skarpladte Geværer patrouillerende tyske Vagtposter. Springende over Aa og dukkende os bag strittende Hegn gik det — ledet af en af de stoute, store danske Gaardmænd syd for Grænsen — hjem til hans veldækkede Middagsbord, hvorfra det senere, i Skumringen, gik videre i hans rummelige Karet med fortrukne Gardiner til Haderslev — og derfra Dagen efter til Aabenraa, senere Sønderborg og Broager. Et Par saare hyggelige Dage tilbragte vi dér, i *Nørremølle*, i H. P. Hanssens gamle Fædrenegaard, hvor ogsaa selve denne Politiker var tilstede.

Blandt Sønderjydernes Repræsentanter sporede vi megen Sympati for Tanken, og Ønsket om at gennemføre den fæstnedes yderligere derigennem.

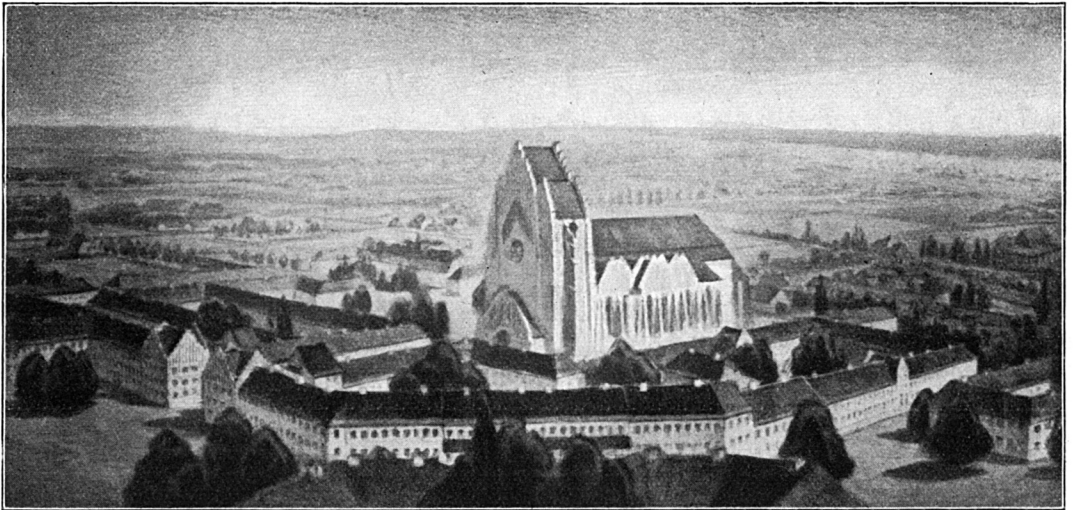

Parti af Bebyggelsen omkring Grundtvigs Kirke.

Dog, Stemningen hjemme i København og i store Krese omkring i Landet rejste sig mod Ideen at lægge Grundtvigskirken i Sønderjylland: den burde ligge i selve København, Landets Hovedstad, og dér, hvor Grundtvig dog havde levet og virket sin meste Tid, mente man. Og saaledes blev det! At man sluttelig valgte Bispebjerg — trods Afstanden fra den gamle By — vil nok i det lange Løb vise sig at være et godt Valg. Her paa dette højeste Punkt ved København vil denne Kirkebygning engang rejse sig i sin Helhed og med Vælde beherske sine Omgivelser vidt omkring. Den vil ligge dér som et smukt Vidne om, at endnu raader dansk Aand her i Landet, og at dansk Kunst og Haandværk — der i dette Bygværk har indgaaet en sjælden skøn Forening — endnu kan sætte Blomst som i de gyldne, gamle Dage, — alt til Minde om den store Skikkelse i dansk Aandsliv, der har givet Kirken Navn, og til Ære for den Gud, hvis Forkynder og Tjener han var.

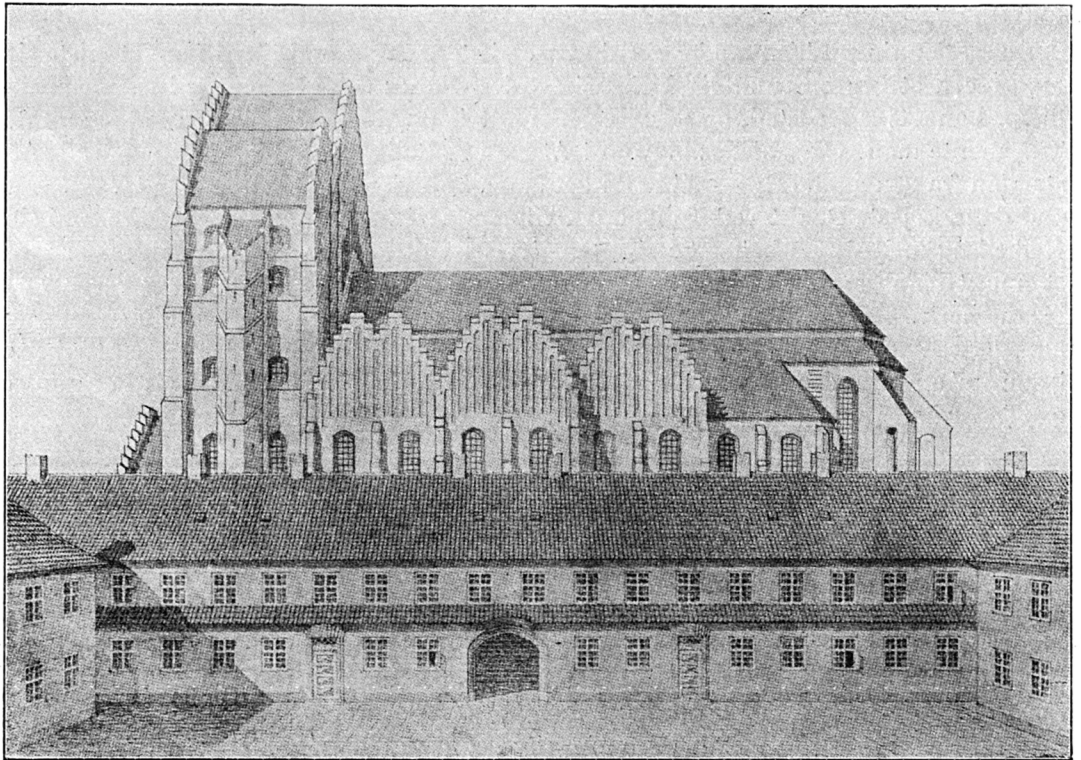
Naar jeg her priser Bygmesteren, Klint, for hans Værk, selve Kirken, maa jeg have Lov at fremkomme med en Kritik af *Udenværkerne*: Enhver Anmeldelse skal jo kunne paapege baade Fortrin og Fejl! Min Kritik gælder »Byen«, der samler sig om Kirken. — Det lyder bestikkende nok, at den samme Bygmester, der opfører Kirken, ogsaa bør bygge Byen. Jeg har selv troet det, men det gør jeg ikke mere. Der synes mig at være noget altfor *uniformt* over det Hele. Omkring en saadan Dôme bør Livet og dets Krav forme sig frit og uhindret, omformes, skifte og ændres alt efter de henrullende Tiders Smag og Behov (ganske som det ses omkring de store tyske og franske Katedraler). Alene Kirken skal ligge urokkelig og urørlig gennem Tiderne, som selve Evighedens Symbol. Al skæmmende *høj* Bebyggelse og andre altfor store Smagløsheder maatte na-

Grundtvigskirken, som den vil komme til at se ud. Efter Litografi af P. V. J. KLINT og O. SVENSON.

turligvis ved Klausuler forhindres. Jeg mener blot, at som Kirken er en Enhed, skal Omgivelserne præges af mange og forskelligartede Individualiteter, og ikke være *én* Mands Værk. Det er denne *levende* Underbund jeg nu savner omkring Grundtvigskirken.

Dog — dette lader sig nu ikke gøre om; og selv om saa var . . . . . ! Jeg gør mig ingen Illusioner om at kunne overbevise Klint paa dette Punkt. Thi stædig, det er han,

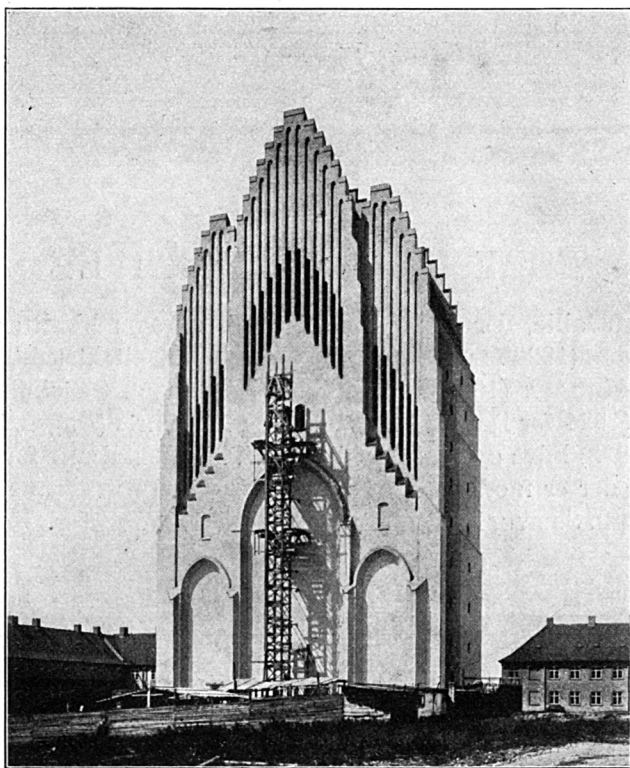
Kirkebygningen. Efter Tegning af P. V. J. KLINT.

og hvad han vil, det vil han. Og det skal jeg ikke bebrejde ham, thi deri ligger ogsaa en stor Styrke. — Men *jeg* bliver nu ogsaa ved *mit*!

Naa, og saa var der Spørgsmaalet om *Murstenens Farve*: gul — eller maaske rød eller hvid (hvidtet), og dermed i større Overensstemmelse med de gamle Landsbykirkers Karakter, de, der formentlig alle først er opført af brændte røde Sten (isprængt naturlige Marksten) og først senere er hvidpudsede. Men dette Spørgsmaal blev sletikke noget »Spørgsmaal«; thi Klint sagde nej! Stenen skal være gul. Og dermed var den Ting afgjort. Basta!

Kære Klint! Jeg har for nylig ved anden Lejlighed ønsket Dem til Lykke til Taarnkirkens Fuldførelse og Indvielse. Her vil jeg rent personligt takke Dem for disse mange Aars udmærkede Samarbejde, og fordi De nu éngang er den, De er: i Fejl og Fortrin *Kunstneren og Mennesket udi én Støbning*. En Mand med sit eget gode Ansigt og let kendeligt mellem tusinde. — Den Slags hører i vore Dage til Sjældenhederne.

N. V. DORPH.

Kirketaarnets Bagside med Antydning af de tre Kirkeskibe.

Hr. Arkitekt

P. V. JENSEN KLINT

FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE

har den Ære at tildele Dem sin Medaille som Tak for den arkitektoniske Berigelse, som Deres storladne Bygningværk, GRUNDTVIGS KIRKE, hvis mægtige Taarn nyly er indviet, tilfører vor By.

Dette Værk, der monumentalt udformer og foretæller den danske Landsbykirkes jævne og dog saa rige Motiver, ligger værdigt Navn efter den aandelige Stormand, der har givet Kristendommen i Danmark lyst og frejdigt Særpæg. Sænen ensartet Stofbehandling og udsvøgt Murstentechnik løfter Grundtvigs Kirke Tonerne fra dansk Middelalderstradition til et Orgelpil af Kraft og Fjælde. Op over Byens fjerne Silhouet rejser Taarnets høje Gævkamsgruppe et pragtfuldt Vartegn, som i lige Grad pryder Land og Stad.

København, den 20 Marts 1928

Bestyrelsen for Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse

Udvalgte Medlemmer
Forenings Formand

R. Karboe

Anton Holm

Kristian Holm

Torgny Jacobsen

Vagn Jacobsen

Allyp Jensen

Johannes Madsen

C. Madsen

O. A. Jensen
Forenings Sekretær

SKØN
BY
SKABER
RY

FORENINGENS MEDAILLE

FORENINGENS Medaille, der er indstiftet i 1919, og som hidtil er tildelt Grosserer CHRISTIAN HOLM (1920 for Christianshavns Vold), Arkitekterne THORVALD JØRGENSEN og MAGDAHL-NIELSEN (1922 for Bibliotekshaven paa Slotsholmen) og Direktør HELGE JACOBSEN (1924 for Dantes Plads), vil den 29. Marts (Dagen for den aarlige Generalforsamling 1928) blive overrakt Arkitekt P. V. JENSEN KLINT for hans Grundtvigs-Kirke. Medaillen, der er modelleret af Billedhugger L. BRANDSTRUP, ledsages af et Diplom, tegnet af POUL SÆBYE, hvilket Diplom er gengivet ovenfor.

GENERALFORSAMLINGEN DEN 29. MARTS 1928

EFTER at Formanden, Arkitekt ALF. COCK-CLAUSEN, havde budt Forsamlingen, der talte ca. 230 Medlemmer, Velkommen, overtog Højesteretssagfører ALB. V. JØRGENSEN Dirigenthvervet, og efter at Dirigenten havde konstateret Forsamlingens lovlige Varsling, aflagde Formanden, efter at have udtalt Mindeord over den fornylig afdøde Overpræsident Jensen, der havde været Medlem siden 1907 og altid vist Foreningen megen Interesse, under Dagsordenens Punkt 1 følgende Beretning om Virksomheden i det forløbne Aar.

Ved Udgangen af Regnskabsaaret 1926 talte Foreningen 2274 Medlemmer. I Aaret 1927 har der været en Tilgang af 388 og en Afgang af 560 Medlemmer, saaledes at Medlemsantallet ved Aarets Udgang var 2102.

Der har været afholdt 18 Bestyrelsesmøder, paa hvilke der har været behandlet 84 forskellige Sager. Der har været afholdt 2 Fællesmøder mellem Bestyrelsen og Det raadgivende Udvalg.

Amager Strandvej. Ved i Bestyrelsen at være beskæftiget med de i Dagspressen bragte Artikler om Lossepladserne paa Amager, et Spørgsmaal, der dog skønnedes i første Række at være af sanitær Betydning, kom man ind paa et Forhold, der før har været drøftet af Bestyrelsen, baade denne og de tidligere Bestyrelser, nemlig Anlægget af en Strandvej langs Amagers Sydkyst. For ca. 5 Aar siden anlagdes en Vej fra Kommune-grænsen ved Vernersvej i Sundbyvester til Kongelunden, og man har da undersøgt Mulighederne for at faa denne Vej ført gennem Kongelunden og videre langs Sydstranden til Dragør. Af de foretagne Undersøgelser fremgik det, at Tiden ikke i Øjeblikket var gunstig til at faa denne Opgave løst, idet der blandt den stedlige Befolkning under Hensyn til de vanskelige økonomiske Forhold for Tiden ikke var nogen større Interesse for denne Sag. Vi har derfor maattet indskrænke os til at rette en Henvendelse til de paagældende Kommuner, Lodsejerlaug og Grundejerforeninger med Henstilling om at lade lyse en Deklaration paa de vedkommende Arealer, saaledes at der ved eventuel Udstykning af disse intet forgribes med Hensyn til Anlægget af den paatænkte Strandvej. Fra Dragør Kommunalbestyrelse er modtaget et velvilligt Svar. Vi nærer den sikre Tro, at en saadan Strandvej vil blive stærkt benyttet som Udflugtssted for Hovedstadens Befolkning.

Tycho Brahe Statuen. Om denne Sag, der er rejst paa Foranledning af et Medlem af Foreningen, Kommunelærer J. MATTHISON-HANSEN, har der, som det vil være bekendt af nogle Artikler i Tidsskriftet, være rettet Henvendelse til Undervisningsministeriet, overfor hvem vi har paavist den ganske usømmelige Tilstand, i hvilken denne Statues Omgivelser henligger. Sagens Løsning har mødt en lidt passiv Modstand hos Observatoriets Direktør, men vi har lige i de sidste Dage modtaget Meddelelse fra Ministeriet om, at Den kongelige Bygningsinspektør er anmodet om at være Observatoriet behjælpelig med Udformning af et Forslag til Omordning og Regulering af Forholdene ved Skrænten op til Observatoriet, derunder ogsaa Tycho Brahe Statuens Omgivelser.

Synagogen. Paa sidste Generalforsamling nævntes et af Bestyrelsen fremsat Forslag om at plante Popler ved de to Gavle, der vender mod Synagogebbygningen. Det har glædet Bestyrelsen fra Repræsentantskabet for det mosaiske Tros-Samfund at erfare, at dette Forslag nu er ved at blive ført ud i Virkeligheden.

Fritstaaende Postbrevkasser. I Samraad med Københavns Overpostmester har Bestyrelsen udarbejdet Forslag til en ændret Anbringelsesmaade af de Postkasser, til hvilke der ikke kan skaffes Plads paa Husmuren, eller som af andre Grunde ønskes opstillede

i Fortovskanten. Disse Kasser er hidtil blevet anbragt paa Jernstolper i Brolægningen, men saadanne fritstaaende Postkasser virker ikke tiltalende. Bestyrelsens Forslag er nu accepteret, og Postkasser opstillede efter det nye System vil i den nærmeste Fremtid kunne ses forskellige Steder i København og paa Frederiksberg.

Stranden ved Klampenborg. Angaaende denne Sag har der været ført Forhandlinger med Danmarks Naturfredningsforening, og i Fællesskab med denne og Den Danske Turistforening er Bestyrelsen indgaaet til Landbrugsministeriet med en Henvendelse angaaende den fremtidige Udnyttelse af den paagældende Strandgrund.

Nørrefælled. Det trekantede Areal, der begrænses af Jagtvej, Nørre Allé og Tagensvej, henligger i en ret utiltalende Tilstand. Bestyrelsen har tilskrevet Krigsministeriet, der ejer det paagældende Areal, og forespurgt, om der er tænkt udarbejdet nogen samlet Plan for Arealets fremtidige Benyttelse og har tilsagt sin Bistand ved Udarbejdelse af en saadan Plan.

Bymærket ved Strandvejen. Fra Billedhugger Jens Lund, der har skabt dette Bymærke, har vi modtaget Opfordring om at yde vor Medvirkning til at hidføre en bedre Ordning af Bymærkets Omgivelser, der i for stærk Grad beherskes af en Benzintank og en Aviskiosk. Et saadant Forslag er udarbejdet og indsendt til Københavns Magistrat.

Christiansborg Ridebane. Fra Ingeniør Magnus Sørensen har vi modtaget Anmodning om Støtte for et Forslag om at omdanne Ridebanen til et Haveanlæg. Dette Forslag har Bestyrelsen ikke kunnet tiltræde, men har i Stedet for henstillet til Indenrigsministeriet, at Ridebanen belægges med Grus over hele Pladsen, hvad der vil bidrage til at fjærne det uordentlige og forsømte Præg, Pladsen i Øjeblikket frembyder.

Søndermarken og Frederiksberg Have. Af en Artikel i Tidsskriftet vil det være bekendt, at Bestyrelsen ved sit Medlem, Havearkitekt C. Th. Sørensen har udarbejdet et Forslag til Omlægning af den gamle Bassinplæne i Søndermarken samt til en ændret Adgangsvej fra Søndermarken til Frederiksberg Have gennem Frederiksberg Slotsgaard. Bestyrelsen mener dog ikke paa nærværende Tidspunkt at kunne foretage yderligere i Sagen, men den retter herved en Opfordring til den københavnske Presse om at tage sig af Sagen.

Tivoli. Bestyrelsen har til Tivolis Direktion rettet en Henvendelse om at foranledige udarbejdet en samlet Plan for Havens Udnyttelse, idet vi i denne Henseende henviste til det udmærkede Resultat, der var opnaaet ved Udarbejdelsen af en tilsvarende Plan for Zoologisk Have, angaaende hvilken Plan sidstnævnte Haves Direktør holdt Foredrag paa sidste Generalforsamling. Det var naturligvis ikke Bestyrelsens Hensigt, at Tivolihaven skulde ændre sin Karakter, og de gammelkendte Bygninger som Pantomimeteatret, Glassalen, Divanerne m. v. skulde naturligvis bevares, ligesom det selvfølgelig af økonomiske Grunde foreløbigt blev nødvendigt at bevare Koncertsalen og Bazarbygningen m. m. Det, der laa Bestyrelsen paa Sinde, var at faa tilvejebragt en Retningsplan, efter hvilken der med skønsom Regulering af bestaaende Forhold kunde regnes med ganske bestemte Udviklings-Muligheder i Fremtiden efter en forud lagt fast Plan, uden hvilke Bebyggelserne og Havereguleringerne vilde ske ganske planløst. Bestyrelsen tilbød Tivolis Direktion at være den behjælpelig med Udskrivning af en lille Konkurrence om Spørgsmaalets Løsning samt at bidrage ogsaa ved Udsættelsen af en Præmie herfor. Forhandlingerne med Havens Direktion er imidlertid endt resultatløs, og det staar foreløbig hen, hvad Bestyrelsen agter at foretage sig.

Nationalmuseet. Bestyrelsen havde ikke ventet at skulle komme til at deltage mere i Diskussionen om denne Sag, siden den i Efteraaret 1926 indsendte sit Forslag til Undervisningsministeriet om at lægge Museet paa den frie Plads ved Hjørnet af Roskildevej og Pilealléen. Da der imidlertid i Januar Maaned iaar fremkom Rygter om, at man

indenfor det af Folketinget nedsatte Museumsudvalg arbejdede med Planer om at lægge Museet i Rosenborg Have paa Arealet ved Sølvgade, udsendte Bestyrelsen i Samraad med det raadgivende Udvalg en Protest mod at lægge Museet i Rosenborg Have, og det stod ret hurtigt klart, at Tanken om at lægge Museet her — fra hvilken ogsaa Københavns Magistrat officielt tog Afstand — maatte betragtes som forladt af sine Ophavs-mænd. Da Museumssagen i Folketingets Møde den 2. Marts fik det uventede Udfald, at saavel Stormgadeplanen som Kastelsplanen blev forkastet, mente Bestyrelsen det rigtigst at rette en indtrængende Henstilling til Regeringen og Rigsdagen om at udsætte Sagen og foranstalte Afholdelsen af en Beliggenhedskonkurrence, da man maatte finde det urigtigt at fremtvinge en Afgørelse, for hvilken der paa Rigsdagen ikke kunde skafes et virkeligt Flertal. Denne Henvendelse ekspederedes herfra den 10. Marts. Tilsvarende Henvendelser indsendtes af Akademisk Arkitektforening den 12. Marts og af Kunstakademiet den 13. Disse Henvendelser bar, som det vil vides, ikke Frugt. I Folke-tinget er Stormgadeplanen (eller Vestervoldgadeplanen, som den ogsaa kaldes, fordi det senest forelagte Forslag omfatter Udnyttelse til Museumsbrug af hele Karréen mellem Frederiksholms Kanal og Vestervoldgade) vedtaget, og det maa anses for givet, at dette Forslag om kort Tid ophøjes til Lov. Denne Plan vil blive unødigt dyr, og den vil tage lang Tid at gennemføre, saa lang Tid, at det vist ikke er meget overdrevent, naar en kendt Folketingsmand har sagt, at den *næste* Generation vil være modne Mænd, før Museet er færdigt. Men nu er Afgørelsen altsaa truffet, og de, der kunde have ønsket en anden Løsning, bør nu resignere.

Endvidere omtaltes blandt de mange Smaasager, hvormed Bestyrelsen havde været beskæftiget, følgende, væsentligst kun som Tekst til et Par Lysbilleder.

Bananvognene ved Rundetaarn, hvilke Vogne før var anbragte saaledes, at de ganske spærrede Udsigten til Mindesmærket for Ewald og Wessel, men som nu er anbragte saaledes, at de ikke spærre for Synet.

Beplantningen i Hambros Allé.

Plankeværk paa Thorvaldsensvej.

Gavlreklamer.

Elektriske Lysopstandere m. v.

Formanden oplæste derefter den Adresse, hvormed Foreningens Medaille samme Dag var overrakt Arkitekt P. V. JENSEN KLINT for hans Grundtvigs Kirke.

Bygningen for Statsradiofonien. Denne Sag hører ikke til de Sager, der vedrører Aaret 1927, idet dens Forløb helt falder indenfor indeværende Aar, men da den i de seneste Dage har optaget Sindene stærkt, vil det ikke findes urimeligt her at omtale den. Sagens Historie vil være kendt fra den indgaaende Redegørelse, der bragtes i »Forskønnelsen« Nr. 2, og det maa anses for at være overflødig ved denne Lejlighed at komme ind her-paa. Det vilde være nærliggende og berettiget Retorsion, om Bestyrelsen brugte stærke Ord som Svar paa de hæftige Angreb, der er rettede mod den. Vi skal undlade dette og indskrænke os til at pege paa, at Bestyrelsen, da den — provoceret dertil ved en i Dagspressen offentliggjort Henvendelse fra to Husejere i Tordenskjoldsgade — skulde tage Stilling til det konkrete Forslag, ganske selvfølgelig ikke kunde lade det være ude af Betragtning, at Kunstakademiet — Landets første Autoritet i kunstneriske Spørgsmaal — havde meddelt Forslaget den højeste Udmærkelse, som Akademiet har det i sin Magt at tildele en Arkitekt, nemlig C. F. Hansen-Medailen. Under Hensyn hertil og til, at Bestyrelsen fandt og fremdeles finder, at Planen om af opføre en Bygning for Statsradiofonien *i Forbindelse* med det kgl. Theater — og saaledes forelaa jo Opgaven — sikkert ikke kan løses paa bedre Maade, end den er løst her (en Opfattelse, der som bekendt ogsaa deles af den kgl. Bygningsinspektør, Arkitekt VARMING), maa Bestyrelsen

betegne de sidste Dages ret voldsomme Angreb paa Forskønnelsesforeningen som skydende langt over Maalet. At disse Angreb ogsaa rammer Kunstakademiet, er en Sag for sig, og det maa blive Akademiets Sag selv at afgøre, om og hvad det vil svare. Hvad nærværende Forening angaar, maa Bestyrelsen hævde, at Angrebet ikke er objektivt begrundet, og at det er uretfærdigt. Som Basis for Angrebene benyttes ogsaa Henvi-
ninger til paastaaede Mangler i teatermæssig og brandteknisk Henseender. Disse Ting lader vi ganske ude af Betragtning. Hvilke Mangler der eventuelt maatte hæfte ved det foreliggende Forslag, har de i alle Tilfælde intet at gøre med Bestyrelsens Stilling, der kun er dikteret af Forslagets rent arkitektoniske Side. Og hvad denne angaar, maa der henvises til, at 7 af Bestyrelsens 9 Medlemmer har følt sig tiltalt af det væsentlige i Forslagets kunstneriske Udformning. Naar det nu gøres gældende, at Akademiets Udmærkelse gjaldt et helt andet Forslag end det nu foreliggende, maa hertil siges, at det centrale i Forslaget, Taarnbygningen, er ganske ens i begge Forslag*). Og dette første Forslag, i hvilket der kun var Tale om en Theaterscene og ikke — som i det sidste — til-
lige Tale om at skaffe Rum til Brug for Statsradiofonien, men hvor Taarnbygningen indgik som det vigtigste Led i Bygværkets ydre Habitus, har været omtalt i adskillige københavnske Dagblade. Man maa da have Lov at spørge: hvorfor reagerede den offentlige Mening ikke dengang paa dette Forslag. Som Forholdene laa, var det jo ikke et almindeligt Tegnebrædts-Projekt, der havde faaet Akademiets højeste Præmie, men et Forslag, der virkelig i højeste Grad tog Sigte paa Løsningen af en aktuel Opgave: Dobbeltsceneproblemet.

Naar det nu dernæst anføres, at Bestyrelsens Afgørelse er urimelig, maa vi henvise til, at Folketinget, der i sin alsidige Sammensætning i det store og hele kan sammenlignes med denne Forenings Bestyrelse, og som har haft Adgang til at underkaste det omhandlede Forslag alle ønskelige Prøvelser af teknisk og kunstnerisk Art, har vedtaget Forslaget med 100 Stemmer mod 22.

Efter alt foreliggende maa der regnes med, at Forslaget inden længe vil blive til Virkelighed, og vi for vort Vedkommende nærer ingen Tvivl om, at der ikke vil hengaa lang Tid, før man har gjort sig fortrolig med Ændringen i det paagældende Gadebillede og lidt efter lidt vil faa Øjet op for de arkitektoniske Skønheder, Forslaget faktisk rummer. Paa Forslagets Kreditside vil da ogsaa blive ført, at disse Skønheder er skabt, uden at noget værdifuldt gammelt har maattet ofres. Og det vil til aller sidst blive aabenbart for enhver, der virkelig vil se, og som ikke er hildet i Fordom, at det paagældende Kvarter har faaet en kunstnerisk Berigelse, som vel nok kan siges at være tiltrængt, thi nogen Skønhedsaaabenbaring har Gammelholmskvarterets Arkitektur ikke hidtil været anset eller kunnet anses for at være. —

Efter at Kassereren, Kgl. Fuldmægtig OTTO ASMUSSEN, havde fremlagt det reviderede Regnskab, for hvilket der uden Diskussion gaves Decharge, paabegyndtes Diskussionen om Beretningen.

Arkitekt SVEN RISOM betegnede det som en Tilsnigelse og et Falsum, naar Bestyrelsen vilde hævde, at det af Kunstakademiet præmierede Forslag havde noget at gøre med det foreliggende. Akademiets Medaille var givet Holger Jacobsen for en fri Løsning af et rent klassisk arkitektonisk Theaterprojekt, der ikke var tænkt sat i Forbindelse med det kgl. Theaters Bygning.

Overretssagfører ANKER JENSEN ansaa Bestyrelsen for uværdig til at lede Foreningen i Fremtiden, idet den i Theatersagen havde forraadt Foreningens Interesser. Anbefalede Forsamlingen at give Bestyrelsen et Mistillidsvotum.

*) Se Billederne i »Forskønnelsen«, Side 11.

Folketingsmand, Greve BENT HOLSTEIN havde ved at se Billederne i »Forskønnelsen« af Theaterprojektet følt sig som stukket af en giftig Brems og bebrejdede Bestyrelsen i meget stærke Vendinger dens Holdning. Stillede sluttelig følgende Forslag til Resolution :

Forsamlingen udtaler sin skarpe Misbilligelse af Bestyrelsens Tilslutning til og Anbefaling af det Jacobsenske Theaterprojekt, og da Bestyrelsen ved ikke at sammenkalde det raadgivende Udvalg, har vist en saa afgjort Mangel paa Forstaaelse af dens Ansvar i en for Byen saa alvorlig Sag, opfordrer Forsamlingen Bestyrelsen til at stille dens Mandater til Disposition.

Grosserer CHRISTIAN HOLM gjorde nærmere Rede for sine Motiver til at nedlægge sit Mandat som Medlem af Bestyrelsen og opfordrede Forsamlingen til at gaa i Spidsen for et Demonstrationstog til Rigsdagen som Protest mod Theaterplanens Gennemførelse.

Folketingsmedlem, Fru ELNA MUNCH oplyste, at Afstemningen i Folketinget ikke var Udtryk for Glæde over Forslagets arkitektoniske Udformning, men kun for selve Lovforslaget om Samarbejde mellem Statsradiofonien og Det kgl. Teater.

Toldinspektør IVAR BERENDSEN kritiserede ligesom de foregaaende Talere Bestyrelsens Standpunkt og udtalte spøgende, at Theatertaarnets Vinduer passende kunde bruges til at hænge Bestyrelsens Medlemmer op i.

Arkitekt KNUD V. ENGELHARDT henstillede, at man gav Holger Jacobsen Arbejdsfred; han havde dog tidligere vist, at han kunde løse en stor, arkitektonisk Opgave paa smuk Maade.

Arkitekt L. HYGOM mente efter de faldne Udtalelser at kunne slutte, at det vilde være rigtigst, at Foreningens fremtidige Bestyrelse udelukkende bestod af Ikke-Kunstnere.

FORMANDEN bemærkede, at Arkitekt Risoms Udtalelser om, at det af Arkitekt Holger Jacobsen udarbejdede og af Akademiet præmierede Projekt til en Dobbeltscenebygning ved Det kgl. Theater var et ganske andet end det nu foreliggende Projekt, sikkert maatte bero paa en Misforstaaelse. Til Toldinspektør Ivar Berendsens Paastand, om at Holger Jacobsens Teaterprojekt vilde gribe forstyrrende ind i Det kgl. Teaters Bygning, bemærkedes, at netop dette Forslag i Modsætning til alle tidligere Forslag ikke krævede nogen Ombygning af denne Bygning, men at denne fremdeles vilde beholde sit oprindelige Udseende. Saafremt den af Grev Holstein foreslaede Resolution blev vedtaget, vilde Bestyrelsen selvfølgelig stille sine Mandater til Disposition.

DIRIGENTEN satte nu Grev Holsteins Forslag til Resolution under Afstemning. Den vedtoges ved Haandsoprækning af et Flertal, og Bestyrelsen nedlagde derefter sine Mandater.

Man gik derefter over til Dagsordenens Punkt 2: Valg af 3 efter Tur fratredende Medlemmer af Bestyrelsen. Dirigenten mente sig efter det passerede i Overensstemmelse med Forsamlingen, naar han foreslog at ændre Antallet af de Bestyrelsesmedlemmer, der skulde vælges, fra 3 til 9, og udbad sig under Henvisning hertil Forslag til Medlemmer af en ny Bestyrelse. Da det Flertal, der havde foranlediget den samlede Bestyrelses Afgang, ikke havde indrettet sig paa at opstille nogen ny Bestyrelsesliste, vedtoges det at afbryde Generalforsamlingen og fortsætte den senere, hvorhos det vedtoges at anmode den tilbagetraadte Bestyrelse om at fungere videre, indtil der kunde indkaldes til Fortsættelse af Generalforsamlingen.

Dirigenten erklærede herefter Generalforsamlingen for udsat.

Efter Generalforsamlingen holdt Kaptajn OTTO SMITH Foredrag om Frederiksberg Have og Søndermarken.

EN BERIGTIGELSE

I Anledning af, at Arkitekt SVEN RISOM paa Forskønnelsesforeningens Generalforsamling den 29. Marts under Diskussionen om Theatersagen betegnede det som »et Falsum og en Tilsnigelse fra Foreningens Bestyrelses Side«, naar den til Støtte for sit Standpunkt i dette Spørgsmaal havde paaberaabt sig, at Arkitekt HOLGER JACOBSENS Dobbeltscene-Projekt i Tordenskjoldsgade, som er lagt til Grund for det nu vedtagne Theaterforslag, i sin Tid af Kunstakademiet var blevet belønnet med C. F. Hansen-Medaillen, idet Hr. Risom udtalte, at Bygningens Beliggenhed ved Det kongelige Theater ikke havde været angivet paa de paa Charlottenborgudstillingen ophængte Tegninger, og at Medaillen derfor maatte siges kun at være tildelt Hr. Holger Jacobsen for en fri Løsning af et rent klassisk arkitektonisk Theaterprojekt, føler undertegnede Bestyrelse sig foranlediget til herved at oplyse, at Medaillen ifølge Kunstakademiets Skrivelse af 4. Maj 1926 til Arkitekt Holger Jacobsen er tildelt ham for hans »paa Foraarsudstillingen ved Charlottenborg d. A. under Nr. 753-58 udstillede Arbejde »Kgl. Teaters Talescene««, og at Projektet i samtlige Tegninger — derunder ogsaa i Situationsplanen — tydelig udviste den i det nu vedtagne Projekt angivne Taarnbygning i Forbindelse med Det kgl. Theaters Bygning paa Kongens Nytorv.

Bestyrelsen maa derfor betegne Hr. Risoms ovennævnte Paastande som absolut urigtige og anse hans saaledes uden Grundlag fremsatte Beskyldninger for fra Bestyrelsens Side begaaet »Falsum og Tilsnigelse« for ganske grundløse og utilstedelige.

Det tør forventes, at Hr. Risom efter det her oplyste vil finde sig foranlediget til offentlig at tilbagekalde sine Paastande og Udtalelser og fremkomme med en Undskyldning.

*Bestyrelsen for
Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse.*

TIL FORENINGENS MEDLEMMER

EFTER at Foreningens Medlemmer paa en saa opsigtsvækkende Maade har afbrudt det Arbejde, Formanden stod midt i, finder den øvrige Bestyrelse i Modsætning hertil Trang til at udtale sin Paaskønnelse af hans Virksomhed. Det staar os efter Generalforsamlingen klart, at adskillige af Medlemmerne ikke synes at vurdere Arkitekt COCK-CLAUSENS Indsats, men vi, der i to Aar har arbejdet under hans Ledelse, er overbevist om, at det er Foreningen til overordentlig Skade, at han ikke fik Lov til at fortsætte det Arbejde, han havde paabegyndt.

Vi har allerede i længere Tid været klar over, at dersom Foreningen vedblivende skal kunne følge med Tiden, maa baade Program og Metode fornyes. Selve Ordet »forskønne« er usandt for Nutidens Mennesker, der mere opfatter Skønhed som en harmonisk udtrykt Hensigtsmæssighed. Dette staar Cock-Clausen klart, og samtidig med, at han søgte at fortsætte og fuldføre de mange Sager, han overtog ved sin Tiltrædelse, søgte han at finde den rigtige nye Retning for Fremtiden; det er utvivlsomt, at det vilde være lykkedes ham; thi foruden sin klare og fordomsfri Opfattelse af Foreningens

Formaal er han ubestikkelig loyal, i sjælden Grad samvittighedsfuld med, hvad han paatager sig, og har en Arbejdsevne som kun faa.

Det har været os alle en udelt Glæde at have ham som Formand, hans Ledelse af vore Møder har været fortræffelig; hurtig, myndig og dog saa elskværdig, at der aldrig har været mindste Mislyd tilstede.

R. HARBOE. STEFAN HETSCH. HOLGER JACOBSEN. VAGN JACOBSEN.
ARSEL JØRGENSEN. SOPHUS MICHAELIS. C. TH. SØRENSEN.

BEPLANTNINGEN I HAMBROS ALLÉ

HR. Havearkitekt C. TH. SØRENSEN har i »Forskønnelsen« udtalt sig om Hambros Allé, hvilket giver mig som Beboer af Vejen Anledning til at komme med nogle Bemærkninger.

Havearkitekten skriver: »Af Hensyn til Skyggen vil man (Beboerne) holde Træerne lave og nedskaarne altid«. Dette er ganske forkert, det har Beboerne slet ikke ønsket, det er en Misforstaaelse af Hr. Havearkitekten, der lige saa lidt kan opkaste sig til Dommer over, hvorvidt vi Beboere mangler Begreb om Træernes Fremtidsværdi, eller om vi har eller ikke har Borgersind, som vi kan udtale os om Havearkitektens Kvalifikationer, fordi han har en anden Mening end vi om denne Sag.

Om de foreslaaede fire Maader, paa hvilke Beplantningen kan behandles, skal jeg bemærke, at en Gyselighed som Type I bør der aldrig kunne blive Tale om. Type III, Fældning af Træerne har vi sat os imod, og at Ejeren af Øregaard har tænkt sig Alléens Fremtid saaledes, tillader jeg mig endog meget stærkt at betvivle. En løs Paastand maa endelig ikke forveksles med et Bevis. Type IV har vi sat os imod, fordi en Beskæring af gartneriske Grunde aldrig er tiltalende, men vi kan eventuelt gaa med til denne Type for overhovedet at redde de fire Rækker.

Det er Type II, vi har bedt om, og saaledes har man tidligere tænkt sig Alléen og ved tinglæst Heftelse sikret sig, at Træerne kan udvikle sig ind over Hegnene, hvad vi intet har imod. Vi har udtrykkelig erklæret, at Træernes Skygge ikke generer Haverne, og derfor har Hr. Havearkitekten ikke Ret til at paadutte os, at vi af Hensyn til Skyggen ønsker Træerne nedskaarne. Vi har heller ikke ønsket en Opskæring i Hegnenes lodrette Plan.

Øjnene opfatter forskelligt, det kan være, at Hr. Havearkitekten ikke har Øje for den Skønhed, vi Beboere ser i den nuværende Hambros Allé, og vi har maaske ikke Øje for hans Opfattelse; men vi, der har købt Hus ved Vejen, betaler vor Vejafgift, og daglig gaar paa Vejen og daglig glæder os over Skønhedsværdien med fire Trærækker, vi har dog i det mindste Lov til at have vor Mening, uden overlegent at blive beskyldt for Underkendelse af Træernes Fremtidsværdi; vi har maaske lidt mere Ret til at have en Mening, end de, der pludselig opdager en smuk Vej, og selv om de bør langt borte fra denne Vej og kun sjældent kommer der, dog straks faar Tanken: nu skal vi se, hvorledes vi kan »behandle« den, selv om vi kommer til at krænke andres Glæde ved Vejen.

Jeg beder Dem derfor, Hr. Havearkitekt: »Lad Træerne i Fred, og ødelæg ikke Alléens nuværende Skønhedsværdi, al den Stund De dog ikke kan garantere for, at den Skønhed, som De finder i Type III, nogensinde vil blive til Virkelighed«.

Dersom De kan huske, hvorledes Københavns Yderdistrikter og dengang nærmeste Omegn saa ud for blot 30 Aar siden, og sammenligner det med, hvorledes den ser ud den Dag idag, vil De være klar over, at Udviklingen sikkert ikke faar Lov til at staa stille ved Hambros Allé, selv om Skønhedsværdier, som vi nu glæder os over, derved skulde gaa tabt.

Vi ved, hvad vi har. Lad os ikke ødelægge det af lutter selvbestaltet Omsorg for at skaffe vore Efterkommere noget, som Tidens Udvikling dog sikkert vil føre med sig, at de alligevel ikke faar.

C. I. SPEERSCHNEIDER.

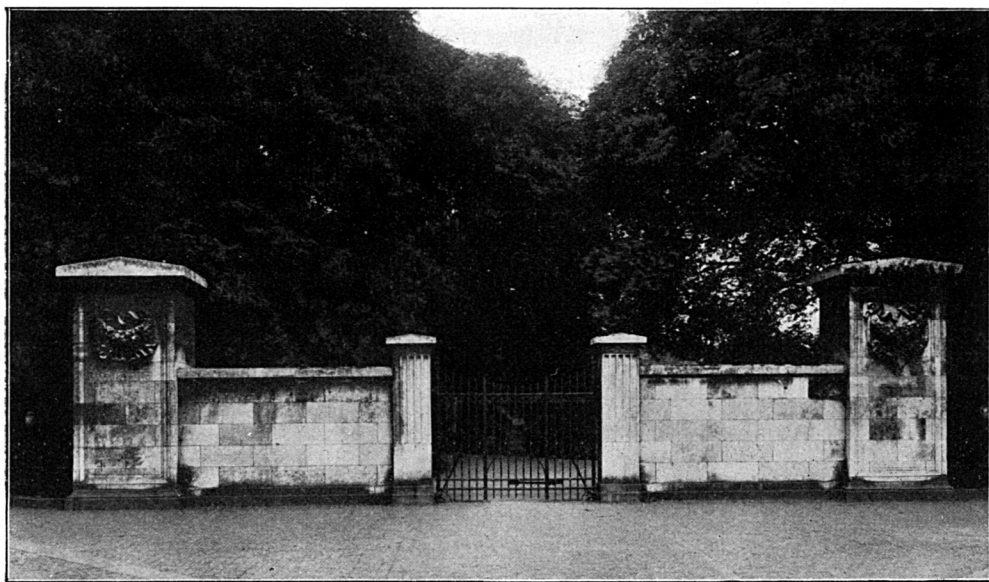
Jeg har ikke udtalt mig for nogen bestemt Behandling af Træerne, jeg forsøgte kun at belyse Forholdene i min lille Artikel, idet jeg dog tog Afstand fra en unaturlig Beskæring, der kun har det Formaal at holde Træerne nede.

Det kan kun glæde mig, at Hr. SPEERSCHNEIDER nu skriver: »Det er Type II, vi har bedt om, og saaledes har man tidligere tænkt sig Alléen og ved tinglæst Heftelse sikret sig, at Træerne kan udvikle sig ind over Hegnene, hvad vi intet har imod«. Men man fik rigtignok et ganske andet Indtryk af Mødet paa Øregaard, dér var man ikke enige om, at Trærnes Skygge ikke generede Haverne. Og i Panteregistret er ikke indført noget om, at Træerne uhindret skal kunne vokse ind over Hegnene.

Er de fire Rækkers uhindrede Vækst til fuld naturlig Udvikling ikke sikret paa aldeles betryggende Maade mod nuværende og fremtidige Beboeres Krav om Nedskæring, saa er det sikkert rigtigt at fjerne de yderste Rækker i Tide, saaledes at de to indre Rækker kan vokse op til en virkelig Allé.

C. TH. SØRENSEN.

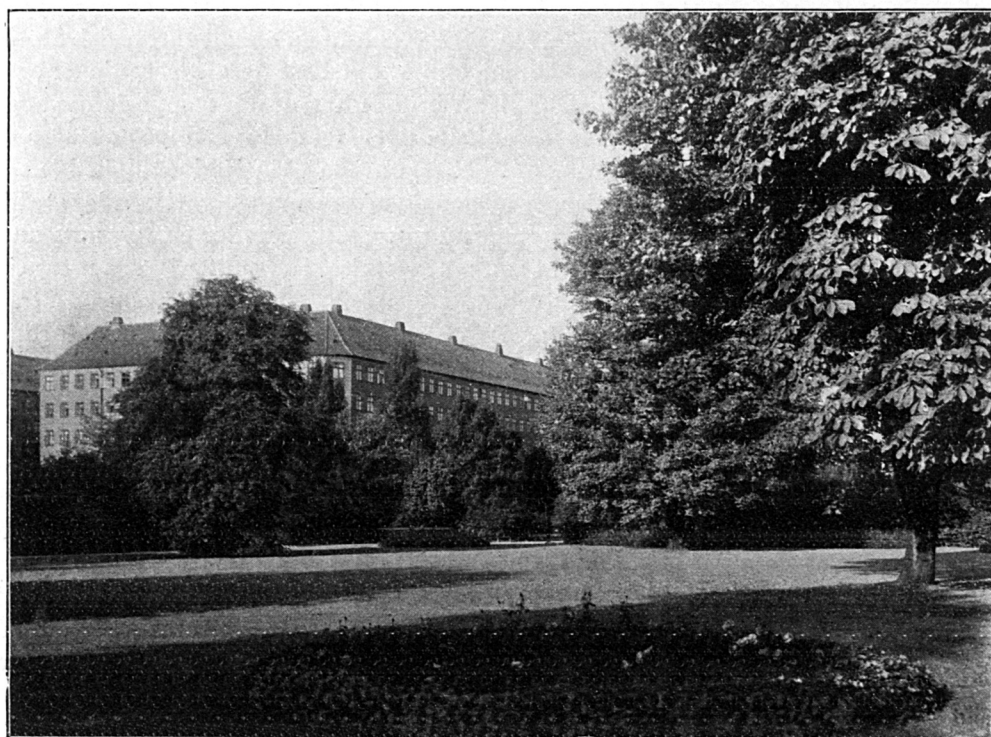
En af Indgangene til Ørstedsparken.

NOGLE BETRAGTNINGER OVER BYENS PARKER

DER er ofte opstillet Betragtninger og gjort Beregninger over, hvor stort et offentligt tilgængeligt Parkareal en Storby rettelig bør have i Forhold til Indbyggerantallet, og Resultatet af en Del af disse Betragtninger gaar ud paa, at mindst 10 m² Parkareal pr. Indbygger maa anses for meget ønskeligt og nærmest maa anses som en Minimumsfordring. Imidlertid er der sikkert meget faa, muligvis kun en enkelt europæisk Storby, der raader over et saa stor egentligt Parkareal, og selv om disse Areal-Beregninger ogsaa naturligvis kan have en vis — navnlig teoretisk Værdi —, kan de dog næppe danne nogen ubetinget Rettesnor i Almindelighed for de enkelte Byer, da de forskellige Faktorer, der gør sig gældende med Hensyn til Trangen til eller, om man vil, Nødvendigheden af at have rigelige og udstrakte Parkarealer, er afhængig af saa mange varierende, stedlige Forhold, at det Areal, der synes at være fuldt ud tilfredsstillende for én By, maa anses for at være altfor ringe for en anden By af samme Størrelse. Her spiller Byens mere eller mindre sunde Beliggenhed, dens Omgivelser, Adgangsforholdene til Skov og Strand eller andre Naturskønheder, Bebyggelsens Karakter, Boligforholdene m. m. naturligvis en afgørende Rolle. Det er imidlertid ikke alene Parkarealets Størrelse, men ogsaa dets Fordeling og Beliggenhed, det kommer an paa. Det er saaledes lidet tilfredsstillende at have hele Parkarealet henliggende som en eneste stor, samlet Park i en eller anden Del af Byen, da en saadan Park vil være saa langt fjærnet fra de fleste Beboere, at de kun vil kunne have Glæde af den ved særlige Lejligheder, men ikke i det daglige Liv. Det ideelle er, at der findes saa mange større og mindre Park- og Haveanlæg spredt omkring i Byen, at Befolkningen i den tæt bebyggede Del af denne intet Sted har mere end 6—700 Meter (ca. 10 Minutters Gang) til nærmeste Park eller et Anlæg med Hvile- og Tumblepladser. Først da faar Anlægene den rette Betydning og bliver den Sundhedskilde, hvoraf alle daglig kan øse. De Anlæg, der nærmest har lokal Interesse, behøver ikke at ligge ved Hovedfærdselsaarerne og ej heller at være ret store, idet Arealer paa 1—3 ha og selv endnu mindre vil kunne tilfredsstille de Krav, der stilles til Anlæg af

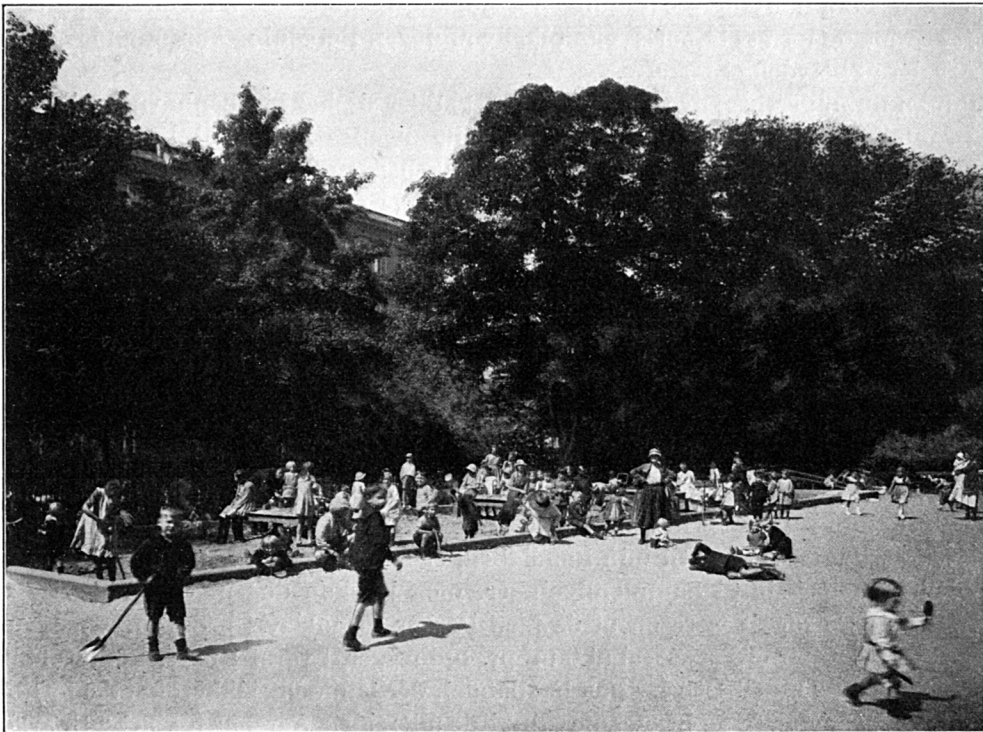
Fra Frederiksberg Have.

Fra Parken ved Hans Tavsens Gade.

Fra Frederiksberg Have.

Legepladsen i Ørstedsparken.

Blomsteranlæg paa Vestre Boulevard.

denne Art. Helt andre Krav maa der naturligvis stilles til de Arealer, der skal udnyttes til Sports- og Folkeparker, baade hvad Beliggenheden og Størrelsen angaar. For at disse Parker kan udnyttes mest mulig, bør Adgangsforholdene fra de forskellige Bydele være bekvem, og for at et Sports- og Folkeliv af nogen Betydning kan udfolde sig, kræves Arealer af betydelig Størrelse.

Vil man nu undersøge, hvorledes Forholdet stiller sig her i København imellem Indbyggerantallet og Størrelsen af det offentlig tilgængelige Parkareal, bør man i denne Forbindelse rettelig tage København og Frederiksberg under et.

Indbyggerantallet i de to Kommuner tilsammen er ca. 700,000.

De offentlig tilgængelig Parkarealer omfatter de

Staten tilhørende Arealer	ialt ca. 100 ha
Københavns Kommunes Arealer	- - 212 -
Frederiksberg Kommunes Arealer	- - 10 -

Tilsammen bliver det ca. 322 ha, hvilket giver ca. 4,6 m² pr. Indbygger.

Det bemærkes dog, at i det for Københavns Kommune angivne Parkareal er medtaget Søerne med omgivende Beplantninger, da dette Areal, navnlig efter Anlæggelsen af de nye Spadserestier, udnyttes ganske som et aabent Parkareal og baade i hygiejnisk og æstetisk Henseende vel fuldt ud kan stilles lige med et endogsaa særdeles godt Parkareal.

Desværre kan jeg ikke bringe nøjagtige Oplysninger om andre Storbyers Parkarealer, da det Materiale, der staar til min Raadighed, er saa uensartet behandlet, at det ikke umiddelbart egner sig til Sammenligninger, men jeg kan dog nævne, at en By som Wien, der anses for at være en af de med Parker forholdsvis bedst forsynede europæiske Storbyer, har et Parkareal af 6 m² pr. Indbygger, hvoraf 1 m² er kommunalt og 5 m² er Stats-Parkareal. Den By paa Fastlandet, der temmelig sikkert har det forholdsvis største Parkareal, er Köln, der navnlig i de allersidste Aar har forøget sit Parkom-

Fra Ørsted-Parken.

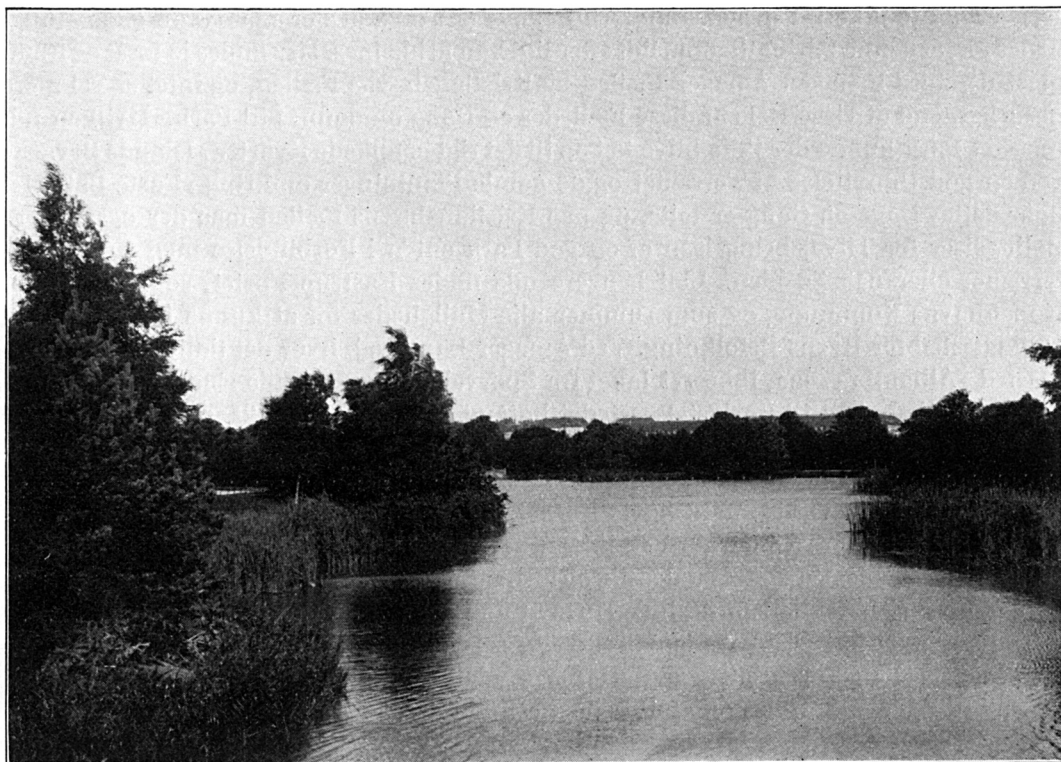

Tagensvej udfor Fødselsstiftelsen.

raade ganske overordentligt ved at inddrage og omdanne tidligere Fæstningsarealer og militære Øvelsespladser til kommunale Parker og gjort det paa en saadan Maade, at Byen baade kvantitativt og kvalitativt anses for at staa meget højt. Kaster vi nu et Blik paa Fordelingen af Parkerne i København—Frederiksberg, viser det sig, at den er ret ujævn. Visse Bydele som Indre By og Østerbro og en væsentlig Del af Frederiksberg er favoriseret, og andre Partier som Amager og visse Partier af Nørre- og Vesterbro er stedmoderligt behandlet paa dette Omraade. Det vilde derfor være meget ønskeligt, om der i de sidstnævnte Bydele kunde tilvejebringes enkelte nye Anlæg, der placeret paa rette Sted vilde bevirke, at det Maal tilnærmelsesvis kunde naas, at Befolkningen fra de store Kaserner overalt kun havde ca. 10 Minutters Gang til nærmeste Park. Paa Vesterbro vil de nuværende Forhold væsentligt forbedres, naar den Park, der for Tiden er under Udførelse paa det Areal mellem Enghavevej—Ny Carlsbergvej og Vester Fælledvej, der hidtil har været benyttet til Kolonihaver, bliver tilgængeligt for Publikum, men alligevel vil hele Kvarteret omkring Vesterbros Torv med omliggende Gader have ret lang Vej til nærmeste Park, og for dette Kvarter vilde det derfor betyde et meget stort Gode, om en større eller mindre Del af det Terræn, der nu hører under Vestre Gasværk, kunde afses til Park, naar Værket ret snart nedlægges. Naar Vesterbro fremdeles vokser og breder sig ud over Kongens Enghave, og Trangen til nye Parker derved øges, vil saadanne antagelig ogsaa kunne tilvejebringes paa dertil egnede Arealer omkring Enghavevej eller omkring Frederiksholm. — Lidt længere ude har vi jo Valby Fæled, hvor en større Folkepark med udstrakte Sports- og Tumblepladser, permanente Kolonihaver, Ride- og Cyclestier m. m. sikkert en Gang maa opstaa.

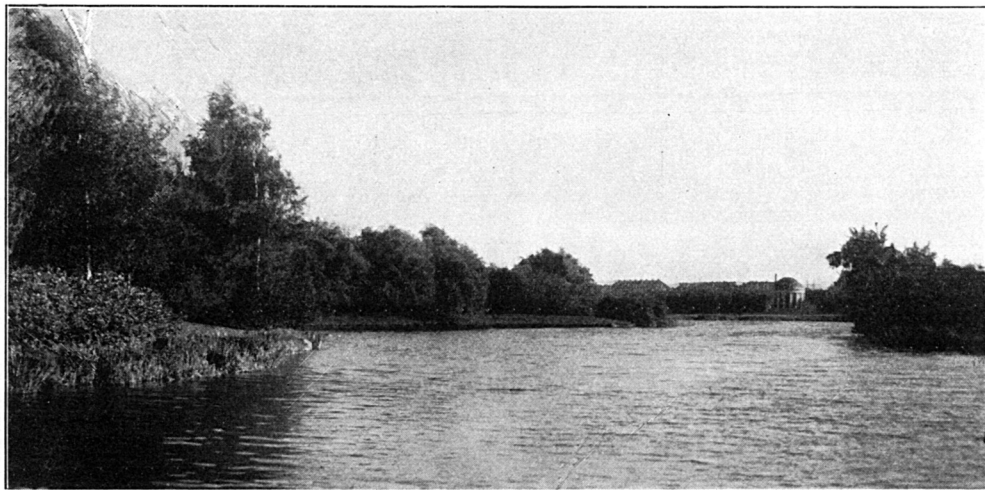
Hvad Nørrebro angaar, er det jo saaledes, at den Del, der ligger omkring Ryesgade og St. Hans Torv, har ret nem Adgang til Fælledparken, og Kvarteret omkring den mindre Park, som Kommunen anlagde omkring 1908 langs med Hans Tavsens Gade paa et ca. 3 ha stort Areal, der tidligere blev anvendt til Kirkegaard, er ogsaa nogenlunde velstillet i denne Henseende, selv om sidstnævnte Park er noget lille til de mange Mennesker, der til Tider kommer her, men adskillige andre Kvarterer af det tætbebyggede Nørrebro har saa lang Vej til nærmeste Park, at hverken de Voksne eller Børnene har nogen daglig Nytte eller Glæde af den. Man maa jo haabe, og synes næsten ikke det kan være anderledes, end at Assistentens Kirkegaard, naar den skal nedlægges — det varer ganske vist et halvt hundrede Aar —, maa blive udlagt til offentlig Park i sin Helhed. Det vilde blive en overordentlig centralt beliggende Nørrebro-Park og en Park, der paa Grund af de mange tilstedeværende store, smukke Træer vilde være i Besiddelse af stor Skønhed i samme Øjeblik, den var anlagt. Naturligvis findes der en Del Gravmonumenter, der maa bevares, men dette hindrer paa ingen Maade, at Arealet udnyttes til offentlig Park. — Nørrebro kryber jo ogsaa Dag for Dag længere ud efter, og naturligvis maa der ogsaa her før eller senere fremstaa nye Parker. Vi har jo allerede noget af Lersøen udlagt til Park, vi har Genforeningspladsen, og vi har Arealerne omkring Bakkehusene og Degnemosen, men yderligere maa man tænke sig større Arealer af Lersøen, Arealer af Bellahøj og Arealer langs med Grøndalsvænge fra Børups Allé til Damhussøen omdannet til Park, og man maa tænke sig Utterslev Mose gjort mere tilgængelig, saa at dette store skønne, egenartede Terræn kan blive ganske anderledes kendt og skattet, end det i Øjeblikket er.

Den 3die af de nævnte parkfattige Bydele er Amager, og det er uden Tvivl den paa dette Omraade allerfattigste Bydel. For Kristianshavnerne og den Del af Amagerne, der bor i Nærheden af det gamle Fæstningsterræn, er det Parkbælte, der er skabt her, og som forventelig efterhaanden vil blive betydelig udvidet, af største Betydning og bliver da ogsaa stærkt udnyttet af Befolkningen, men i Følge hele dette Terræns Ka-

Søen i Fælledparken.

rakter kan denne Park ikke byde paa store udstrakte Flader, hvor Sports-, Idræts- og Folkelivet kan udfolde sig. Foruden Fæstningsterrænet har Amagerne en mindre, men stærkt benyttet Park omkring Sundby Vandtaarn ved Øresundsvej og desuden forskellige gode og ret store Legepladser, f. Eks. ved Gunløgsgade, ved Norgesgade og ved Smyrnavvej, og endelig findes ved Englandsvej en Del Boldbaner, der dog ikke er offentlig tilgængelige, men benyttes af nogle Boldklubber. Hvad der her er nævnt, er i det alt væsentlige, hvad denne Bydel har af offentlige Parker, og i Forhold til Bydelens Stør-

Søen i Fælledparken.

relse er det jo ikke ret meget. Imidlertid synes det mig, at der maa være gode Muligheder for, at denne Parkfattigdom lidt efter lidt kan afhjælpes. Her findes jo først og fremmest de store Fællede Amager Fællede og Kristianshavns Fællede, og intet er vel mere naturligt, end at visse Dele af disse Fællede en Gang omdannes til Park. Hvilken udmærket Park kunde der ikke blive tæt op til det rigt befolkede Kvarter »Islands Brygge« ved en god Udnyttelse af Terrænet og de gamle Plantninger omkring »Faste Batteri«, naar dettes Dage en Gang er talte, og paa Kristianshavns Fællede maa der ogsaa være Betingelser for Tilvejebringelsen af en god Park enten i Forbindelse med Fæstningsterrænet eller paa Søsiden. Lidt længere ude findes Kastrup Fortet, som nu ejes af Københavns Kommune, og som rummer alle Muligheder for at kunne blive et yndet Udflugtssted for Byens Befolkning. Ved Amager Landevej, hvor det tidligere Forlystelsessted »Alhambra« laa, ikke ret langt fra Sporvejenes nuværende Endestation, findes endnu den i sin Tid til Forlystelsesstedet hørende Have, hvis ca. 25aarige Plantninger nu ere saa store og smukke, at dette Terræn med forholdsvis smaa Udgifter i en Haandevending kunde omdannes til en fortrinlig offentlig Park.

Hvad her er nævnt, er naturligvis kun et lille Udpluk af de Muligheder, der er for Tilvejebringelsen af nye Parker i en ikke altfor fjern Fremtid i de for Tiden paa Parker særlig fattige Bydele, men formodentlig og forhaabentlig vil derdesuden paa mange andre Steder hist og her imellem de høje Huse kunne findes Plads til Smaaanlæg med gode Legepladser og hyggelige Siddepladser, der, selv om disse Anlæg ikke er ret store, til Gengæld har den Fordel at ligge saa at sige uden for Folks Vinduer og derfor ogsaa i Forhold til deres Størrelse ofte bliver de mest udnyttede Anlæg.

V. FABRICIUS HANSEN.

Fra Ørstedes-Parken.

GENERALFORSAMLINGEN

Den aarlige Generalforsamling fortsattes den 16. April. Efter at Dirigenten, Højesteretssagfører ALB. V. JØRGENSEN havde konstateret Forsamlingens lovlige Varsling, og udtalt, at Forhandlingerne nu kun gjaldt de tre paa Dagsordenen opførte Punkter: I Valg af Bestyrelse, II Valg af Det raadgivende Udvalg og III Valg af Revisorer og Revisorsuppleanter, gav han Ordet til Grosserer CHRISTIAN HOLM, der anbefalede at vælge følgende Herrer til Medlemmer af Bestyrelsen: Overretssagfører K. ANKER-JENSEN, Apoteker N. BJERRE, Greve, Kammerherre FR. BROCKENHUUS-SCHACK, Figurmaler HEINRICH DOHM, Generalkonsul JOHAN HANSEN, Billedhugger RIKARD MAGNUSSEN, Hofjuvelér, Kaptajn POUL U. MICHELSEN, Arkitekt V. J. MØRK-HANSEN og Boghandler, cand. theol. OVE TRYDE.

Overretssagfører, Folketingsmand H. F. ULRICHSEN anbefalede at genvælge den afgaaede Bestyrelse og i Stedet for de to Medlemmer, der ikke havde ønsket Genvalg, at vælge Ingeniør V. MALLING og Kunstmaler SIGURD SWANE.

Postmester A. BLOM tiltraadte dette Forslag og fandt, at det i det hele taget var et for rigoristisk Skridt at vælte den gamle Bestyrelse, der dog paa saa mange Punkter havde præsteret et paaskønnelsesværdigt Arbejde. Var i og for sig ganske enig med Oppositionen, men mente, at denne burde have indskrænket sig til en Udtalelse om, at Bestyrelsen i Teatersagen fandtes at have overskredet sin Kompetence.

Professor Folketingsmand J. OSKAR ANDERSEN gik skarpt imod Overretssagfører ULRICHSENS Udtalelser og anbefalede varmt at stemme paa den opstillede Liste, hvis Navne var et godt Udtryk for det københavnske Borgerskab. Fandt det heldigt, at den kunstneriske Sagkundskab var holdt noget i Baggrunden, fordi Forskønnelsesforeningen bør frigøre sig fra den Paavirkning af Kunstakademiet, som den tidligere Bestyrelse i for stærk Grad havde givet sig ind under.

Læge VILHELM RYDER kunde ikke tænke sig, at den afgaaede Bestyrelse vilde lade sig genvælge, da Resultatet heraf kun vilde blive et nyt Mistillidsvotum.

Arkitekt L. HYGOM gentog sit paa sidste Møde fremsatte Forslag om, at der i Bestyrelsen overhovedet ikke sad Kunstnere, men kun Repræsentanter for Borgerskabet.

Højesteretssagfører C. B. HENRIQUES understregede, at en Bestyrelse, der har faaet et Mistillidsvotum, kun kan gøre en af to Ting: enten gaa eller blive; men den kan ikke først gaa og saa lade sig gøre levende igen. Henstillede til den gamle Bestyrelse, at den tog Konsekvenserne og sluttede sig om den foreslaaede Liste.

Den fungerende Formand, Arkitekt ALF. COCK-CLAUSEN udtalte, at den afgaaede Bestyrelse ikke ønskede at lade sig genvælge, men at den tværtimod i det store og hele kunde anbefale Medlemmerne at stemme paa den foreslaaede Liste, der indeholdt saa mange gode Navne, som Foreningen kunde staa sig ved at have i sin Ledelse. Dog maatte han fraraade at vælge Maleren HEINRICH DOHM, der i Dagspressen havde fremsat Paastand om, at de i »Forskønnelsen« bragte Perspektiver af Statsradiofonibygningen var usande og selv offentliggjort en Tegning, der viste et andet Forhold. Foreslog i Stedet for Hr. DOHM at vælge Maleren SIGURD SWANE.

Professor J. OSKAR ANDERSEN bemærkede hertil, at Arkitekt MARTIN BORCH paa Mødet i Odd-Fellow-Palæet havde betegnet »Forskønnelsens« Billeder som falske.

Overretssagfører ANKER-JENSEN fandt, at Arkitekt COCK-CLAUSEN skyldte Forsamlingen Bevis for sin Beskyldning mod Maleren DOHM; den eneste Udtalelse, der foreligger for, hvilke Billeder der er de rigtige, er Arkitekt BORCHS, og den gaar imod »Forskønnelsen«.

Arkitekt COCK-CLAUSEN hævdede, at de i »Forskønnelsen« bragte Billeder er mate-

matisk korrekte, hvorimod Hr. DOHMS Billede er forkert, hvilket han tilbød at bevise for en kompetent Forsamling.

Grosserer CHRISTIAN HOLM fastholdt Hr. DOHMS Navn paa den opstillede Liste, men vilde overlade det til Forsamlingen at vælge mellem d'Hr. DOHM og SWANE.

Man skred derefter til Afstemning. Paa Liste I (den foreslaaede) faldt 56 Stemmer; paa Liste II (med SWANE i Stedet for DOHM) faldt 100.

Foreningens Bestyrelse bestaar herefter af:

Overretssagfører K. ANKER-JENSEN	Hofjuvelér, Kaptajn
Apoteker, Docent N. BJERRE	POUL U. MICHELSEN
Greve, Kammerherre	Arkitekt V. J. MØRK-HANSEN
FR. BROCKENHUUS-SCHACK	Maler SIGURD SWANE
Generalkonsul JOHAN HANSEN	Boghandler, cand. theol.
Billedhugger RIKARD MAGNUSSEN	OVE TRYDE.

Man gik derefter over til Dagsordenens Punkt 2: Valg af Det raadgivende Udvalg. Dirigenten oplæste paa Anmodning den af den afgaaede Bestyrelse foreslaaede Liste. Der blev ikke fra Forsamlingen fremsat Forslag om at vælge andre, og Listen vedtoges derefter uden Afstemning. *Det raadgivende Udvalg* bestaar herefter af:

Billedhugger ANDERS J. BUNDGAARD	Kgl. Bygningsinspektør,
Professor, Dr. juris FRANTZ DAHL	Arkitekt MAGDAHL-NIELSEN
Redaktør KRISTIAN DAHL	Ingeniør VILH. MARSTRAND
Malerinde Fru BERTHA DORPH	Direktør, Folketingsmand A. C. MEYER
Maler N. V. DORPH	Billedhugger CARL MORTENSEN
Havearkitekt E. ERSTAD-JØRGENSEN	Hofdekoremaler H. CHR. NIELSEN
Redaktør CHRISTIAN GULMANN	Apoteker VICTOR PEDERSEN
Direktør HELGE JACOBSEN	Arkitekt AAGE RAFN
Professor AKSEL JØRGENSEN	Frøken VILHELMINE RERUP
Kgl. Bygningsinspektør,	Professor, Dr. juris CARL TORP
Arkitekt THORVALD JØRGENSEN	Arkitekt GOTFRED TVEDE
Ingeniør SVEND KOCH	Kgl. Bygningsinspektør,
Billedhugger JENS LUND	Arkitekt K. VARMING
	Overretssagfører F. WOLFF.

Sluttelig valgtes, ligeledes uden Afstemning, *Revisorerne*:

Overretssagfører, Folketingsmand H. F. ULRICHSEN og
Overretssagfører STEFAN HETSCH (Nyvalg i Stedet for Apoteker N. BJERRE),

samt *Revisorsuppleanterne*:

Grosserer A. BODENHOFF og Arkitekt WALDBUHM MARKE.

Dirigenten erklærede derefter Generalforsamlingen for hævet.

F O R M A N D

Bestyrelsen har konstitueret sig med Greve, Kammerherre FR. BROCKENHUUS-SCHACK som Formand.

ANDELSANSTALTEN »TRYG«S NYE EJENDOM

VED det gamle Banegaardsterræns Nedlægning og ved Rosenørns Allés Indføring i Aaboulevard blev der ved Hjørnet af Vodrofsvej fritlagt en Byggegrund i Forlængelsen af Husrækken langs Sct. Jørgens Sø. Paa denne Grund er der efter Tegninger af Arkitekterne WITTMACK og HVALSØE opført en stor Forretningsbygning for Forsikringsanstalten Tryg. Af denne Bygnings forsænkede Haveanlæg ud mod Stien langs Søen bringer vi her et Billede.

EN BERIGTIGELSE

TIL den nu afgaaede Bestyrelses Udtalelser i »Forskønnelsen« Nr. 4 vil jeg for mit Vedkommende gerne føje nogle Bemærkninger.

Med mit Indlæg paa Mødet vilde jeg kraftigt understrege, at Kunstakademiets Præmiering i 1926 af det oprindelige Udkast ikke i mindste Maade berettigede, eller berettiger, til at proklamere Akademiet som Garant for det nu foreliggende, for Trafikministeriet udarbejdede, færdige Radiofoniprojekt, og særlig ikke for den samlede Virkning i Gadebilledet af Sammenføjningen med Det Kgl. Teater.

Min Opfattelse støtter jeg især paa følgende Kendsgerninger:

1) I Radiofoniprojektet er hele den Del af Komplekset, der indeholder Tilskuerpladser og Prøvesale o. s. v., o. s. v., 8 Etager, medens det gamle Udkast kun har 5 Etager.

2) Af de 6 Tegninger, der i 1926 udstilledes og præmieredes, var de 5 Fremstillinger af Teatrets Indre. Kun én Tegning repræsenterede Façaden mod Heibergsgade, og i den ene Side af denne Tegning var Højderne af det gamle Teaters Bygning angivet, men nogen Vejledning til at se, hvordan Gadebilledet formede sig, og det ny stod til Nabo-

bygningerne, fandtes ikke. Heller ikke den Situationsplan, der ganske rigtigt medfulgte, var af synderlig Værdi paa det omhandlede Punkt, som for mig var Hovedpunktet.

Naar det i Bestyrelsens Berigtigelse formenes, at jeg skal have sagt, »at der paa de Udstillingstegninger, der blev prisbelønnet af Akademiet, ikke var angivet, at Teaterprojektet direkte var tilknyttet Det Kgl. Teaters Bygning«, er dette ikke rigtigt. Ogsaa husker jeg med Sikkerhed, at jeg udtrykkelig henviste til Udstillingskatalogen 1926.

Ej heller har jeg — selvfølgelig — sigtet eller villet sigte Bestyrelsen for mod bedre Vidende at paaberaabe sig Akademiets Præmiering. Har et Par af Udtrykkene, jeg i Stridens Hede har brugt (Falsum — Tilsnigelse), været for drastiske, og har de kunnet forstaas og er blevet forstaaet som en Sigtelse eller Ærekrænkelse, vil jeg med Glæde udtale min oprigtige Beklagelse og annullere disse Udtryk. Jeg har stadig kun villet Sagen, men ikke Personerne, til Livs. Modstandernes personlige Integritet har jeg været, og er jeg stadig, fuldstændig overbevist om, og det gør mig ondt, om et andet Indtryk er opstaaet. Men i Realiteternes Verden maa jeg have Lov til stadig at mene — som jeg tror mange med mig —, at Udkastet af 1926 og dets Præmiering ikke paa det egentlige Hovedpunkt dækker det aktuelle Radiofoniprojekt.

SVEN RISOM
Arkitekt M. A. A.

København den 14. Maj 1928.

STATSRADIOFONIBYGNINGEN

MALEREN HEINRICH DOHM har anmodet om, at nedenstaaende, i de københavnske Dagblade for $18/4$ gengivne Erklæring maa blive optaget i »Forskønnelsen«.

Som det vil være Offentligheden bekendt gennem Referater fra Forskønnelsesforeningens Generalforsamling, stemplede den afgaaede Formand, Arkitekt Cock-Clausen, min i »Nationaltidende« offentliggjorte Tegning af den Jacobsenske Teaterbygning som et Falsum og erklærede, at man ikke kunde vælge en saadan Mand ind i Bestyrelsen, der ikke havde Begreb om Perspektiv.

Dette medførte, at Forsamlingen maatte faa det Indtryk, at jeg paa et afgørende Punkt var stemplet som inhabil. Jeg har i den Anledning henvendt mig til fhv. kgl. Bygningsinspektør, Arkitekt Martin Borch, der i Protestmødet i Koncertpalæet udtalte, at det i Forskønnelsesforeningens Blad offentliggjorte Billede med det indtegnede Taarn var tendentiøst og gav et falsk Indtryk af Bygningens Udseende. Hr. Martin Borch erklærede, at min Tegning i »Nationaltidende« derimod i det afgørende var rigtig. Kommentarer er overflødige.

HEINRICH DOHM.

I Anledning af foranstaaende maa Redaktionen fastholde, at de i Tidsskriftet bragte perspektiviske Billeder af Statsradiofonibygningen er korrekte. Det Billede, hvorom der især er Tale — Billedet Side 10 øverst — er taget fra Fortovskanten i den *mod Det kongelige Teater* vendende Side af Krindsen, saa nær denne som gør ligt uden at Trærækken derved kom med paa Billedet. Det af Hr. Dohm tegnede Billede, der offentliggjordes i »Nationaltidendes« Aftenudgave $11/4$, og som Hr. Dohm ikke har ønsket at overlade Redaktionen til Reproduktion, er taget fra den *mod St. Kongensgade* vendende Side af Krindsen. Mod den perspektiviske Korrekthed af Radiofonibygningsens Virkning i Gadebilledet set fra sidstnævnte Sted er der i og for sig intet at indvende, men Hr. Dohm burde efter Redaktionens Mening have medtaget Christian V's Rytterstatue og den denne omgivende Bepantning som den faktisk tilstedeværende Forgrund i Billedet set fra det paagældende Standpunkt.

RED.

EFTER HVILKE PRINCIPPER VIL HOVEDSTADENS UDVIKLING FOREGAA I DEN NÆSTE MENNESKEALDER?

HAVNEBESTYRELSEN og Københavns Kommunalbestyrelse har vedtaget Anlægget af en Højbro — eller Halvhøjbro om man vil, i hvert Fald en Bro ude af Niveau med de tilstødende Gader — til Afløsning af den nuværende Langebro. Spørgsmaalet om, hvorvidt Anlægget af en saadan Bro f. T. er paakrævet, og om Færdselsvanskelighederne er saa store, at Anlægget af den nye Bro er den eneste Mulighed til at afhjælpe Vanskelighederne, har været drøftet af Offentligheden de seneste Dage, og det turde vel være indrømmet, at det ikke vil kunne siges at være umiddelbart indlysende, at det er nødvendigt paa nærværende Tidspunkt at ofre over 6 Millioner Kroner, dersom den nye Bro ikke paa fyldestgørende Maade løser det dobbelte Færdselsproblem, dels Færdselen mellem Havnens forskellige Led, dels Færdselen mellem København og Amager. Og dersom det vil vise sig, at man ved Anvendelsen af en langt ringere Bekostning, ikke $\frac{1}{2}$ Million Kroner, ved at gøre de nuværende Broer bredere, vilde kunne hjælpe sig endnu en lang Aarrække, vilde der være al Grund til at benytte Tiden til at komme til Klarhed over den rigtige Løsning af Problemet. En Forøgelse af de nuværende Broers Bredde, saa de fik flere Færdselsbaner, vil naturligvis ikke formindske Gennemsejlingernes Antal, men ganske uanset, at man sikkert kunde opnaa adskillig Lettelse ved Indførelse af Spærretimer paa de Tider af Dagen — Morgen og Eftermiddag —, da Landtrafikken kulminerer, vil en Forøgelse af Brobredden kunne tjene til, i kortere Tid end det nu kan være Tilfældet, at faa Broerne frigjort for den ved Brooplukningen standsede Trafik.

Sagen er i Øjeblikket Genstand for Overvejelser i Ministeriet for offentlige Arbejder, men hvad Resultatet bliver af disse Overvejelser, kendes ikke, medens dette skrives.

Hvad enten det nu bliver en Halvhøjbro — som den vedtagne — eller en Tunnel eller en Højbro i dette Ord alleregentligste Betydning, er det ganske klart, at dette nye Byelement paa afgørende Maade vil komme til at bevirke indgribende Ændringer i de tilvante Gadebilleder.

Men ogsaa andetsteds end ved Havnen vil Hovedstadens Udvikling komme til at sætte sit Præg paa Byen. De smalle Gader kan ikke optage den stadig voksende Trafik, og det kniber som bekendt allerede nu i højeste Grad med at finde tilstrækkelig Parkeeringsplads til Automobileer. Anker Kirkeby har fornylig i nogle Bladartikler rejst Kravet: »Bryd Gaderigennem!« Nu er denne Løsning vel nok lettere gennemførlig paa Papiret end i Virkeligheden, og i hvert Fald f. T. vil en saadan Plan ikke have videre Udsigt til at gennemføres, simpelthen af Mangel paa Penge. Imidlertid kommer der vel Opgangstider igen, og da maa vi sikkert ogsaa regne med, at vi ikke kommer udenom Problemet.

Sagens Løsning er vanskelig, men naturligvis ikke umulig. I første Række er det et Spørgsmaal om Penge, men dernæst — eller rettere paa Række med Pengene — kommer den æstetiske Side af Sagen, og det er den, der interesserer mest paa dette Sted. En saadan Omkalfatring gaar jo ikke sporløst af, den vil tværtimod paa aldeles afgørende Maade sætte sit Præg paa Byen. Andetsteds i dette Nummer af Tidsskriftet er i korte Træk gjort Rede for den Udvikling, Paris har gennemgaaet i sidste Halvdel af det nittende Aarhundrede. Denne Udvikling er foregaaet — og foregaar den Dag i Dag — efter den af Baron HAUSSMANN udarbejdede Plan og afgiver et fuldgyldigt Eksempel paa Nødvendigheden af, at saadanne Byreguleringer sker efter en forud lagt Plan, ikke

blot for enkelte Gader eller Kvarterer, men efter en Helheds-Plan, hvori de enkelte Anlæg og Reguleringer indgaar som forud beregnede Enkeltheder.

Hvorledes vil nu tilsvarende Reguleringer kunne gennemføres for vor Hovedstads Vedkommende? Efter hvilke byplanmæssige Principer vil de af Udviklingen nødvendige Ændringer blive gennemførte? At det i det lange Løb vil være ugørligt at forhindre, at mangt et smukt Bybillede, som man gennem flere Generationer har gjort sig fortrolig med, og er kommen til at holde af, forsvinder, maa allerede nu staa os klart. Thi de Krav, der er Forudsætningen for disse Omvæltninger, lader sig i det højeste udskyde endnu nogle Aar, men ikke afvise. Det gælder da om, at der i Tide foreligger en samlet Byplan, der gør det muligt at foretage de nødvendige Reguleringer paa en saadan Maade, at bestaaende Skønhedsværdier ikke unødigt ødelægges, og at det nye, der kommer i Stedet for, kan give Eftertiden nye Skønhedsværdier.

Med Vedtagelsen af den nye Langebro er Spørgsmaalet om Hovedstadens fremtidige Udseende kommen os nær ind paa Livet, og det vilde være forfejlet Taktik at lukke Øjnene for, at vi ved de Gadeændringer, der i Form af Ramper er nødvendige for at faa den nye Halvhøjbro bragt i Forbindelse med de tilstødende Gader, staar ved Begyndelsen til en Udvikling, der i Løbet af de næste halvhundrede Aar lidt efter lidt vil ændre Hovedstadens Udseende.

Er den Gadeplan, der nu er udarbejdet for Langebros nærmeste Omgivelser, kun en isoleret Plan, eller danner den et Led i en Helhedsplan? Det skulde jo ikke gærne være saaledes, at man om 10 Aar maatte beklage, at en for et tilstødende Kvarter paakrævet Gaderegulering ikke kunde foretages paa den for Helhedsvirkningen heldigste Maade, fordi man i 1928 greb forkert ved Ordningen af Forholdene ved Langebro.

Vi har derfor bedt en Række paa dette Omraade kyndige Mænd om for Foreningens Medlemmer at ville belyse det her rejste Problem, idet vi har spurgt dem, efter hvilke Hovedretningslinjer en Byplan for Hovedstadens Udvikling i de næste 50 Aar efter deres Mening bør udarbejdes, og vi skal i de kommende Numre af Tidsskriftet bringe deres Svar.

BARON HAUSSMANN OG HANS BETYDNING FOR PARIS' BYPLAN

VEL næppe nogen af Seine-Prefekterne er blevet saa berømte som EUGÈNE HAUSSMANN, selv om hans Berømmelse maaske knap var saa stor, mens han virkede som Prefekt, men først senere, ja vel egentlig først længe efter at han var død. Baron Haussmann var født 1809, deltog som juridisk Student i Julikampene 1830 og var i Aarene 1833—48 Underprefekt i forskellige Departementer. I 1849 blev han Prefekt i Var, i 1851 i Gironde og udnævntes i 1853 til Prefekt i Seine-Departementet. Som saadan virkede han til 1870, da han blev afskediget, og ved Kejserdømmets Fald forlod han Frankrig. Han vendte dog tilbage Aaret efter, blev Direktør for Crédit mobilier, var i 1877—81 Deputeret uden dog i denne Egenskab at spille nogen større Rolle. I 1890—93 udkom hans Memoirer, som han havde fuldført kort forinden sin Død i 1891.

Hans Livsgerning falder i Tidsrummet 1853—1870, og i disse 17 Aar udfoldede han en efter Datidens Forhold imponerende Virksomhed ved Planlægning og Gennemførelse af omfattende Arbejder til den franske Hovedstads Forskønnelse og Sundhedsforholdenes haardt tiltrængte Forbedring.

Udsigt fra Pont neuf mod Rue Dauphine.

Det vil dog være urigtigt at tro, at Paris' Omformning først tog sin Begyndelse med Baron Haussmanns Virksomhed under det andet Kejserdømme.

Allerede Ludvig XIV beskæftigede sig med Planer til Byens Udvidelse og Forskønnelse, og Voltaire skriver i sine »Memoires secrets« (November 1776): »La manie des bâtimens fait les architectes s'évertuer et chaque jour on voit enfanter de nouveaux projets. . . Il est question aujourd'hui d'isoler le Jardin des Tuilleries et d'établir une rue parallèle à la terrasse appelée des Feuillans«. I disse Linjer ligger den første Spire til den nuværende Rue de Rivoli.

Revolutionen lagde ingen Hindringer i Vejen for saadanne Planers Udfoldelse, ja, det tør vel endogsaa siges, at netop med Revolutionsaarene begynder Udviklingen af et nyt Paris. De store Ejendomme (Palæer med udstrakte Haver), som var blevne »nationaliserede«, blev inddragne, Gader blev anlagte henover Jorden, Huse opførte og tagne i Brug. Og i 1793 genopstaar Planen om Anlæg af en Gade (den nuværende Rue de Rivoli og dens Forlængelse Rue St. Antoine) fra Place de la Révolution (den nuværende Place de la Concorde) til Place de la Bastille, der efter Bastillens Nedrivning var formet som en cirkelrund Plads, omtrent som den fremtræder i vore Dage, men uden Juli-Søjlen, der først er rejst i 1840.

Af andre større Reguleringer fra Revolutionstiden kan nævnes Pladsen omkring Panthéon og Pladsen foran Observatoriet, hvor der anlagdes et System af Alleer, af hvilke én stiledede lige mod Luxembourg Palæet, den nuværende Avenue de l'Observatoire. Endvidere paabegyndtes en samlet Planlæggelse af nye Gader, af hvilke de »1ste Klasses« Gader (les grandes routes) skulde have en Bredde af 14 m, medens Gaderne af 5te Klasse maatte nøjes med en Bredde af 6 m.

Paa Grundlag af denne Plan tager Paris' Omdannelse sin egentlige Begyndelse, en Plan, hvis Virkeliggørelse naturligvis varer en lang Række af Aar, men dog i det store og hele er fuldført 1808.

Napoléon I interesserede sig stærkt for disse Planer og for andre Planer, der kunde tjene til at gøre Paris til en større, en skønnere og en sundere By. Han vilde, at Paris skulde være »non seulement la plus belle ville qui existât, la plus belle ville qui ait existé, mais encore la plus belle ville qui puisse exister«. Fra denne Tid under det første

Kejserdømme hører ogsaa Anlægget af de pragtfulde Gader som Rue Castiglione til Place Vendôme og Fortsættelsen Rue de la Paix, Rue Soufflot ved Panthéon, Broer som Pont d'Iena, Pont d'Austerlitz, Pont des Arts o. fl. Og samtidig med disse storslaaede Gadeanlæg byggedes der en Række Monumentalbygninger, baade offentlige og private, der med udpræget Sans for det dekorative lagdes saaledes, at de indgik paa virkningsfuld Maade i Gadebilledet som pragtfulde points de vue. Fra denne Tid hidrører ogsaa Opførelsen af den store Triumfbue, der skabte den af Alverden om ikke paa anden Maade, saa af Billeder kendte, storslaaede Afslutning af Avenue des Champs Elysées, og som nu danner Centrum for de 12 Avenuer, der udstraaler fra Place de l'Étoile. Endvidere Madeleine-Kirken og Børsen samt forskellige Kanaliseringsarbejder og Anlæg af et omfattende System af højt paakrævede, men til en Begyndelse kun lidet paaskønnede — Kloaker. »A quoi sert un pareil luxe sous terre?« sagde man og rystede paa Hovedet.

Med Napoléons Fald sker der en Standsning i Paris' Udvidelse og Omdannelse. Kejserens personlige Initiativ manglede. Paabegyndte Arbejder fuldførtes, men nye Arbejder planlagdes ikke eller indskrænkedes i hvert Fald til det nødtørftigste: Anlæg af nogle Broer, Regulering af Kajerne o. lign. Eet Arbejde af Betydning paabegyndes dog: Beplantningen af Boulevardeerne (de nuværende »indre« Boulevarde). Omkring 1843 paabegyndes Anlægget af de store Banegaarde Gare du Nord, Gare St. Lazare og — senere — Gare du Lyon.

Efter at Louis-Napoléon var blevet Præsident for den franske Republik i 1848, og især efter hans Ophøjelse til Kejser i 1851, tager Arbejderne med Byens Omdannelse og Forskønnelse paany Fart. Som sin store Forgænger interesserede han sig levende for disse Problemer, og efter at han i 1853 havde udnævnt HAUSSMANN til Prefekt i Seine-Departementet, paabegyndes et Byplanlægningsarbejde, som i sin Art er enestaaende. De mægtige, 30 m brede Boulevardeer Strasbourg, Sébastopol og Magenta anlægges, og nye Gader anlægges henover gamle Kvarterer, hvis Huse maa vige Pladsen for de nye Planers Virkeliggørelse. Hensynet til den allerede den Gang stærke og stadig tiltagende Færdsel tillod ingen Vej uden om. I disse Aar er utvivlsomt faldet mangt et smukt gammelt Hus, og adskillige maleriske gamle, snævre Gader er blevet udslettede. Der behøves ingen stærk Fantasi til at forestille sig, at denne Revoltering i Byens Fysiognomi maa have virket pinligt paa et æstetisk følsomt Borgerskab, og Overgangstiden, mens de rev de gamle Gader ned, og inden de nye Færdselsaarer var fuldførte, maa have været over al Beskrivelse rædselsfuld.

Den Modstand, som Gennemførelsen af Haussmanns Planer faktisk vakte, bundede dog vist ikke saa meget i Sorgen over det, der gik tabt — de herhen hørende Fornemmelser bliver vist først almindelige paa et noget senere Tidspunkt —, som i de ogsaa efter Datidens Forhold enorme Udgifter, Ombygningen medførte. Ogsaa mod rent praktiske Enkeltheder i Planen rejstes der en — som det maa synes — berettiget Kritik. Anlægget af de ny tilkommende Banegaarde synes at være foretaget ret tilfældig, og det samme gælder Anlægget af adskillige af de militære Kaserner.

Et Led i Haussmanns Plan var Anlægget af Parker og squares efter engelsk Mønster (man erindre, at Kejser Napoléon III under sin Landflygtighed under Julirevolutionen havde opholdt sig i England). Boulogne-Skoven i Vest og Vincennes-Skoven i Øst anlægges og knyttes til Byen med store Avenuer.

Man vil, naar man studerer Haussmanns Planer nøjere, opdage, at der til Grund for Planlægningen af de nye Færdselsaarer foruden Hensynet til selve Færdselens Regulering tillige ligger Bestræbelsen for at hidføre monumentale Perspektiver, hvor det er muligt at skabe saadanne. Virkningen af Julisøjlen paa Bastille-Pladsen og Spiret paa St. Chapelle ved Palais de Justice indgaar i saa Henseende mange Steder som et Led i

Planen. Og Anlægget af Pont Sully og den dermed i Forbindelse staaende Avenue Henri IV viser tydeligt, at det ved Anlægget af denne Bro og Avenuen har været Haussmann magtpaaliggende at faa det dobbelte Perspektiv: med Julisøjlen til den ene Side og den højtliggende Panthéon til den anden Side som points de vue.

For kort Tid siden er et nyt Stykke af Haussmanns store Plan fuldført, nemlig Gennemførelsen af Boulevard d'Haussmann til Boulevard Montmartre. Fra Triumfbuen paa Place de l'Etoile til Place de la Bastille har man nu den korteste Vej: den lige Linje.

Og de af Haussmann udarbejdede Planer danner endnu for en væsentlig Del Grundlaget for det Byplan-Arbejde, der udøves i den Afdeling af Seine-Departementet, der hedder »Extension de Paris«. Hvad mangler endnu for at gøre Haussmanns Plan færdig? Ikke store Ting, og hvad der er tilbage, vilde under normale Pengeforhold sikkert kunde gennemføres i Løbet af relativt faa Aar. Paris' Kommunalbestyrelse køber, naar Lejlighed dertil gives, de Huse, som det er nødvendigt at erhverve for Planens Fuldførelse.

Af Haussmanns Planer fremgaar det med stor Klarhed, at han har regnet med en stærk Forøgelse af Færdselsmængden, derimod har han ikke regnet — og har vel ej heller kunnet regne — med de sidste Ti-Aars enorme Forøgelse af Færdsels*hastigheden*. Som Følge af denne har Paris' Kommunalbestyrelse i udstrakt Grad erhvervet Hjørnehuse og lader dem nedrive for at give et bedre Overblik for de kørende. Tilbage staar saa de afklædte Gavle og griner En i Møde og faar sikkert Lov til at staa paa denne Maade, indtil Byen faar Raad til at gøre det saaledes paabegyndte Arbejde færdigt.

Hosstaaende Billede giver kun en mat Forestilling om Virkningen af saaledes »afklædte« Hjørner. Billedet er taget midt paa en af Paris' stærkest trafikerede Broer — Pont neuf — mod Rue Dauphine paa venstre Seinebred. Af saadanne Billeder kunde der vises talrige andre, og efter Sagens Natur vil de alle være hentede fra Paris' stærkest trafikerede Gader. Saadanne aabne Saar er det en tvivlsom Glæde at have for Øje, men desværre vil der efter menneskelig Beregning hengaa meget lang Tid, inden de kan blive lægte.

LITTERATUR

Vilh. Lorenzen: Vor Frue Kirke. Københavns Domkirke. Vilh. Trydes Forlag.

I det foreliggende Værk har den erfarne Kender af vor Hovedstads Arkitektur givet en historisk Skildring af den københavnske Domkirkes Skæbne gennem Tiderne og beriget vor byhistoriske Litteratur med en arkitektur- og skulpturhistorisk Monografi af en maaske lidt kølig Fornemhed, men alligevel af høj Rang i Kraft af sin Forfatters rige Viden og redelige Vilje til at faa alt med af Betydning for Kirkens egen Historie og for dens Samhørighed med Byens Historie i Fortid og i Nutid.

Gamle københavnske Huse. Tekst af Vilh. Lorenzen; Tegninger af Hakon Spliid. H. Hagerups Forlag.

Læserne af denne Bog vil tilbagekalde sig i Erindringen den af vor Forening i 1914 udgivne Bog »København — som den er — og som den burde være« med Tegninger af KR. KONGSTAD. HAKON SPLIID har i Bogen om de gamle københavnske Huse samlet ca. 90 Tegninger af karakteristisk københavnsk Arkitektur. I Teksten giver Dr. VILH. LORENZEN i populær Form en kyndig Beskrivelse af Københavns gamle Arkitektur. Alt i alt afgiver Bogen et udmærket Bevis for, hvor megen god, gammel Arkitektur vor Hovedstad ejer.

Graabrødretorv. (Efter THURAH).

ET BLAD AF BYENS BILLEDBOG

I »Forskønnelsen« Nr. 6/1925 rejste vi Spørgsmaalet om Renholdelse af Husfacader og fremhævede, med hvor relativt smaa Midler — væsentligst en aarlig Afvaskning — de københavnske, malede Ejendomsfacader vilde kunne præsentere sig smukt. Ogsaa inden nævnte Artikels Fremkomst fandtes der københavnske Husejere, der til Stadighed holdt deres Ejendomme i smuk Stand, og der kunde være al Grund til som et Led i Bestræbelserne for at vække Interesse for dette Spørgsmaal at fremhæve saadanne Ejendomme som Eksempler til Efterfølgelse.

En saadan Ejendom er Graabrødretorv Nr. 16 og 18, der — uden i sig selv at besidde arkitektonisk fremragende Egenskaber — alene ved sit altid vel vedligeholdte, ydre Habitus paa fordelagtig Maade skiller sig ud fra de omliggende Huse.

Ejendommen blev skudt ned under Englændernes Bombardement i 1807 og henlaa i Ruiner (gengivet i Maleri af I. P. MØLLER med Figurer af ECKERSBERG), indtil Grunden »med alt derpaa værende rudera, der bestaar af Muur- og andre Stene samt derpaa værende harpede Gruus saa og de interims Vaanings Huus, ligesom de i Jorden værende Fundamenter«, af Ejeren JENS HANSEN LUND, »Bager og Muurmester her i Staden«, ved Skøde af 17/12 1812 solgtes til Muurmester JOHAN DIETRICH BACKHAUSEN for 10,000 Rdlr.

Denne opførte — med delvis Benyttelse af gamle Fundamenter, og efter at Grunden ved Mageskifte og Køb af nogle Jordstykker tilhørende Byen var reguleret imod Graabrødrestræde — den nuværende Bygning.

Muurmester BACKHAUSEN's Dødsbo solgte Ejendommen ved offentlig Auction til »Plattenslagermester« CARL LUDVIG GJESSING som Højstbydende med 29,505 Rdlr. foruden Bankhæftelsen 1,710 Rdl. ; Gjessing lod opføre et Baghus samt en Bygning i Gaarden til Stald, Vognremise m. v. ; efter hans Død solgte den for hans Søn indsatte Værges Ejendommen til Overretssagfører FREDERIK WOLFF ved Skøde af 10/10 1900.

De paa Torvet værende Slagterboder fjernedes i 1901 ifølge Ansøgning fra Husejerne ved Torvet, imod at disse udredede til Magistraten 20,000 Kr. som paalignedes Ejendommene og afdroges i Løbet af 15 Aar.

Parti fra Gaarden, Graabrødretorv Nr. 16.

Opgang til Bagbygningen.

Ejendommen Graabrødretorv Nr. 16.

Det nuværende Anlæg blev umiddelbart efter Bodernes Fjernelse anlagt af Magistraten og vedligeholdes af denne.

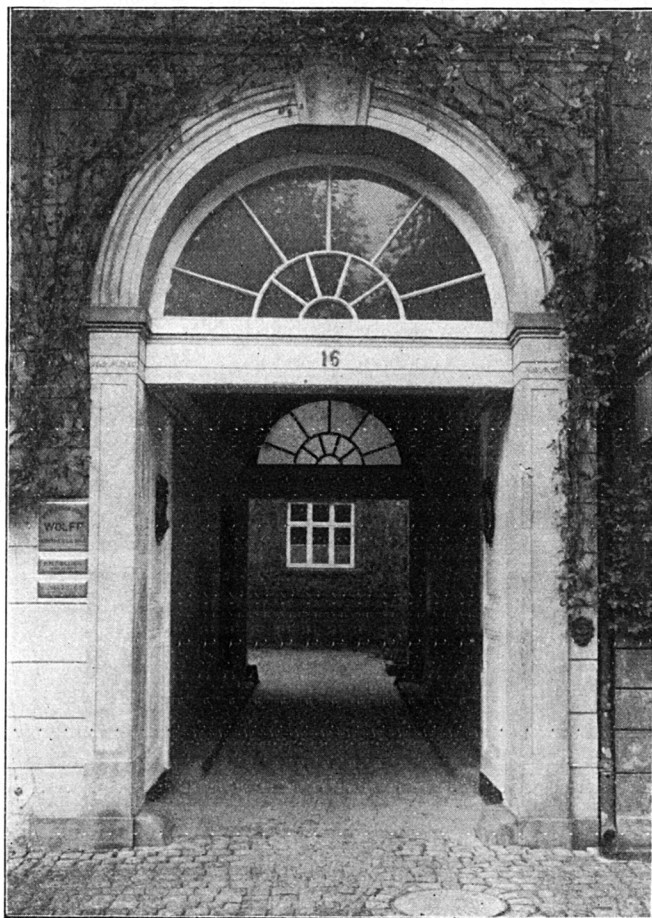
I 1904 lod Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse — efter Samraad med Ejerne — alle Torvets Facader male i stærke Farver efter Foreningens daværende Formand JENS MØLLER-JENSEN's Udkast; derved erholdt Torvet den ejendommelige Karakter, det siden i det væsentlige har bibeholdt. Indvielsen af Torvet i dets nye Skikkelse fandt Sted under megen Højtidelighed den 23. Juni 1904.

Ved Porten til Naboejendommen Nr. 14 var indtil for nylig anbragt et Smedejerns Bogbinderskilt, tegnet af P. V. J. KLINT, til hvilket Skilt Foreningen til Hovedstadens Forskønnelse tog Initiativet, og paa Nr. 18 er anbragt et Smedejerns Skilt, tegnet af JENS MØLLER-JENSEN. —

Skamstøtten over CORFITZ ULFELDT stod udfør Nr. 16, omtrent hvor det yderste af de 4 Platantræer nu staar (se Billedet paa Side 50); den fjernedes i 1842.

De tre smukke Elmetræer, som voxer i »Huggen«, blev af Magistraten plantet der, efter at et Foredrag i Forskønnelsesforeningen af Stadsgartner FABRICIUS HANSEN havde vakt Interesse for en saadan Træplantning inde i Byen.

Overretssagfører FR. WOLFF har ladet Bygningen i Gaarden fjerne og iøvrigt med Held søgt at give Ejendommen et smukt og velholdt Præg, samt har plantet Espalier af Vildvin saavel imod Torvet som imod Gaarden; Bepantningen er trivedes ualmindelig godt.

Porten til Ejendommen Graabrødretorv Nr. 16.

HVORLEDES VIL BYENS UDVIKLING FOREGAA I DEN NÆSTE MENNESKEALDER?

DET var ikke paa Forhaand at vente, at det i »Forskønnelsen« Nr. 6 stillede Spørgsmaal om vor Hovedstads fremtidige Udvikling vilde kunne besvares paa udtømmende eller blot ensartet Maade af dem, til hvem vi rettede Spørgsmaalet. Det maatte anses for nærliggende, at Meningen vilde være ret delte, men det vil paa den anden Side forekomme sundt, at Problemet, hvis Betydning for Hovedstaden sikkert fra alle Sider anerkendes, er bragt frem til Debat. Vi bringer i det efterfølgende nogle af de modtagne Indlæg og vil antagelig i det kommende Hæfte kunne afslutte den interessante Enquête.

Arkitekt *EGIL FISCHER*:

Naar København er blevet saa betydelig, som den er, er det ikke blot i sin Egenskab af Danmarks Hovedstad, men fuldt saa meget paa Grund af sin Beliggenhed, hvor Trafikken fra Danmark til Sverige skærer Vandvejen fra Nordsøen til Østersøen.

Saa fortrinlige Betingelser som Centrum for Storhandel og Stapelplads for Østersølandene har intet andet Sted i Danmark, og udnyttes Betingelserne rigtigt, kan det give Eksistensmuligheder for en Del af Landets Overbefolkning.

Man bør ikke beklage, at Byen af den Grund vokser. Hvis det var ønskeligt at begrænse dens Vækst, maatte man forlægge Residensen med Regering, Universitet, Højskoler og Garnison til et mere centralt Sted i Landet end nu efter Skaanes Adskillelse fra Danmark.

Fra Naturens Haand er der fortræffelige Betingelser for en Storhavn umiddelbart ved den dybe Sejlrende mellem Amager og Saltholm, der er Skibsfartens Alfarvej, og der findes rigelige Arealer til Pakhuse, Oplagspladser og Fabrikker liggende i Læ for Byen i Forhold til de fremherskende Vinde.

For Beboelse er der udmærket egnede Arealer paa Sjælland, og Nordsjælland vil paa Grund af sin særlige Naturskønhed naturligt blive foretrukket og søgt som Udflugtssted.

Det første, største og alt dominerende Spørgsmaal er Havnens Beliggenhed. Min Mening er, at det er naturligere at lægge den ved Kysten end inde i Landet.

At grave en Kanal for store Skibe tværs gennem Byen og splitte den i to Dele forekommer mig langt mere absurd, end om man delte den ved en Jernbane i Niveau, da de store Skibes Højde er over 10 Gange saa stor som Togenes. Ved Dybbølsbroen forlangtes saaledes 65 Meters fri Gennemsejlingshøjde, hvoraf 10 under Vandet.

Naar man ellers overalt søger at fjerne Niveauskæringer mellem forskelligartet Trafik, hvorfor skal man da skabe dem med Vandtrafikken. Kun hvis der var et halvt hundrede Meter høje Skrænter mod Kanalen, vilde de kunne undgaas paa naturlig Maade, men Beliggenheden for en Havneby ganske vist være uheldig.

Lige saa godt som at grave en 10 Meter dyb Kanal mellem Sjælland og Amager, blot fordi der her staar et Par Fod Overfladevand, kunde man grave den tværs gennem Søerne eller over Roskildefjord til Køgebugt.

En Sydhavn, puttet ind mellem Sjælland og Amager, bør reduceres mest muligt og kun benyttes til Oplagspladser og Fabrikker af forholdsvis uskadelig Art, som kan nøjes med Tilførsel ad en Pramkanal nord- eller østfra eller ved Skibe med ringe Dybtgaaende sydfra.

Det synes heller ikke klog Politik først at indbygge Strandvejen mod Nord med Huse, derpaa at smide en Masse Penge i Vandet til en ny Strandvej, som man straks begynder at lukke inde igen med Havneanlæg, Oplagspladser og Fabrikker. At man ikke er

blevet klog af Skade, fremgaar af Planerne om Fortsættelse af baade den nye Strandvej og Havnen nordefter.

Naar de værdifuldeste Grunde til Boliger og de smukkeste Udflugtssteder nu engang ligger mod Nord, forekommer det absurd at ødelægge Arealet mellem København og Dyrehaven.

Det vilde være interessant engang at høre en fornuftig Grund for ikke at lægge Havnen — Skibenes Holdeplads — ved den store Alfarvej langs Amagers Østkyst. Der er den rigtige Plads til en Frihavn med store Fabriksarealer. Skudt ud til en Side — den rigtige — vil der blive givet den alle Betingelser for Udvikling og Udvidelser, og man vil undgaa at faa saadanne Arealer til at spærre for Byens Blodomløb og splitte dens Beboelses- og Forretningskvarterer. De umulige Forhold for Passagertrafikken kan da faa en varig Forbedring, naar den nuværende Frihavn inddrages hertil og samtidig faar Forbindelse med Personbanen.

Eller skal Kastellet ofres dertil?

Det eneste Gode af større Betydning, der i en Menneskealder er gennemført i Byplanen, er Banernes Omlægning, selvom der ogsaa dér er begaaet Fejl.

Medens Baneterrænet før laa spærende midt i Byens nye Centrum, blev det — blot ved at flytte Hovedbanegaarden over paa den anden Side af Gaden — skubbet ud til Byens Yderside og ved Boulevardbanen bragt gennem Byen ude af Niveau.

Det er fortræffeligt, at ogsaa Ranger- og Godsbaneterrænet ligger i et lavere Plan end det tilstødende Beboelseskvarter, men det havde været ideelt beliggende, hvis det laa ved Storhavnen. Nu maa man nøjes med Ringbanelinier dertil. Til en ny Frihavn mod Øst kan der føres Spor over Spærredæmningen og under Havnen ved Toldboden.

De naturlige Steder for nye Broer er ved Flæskehallen og Sct. Annæ Gade — Niels Juels Gade, ved Dybbølsbroen og Nyhavn, ved Spærredæmningen og — sidst — ved Toldboden, naar Orlogsværftet engang bortfalder eller flyttes (f. Eks. til Køgebugt). Selvfølgelig maa Broerne foreløbig være til at lukke op, men efterhaanden som Trafikken omlægges, bør det gøres sjældnere, saa de til sidst gøres faste, som det er sket med den ældste Havns Broer — Højbro og Holmens Bro. Udviklingen gaar mod Øst til dybere Vand, efterhaanden som Skibene bliver større.

Efter at Boulevardbanen er gennemført fra Vesterbro til Østerbro og kan benyttes som By- og Forstadsbane, er en Linie fra Nørrebro til Sønderbro den mest paakrævede som Forbindelse mellem Slangerupbanen og Amagerbanen. Det viser et ringe Fremsyn, at man begyndte at sælge Arealer af den gamle Nordbanes Terræn, der egnede sig fortrinligt til Indføring af Slangerupbanen.

Da jeg sammen med Ingeniør O. NOBEL og Arkitekt HOLGER RASMUSSEN i 1911 foreslog disse Baner forbundet, var det med Indføring til et nyt Spor ved Reventlowsgade for Øje, saa Omstigning kunde finde Sted ved Hovedbanegaarden, og ført videre under Havnen til Amager. De, der senere optog Tanken, tænkte sig Banen ført over Raadhuspladsen, og Omstigning fordrede da en ny Boulevardstation. Vælges den første Løsning — der kan faa yderligere Betydning, naar en Jernbanetunnel til Malmø engang gennemføres —, maa Gadeanlægget paa Jernbaneterrænet selvfølgelig rettes derefter, saa Banegraven kan bygges lige under Gaden, og de dyre Tunneller kan undgaa. Ellers forsinkes Anlægget ved, at Omkostningerne fordrer større Trafik, og den i hygiejnisk Henseende heldige Udflytning forsinkes.

Iøvrigt burde man — saavidt muligt — undgaa Baner i Niveau med Terrænet, af Hensyn til at Vejnettet da maa løftes helt over, og hævede Baner, fordi de skæmmer Gaderne og forringer Grundværdierne for Bebyggelse. Hvis Banerne lægges halvt nede, vil Gaderne forholdsvis nemt kunne overføres, og Banerne ikke mærkes generende.

Tænker man sig Byen vokse med gennemsnitlig 10,000 Indbyggere aarligt i 100 Aar, vil Byen — inclusive Befolkningen paa de Omraader, den sluger — rundt regnet kunne kalkuleres til 2 Millioner. Bliver Fremtidens Boligform Enfamilieshuset, vil de med en Grund paa c. 4000 □ Alen sluge hele Nordsjælland, naar de $\frac{2}{3}$ af Arealet fraregnes som Skov og Sø, Gartnerier og enkelte Landejendomme, Veje m. m. Naar man nu med Jernbane kan naa Helsingør paa een Time, maa man forudsætte, at de fjerneste Punkter af Nordsjælland da kan naas med Jernbane eller Bil paa en halv Time — for ikke at regne med Flyvemaskinerne. Der vil saaledes, praktisk set, intet være til Hinder for en Spredning af Bebyggelsen selv med en Vækst, der maaske vil anses for usandsynlig — forudsat gode Veje og Baner med billige Takster baserede paa Massebefordring. En saadan Spredning af Befolkningen bør af hygiejniske Grunde fremmes af al Magt.

Lejekasernerne bør i Hovedsagen begrænses til de nuværende med enkelte Afrundinger, saaledes at Grundudnyttelsen formindskes udefter til den nuværende Bygrænse.

Størsteparten af Byen, som den var før de sidste Indlemmelser, maa regnes at blive Forretningskvarterer, og mellem den nuværende Bygrænse og Dyrehaven maa forventes en Ring af Villaer. Hermed vil Grænsen være givet for, hvad der kan naas med det egentlige Sporvejsnet. Længere ude maa Forstadsbaner træde til.

Som Begrænsning for det egentlige København bør da lægges et Skovbælte fra Dyrehaven over Furesøskovene til Køgebugt.

Udenfor dette Skovbælte kan Arealerne dels bevares som Udflugtssteder for Byen, dels benyttes til Landhusbebyggelse spredt mellem Skovene og Søerne, med mindre lokale By- og Trafikcentrer ved Stationerne og ubebyggede Arealer mellem de forskellige Samfund.

For at bevare den indre Bys historisk og arkitektonisk værdifulde Dele for Nedrivning af Hensyn til Trafikken, bør denne ledes uden om den gamle Bys snævre Gader til de to umiddelbart udenfor beliggende brede Aarer, Nørre- og Vestervold, der ligesom de nuværende Hovedstrøg, Østergade og Købmagergade, gaar henholdsvis parallelt med og vinkelret paa Havneløbet.

Derved vil Nutidens Krav til brede Hovedaarer kunne tilfredsstilles bedre og med mindre Bekostning end ved at nedrive de gamle Bydele.

Byens Trafikcentrum bør saaledes fastslaas, hvor disse to Hovedaarer skærer hinanden ved Banegaardsterrænet og Hovedradialvejene — saavidt muligt — bringes til at sigte herimod, hvad ingen af de hidtil offentliggjorte Trafikplaner tager Hensyn til. Selvfølgelig vil de gamle Radialveje ikke derfor miste deres Trafik, men en katastrofal Vækst af dem kan da undgaas.

Den gamle Strandvej er et Eksempel paa en Konflikt mellem en Hovedradialvejs to Funktioner. For det første er den Adgangsvej fra Købstaden Helsingør og Landet til København. Derfor strækker dens Forretninger sig ud mod Oplandet, og Bebyggelsen følger med sine Arme udefter, fordi Vejen er der som Udstykningsvej.

For det andet er den Byens Udflugtsvej til Dyrehaven og videre nordpaa, og da det er Naturen, man søger, burde denne strække sig indad mod Byen. Det gør den i Mellemrummene mellem Hovedlandevejene fra de omliggende Købstæder, og dér burde Udflugtsvejene, »de grønne Veje«, ligge som Supplement til »de røde Veje«. Disse gaar over gamle Landsbyer midt i tidligere Landbrugsarealer, brugbare til Bebyggelse, og mellem dem ligger Moser og andre Arealer, der daarligt egner sig hertil, men fortræffeligt til Parker og »grønne Udflugtsveje«. Det er paa Tide at fremme denne Vejdelling nu, hvis Chancerne for den ikke skal forspildes.

Den indre By og Frederiksberg er godt forsynet med Parker, og Østerbro har faaet sin, men Nørrebro, Vesterbro og Sønderbro savner endnu deres. For Nørrebros Ved-

kommende foreslog jeg den i sin Tid nedenfor Bellahøj, og for Vesterbros Vedkommende udenfor Valby Fæled — udbygget i Stranden som Vandpark, saa Fæleden indvandt til Bebyggelse — og for Sønderbros Vedkommende ved Skydebanerne og Kastrupfortet.

Da Folk søger hurtigst muligt udad, har Ringparker mindre Nytteværdi end grønne Radialveje, som knyttes til de lokale Parker, men da der fra Naturens — og Militærvæsenets — Haand langs Bygrænsen, Fæstningslinien, Frederiksbergs Nordgrænse og Ringbanen ligger Arealer, der ikke egner sig for Bebyggelse, kan de udnyttes til Parkstrimler, som begrænser de forskellige Bydele.

Ved Planlæggelsen maa de vigtigste Spørgsmaal klares først, omtrent i den anførte Rækkefølge, og derefter kommer en anden Række vigtige Detailler, Forbindelseslinierne mellem de forskellige Bydele og Drabantbyer, disses Udformning med en Bykærne og aftagende Bebyggelse udefter til en Ring af grønne Arealer, Sporvejsnettets Ordning og Vejenes Profilerings med langt større Differentiering end hidtil til større eller mindre Bredder efter Vejenes Betydning. Endvidere Placering af Bilparker, Fragtmands- og Rutebilcentraler, Grønt- og Fisketorv m. m.

Der vil i Fremtiden blive stillet saa store Krav til frie Arealer og Grunde til offentlige og private Virksomheder, der nødvendigvis maa ligge centralt, at enhver Virksomhed, der paa nogen Maade kan flyttes udefter, efterhaanden bør flyttes. Grønttorvet, der i Fremtiden hovedsagelig vil blive forsynet fra Sydvest og kun i ringere Grad fra Amager, bør lægges i denne Retning i Nærhed af Bane og Kanal. Ogsaa Fisketorvet kan ligge ved Godsbanen, naar Baadene har Sænkemast, saa de ikke fordrer Brooplukning. Det nuværende Grønttorv vil tiltrænges til Rutebiler, Fragtmandscentral og Bilparkering, og paa Banegaardsterrænet bør i Tide reserveres rummelig Plads til Parkering, Sporvejscentral etc. Et stort samlet Museumsanlæg kunde være lagt mellem Lyngbymuseet og Dyrehaven langs Skovbæltet, og Universitetsbyen, Højskoler og Hospitaler bør søge deres Fremtidsplads ved denne grønne Ring. I den tætbyggede indre By fordres langt snarere Udluftning og Nedrivning end nye Bebyggelser.

Ved Bebyggelser langs Kalvebodstrand vil det være økonomisk og smukt, som under lignende Forhold andre Steder, at lade Gader og Kanaler veksle, saa en Slags Havehuse mod Kanalerne faar Adgang gennem Gadehusene.

Kolonihaver, Villaer og Etagehuse bør ikke saa hurtigt og uøkonomisk fortrænge hinanden. Hvis man — i et til Villaer beregnet Kvarter — straks forøger Bebyggelsestætheden til det dobbelte ved Opførelse af Rækkehuse og udelader hveranden Gade, kan Arealerne her benyttes til Kolonihaver eller ekstra Have for Rækkehusene, til Grundværdistigningen efter en Aarrække tvinger stærkere Udnyttelse frem, og der mellem de gamle Rækkehuse bygges nye eller højere Etagehuse langs større Gader.

For at kunne forme en Byplan paa den smukkeste, mest praktiske og økonomiske Maade behøves imidlertid en anden Byggelov end den forældede, ulogiske og skematisk, der nu findes og virker som en direkte Hindring ved Planlæggelsen.

Den bør give faste Grænser for Grundenes Udnyttelsesprocent og Lyskravet til Beboelsesrum, men det bør overlades til Arkitekten at vælge Udnyttelsesmaaden, hvor Byplanlæggeren ikke har bestemt de forskellige Bebyggelsers arkitektoniske Karakter ved Servitutter.

Hvad jeg her har nævnt, er ikke nyt. I Hovedsagen har jeg fremsat det for 20 Aar siden, uden at det syntes at vække Interesse. Da nogle af Tankerne senere er optaget af andre, og Interessen for Byplanlægningen er vokset stærkt siden da — takket være yngre energiske Arkitekters Arbejde — kan nogle af »Forskønnelsen«s Læsere maa- ske alligevel finde et eller andet heri, der kan interessere dem. At de afgørende Myn-

digheder skulde svinge sig op til andet end at lappe paa Byen efter Dagens Krav har — ialfald indtil for nylig — været lidet troligt.

Arkitekt *ALFRED J. RAAVAD*:

Ved Besvarelsen af dette af Forskønnelsesforeningen stillede Spørgsmaal søger Tanken tilbage til den Tid, da Hovedstadsbegrebet formedes — til Tiden, da Høvdingerne mødtes og sad i Ring om Tingstedet, og da Riget samledes, hvorved det centrale Ringsted i Sjælland mistede sin egentlige Betydning. Landsdelene samledes og Tyngdepunktet skiftedes til Forbindelsen tilsøs, og de rivaliserende: Odense, Viborg, Ribe, Hedeby og Lund, sattes ned i anden Klasse, medens den underbevidste Søgen efter den salte Søs Knudepunkt ledte over Ledre (eller Lejre) til Roskilden ved Fjorden, men dette Punkt fandtes snart utilfredsstillende, hvorfor Danmarks første egentlige Statsmand, Absalon, valgte den lille Købingsplads ved Holmene bag Amagers Refshale som Rigets Havn og beseglede dette Valg ved Opførelsen af den faste Borg der. — Dette var den historiske Udvikling, som vi ved denne Lejlighed trænger til at mindes.

Det var fra Middelalderens Standpunkt, at vort Lands Midtpunkt udpegedes, og det har nu bestaaet som saadant i 700 Aar. Men vi staar nu overfor de alvorligste Opgaver, idet den Udvikling, som da begyndte, nu har løbet Linen ud og bragt os til et Standpunkt ganske lignende det, som Absalon var stillet overfor, idet vor Hovedstad nu kun har en indirekte Forbindelse med Tidens og sikkerlig Fremtidens Sejlads paa den salte Sø til Verdenshavet. Havn, Havn og Havn er de tre Ting, hvoraf vor Hovedstad har været afhængig i de nævnte 700 Aar. Men nu har Skibsbygningen ved Dampens og Jernbyggeriets Indflydelse sprængt den gamle Ramme og stiller ny Fordringer, som overstiger Øresundets Evne, idet den Kalkstensbarre, som ligger tværs over Sundet mellem Amager og Skaane, mangler 5 Meter i den af Tidens Skibsbygning udkrævede Dybde. Sundet er derved blevet skaaret over til to Fjorde: en nordfra fra Kattegat og en syd fra fra Østersø, adskilte ved Barren, over hvilken kun mindre Skibe kan passere. Derfor spørges rettelig: Hvor gaar Vejen. Skal vi samle vore Kræfter og gengive Sundet dets gamle Stilling ved Gravning, eller skal vi søge et nyt mere direkte Tilknytningspunkt til den internationale Sejlads?

Saa meget for Søfarten, af hvilken vore andre Hovedstadselementer er afhængige. Men lad os tro, at Hovedstaden vælger at beholde eller udvikle en direkte Forbindelse med det sortladne Hav; saa kommer Turen til de andre Byplanelementers Udvikling med Fremtidens sandsynlige Krav for Øje. Færdselsudviklingen har sat Jernbanerne tilbage paa et lavere Standpunkt, idet de alle er anlagt som Lokalbaner. Der vil nu blive stillet Krav til gennemgaaende Transitlinier, byggede efter Kravet om den lige — den korteste — Vej mellem to Færdselscentre af national Betydning. Vi er heller ikke uden Ansvar til den internationale Kultur og Transportation baade med Hensyn til Transit og til passende Markedslempelser. Torvesystemet er her som i andre Storbyer i en forvansket og fragmentarisk Skikkelse og vil kræve betydelige Nyanlæg baade i Retning af Torvepladser, Prøveudstillinger og Varebørs og maa bringes i intim Forbindelse med Havn og Jernbane, samt Auktionslempelser. Pladsmangel og tusind Aars Kævl mellem By og Land har beskaaret og forvansket Trafikken.

Der er andre Opgaver for Byplanlæggeren, men de nævnte tre Hovedelementer maa være Basis for de ønskede Synspunkter. Byplanarbejdet er — for at bruge en sokratiske Vending — »en overmaade vanskelig og indviklet Gerning, som mange vil docere, men ingen vil lære«; men at forme et Synspunkt for, hvad hundrede Aars Udvikling vil kræve, er Profeti, som kun kan formes i almindelige Udtryk. Øresundets Sejlbarhed maa genoprettes ved Tilvejebringelse af et Gennemsejlingsløb, som kan forene de dybe

Vande Nord og Syd for Byen. Jernbanernes gennemgaaende Trafik maa skilles ud fra Lokaltrafikken, og Markedsforholdene maa ordnes saaledes, at alle Led af Omsætningen lettes. Intet Færdselsspørgsmaal af Betydning: Havn eller Jernbane, Bro eller Tunnel, kan gives en holdbar Ordning, uden at dets Forhold til de her nævnte tre Retninger er grundigt undersøgt og dokumenteret.

Forholdene er imidlertid vanskelige, fordi Kravene er forholdsvis ny og en Følge af Byplanlægningen som international Kulturretning. Og skønt denne er et Fremskridt i civics, som enhver oplyst Borger bør have Forstaaelse af, saa gøres Retningen dog bestandig mere upopulær ved Foredrag og Offentliggørelse af fantastiske Diagrammer og statistiske Tabeller, som kun tilhører Laboratoriet. Og hvad Smagsspørgsmaalene angaar, da er disse selvfølgelig subjektive til de tekniske Krav, men underforstaaede som harmoniske Arbejdsnødvendigheder.

Den gamle By er et Studium, den nye et Problem, som man kun maa nærme sig med Respekt og Sympati.

Afdelingsingeniør *OLAF FORCHHAMMER*:

Gadegennembrydninger. Færdselsproblemerne i det gamle København synes ikke at forme sig saa faretruende som i mange andre Storbyer. Gennembrydninger og Gadeudvidelser vil dog sikkert stadig vise sig nødvendige, og nærmest forestaaende i saa Henseende er som bekendt Udvidelsen af Torvegade og Gothersgade. Gennembrydningen og Saneringen af Holmensgade-Kvarteret vil formentlig herefter ikke lade længe vente paa sig, hvorefter en god Færdselslinie vil foreligge bl. a. til Aflastning af Købmagergade. I naturlig Sammenhæng med de nævnte nye Gadelinier falder den i disse Dage vedtagne Gennembrydning, hvorved Kronprinsessegade føres igennem til Ny Kronprinsessegade. Det nye Gadeanlæg vil være fuldført inden 1932, hvorefter den vigtigste Strækning af en ny Færdselsaare mod Østerbro Station vil være i Orden.

Vanskeligst ligger Forholdene i den ældste Bydel mellem Købmagergade og Vester voldgade, hvis smalle, forvirrede Gadenet vanskeligt lader sig forbedre. Det vil være naturligt her at afvente Virkningen af Indførelsen af eensrettet Færdsel.

Forbedring af Forstadstrafikken. En god Aflastning af den gamle Bykerne opnaas ved at lede Forstædernes gennemgaaende Trafik udenom, og herfor foreligger udmærkede Betingelser. En væsentlig Del af Amagertrafikken vil f. Eks. over Langebro kunne ledes udenom den gamle By og frem til nogle af Byens bedste Færdselsgader, men en Betingelse herfor er, at den smalle, overtrafikerede Bro saaledes som nu vedtaget erstattes af en ny Bro af tidssvarende Bredde. Et tidssvarende Led i en Hovedaare var Langebro med sin 8 m brede Kørebane end ikke paa det Tidspunkt, den blev bygget, hvor Hovedgadernes almindelige Kørebanebredde var 11,3 m; og i Betragtning heraf og af de sidste Aaringers kolossale Trafikstigning, kan det ikke undre, at Broen nu efter 25 Aars Forløb er fuldstændig forældet. De mod Byen førende Gader er paa begge Sider af rigelig Bredde, saa at denne Hovedfærdselsaare efter Broens Ombygning kan komme i fuldt tidssvarende Stand.

Forbedring af denne vigtige Forstadsforbindelse er iøvrigt et naturligt Led i de senere Aars Bestræbelser for en Modernisering af de mod Forstæder og Omegn førende Hovedgader, i hvilken Henseende der ved Omprofilering af Østerbrogade, Frederiksborgevej, Frederikssundsvej og Gl. Køgevej allerede er ydet en betydelig Indsats, der de nærmeste Aar vil blive fortsat, bl. a. ved Valby Langgades Regulering og Lyngbyvejs Udvidelse til 42 m Bredde — forhaabentlig i Forbindelse med Anlæg af Baneviadukt.

Den nye Langebro. De store Gadereguleringer fortrænger selvfølgelig paa sine Steder de mere idylliske gamle Gadebilleder. Tidens Færdsel kræver sin Ret. Mindre forstaae-

ligt er det, naar ogsaa Langebros Ombygning inddrages i Beklagelserne. Den nuværende, utilstrækkelige og noget legetøjsagtige Bro kan næppe for den, der søger Helhed og Sammenhæng i Bybilledet virke tiltalende som Forbindelsesled mellem nogle af Byens bredeste Færdselsaarer, der langt smukkere og kraftigere vil sammenknyttes ved den nye brede Bro.

Den nye Bros Løftning, der paa Grund af dens Bredde er indiceret af en Række tungt vejende tekniske Hensyn, og som paa det højeste Punkt andrager ca. 4,5 m i Forhold til den nuværende Bro, er bl. a. den nødvendige Betingelse for, at den brede Bros bærende Buer kan lægges *under* Brobanen — altsaa Betingelsen for at undgaa den i færdselsmæssig og æstetisk Henseende uheldige Konstruktion med Hoveddragere over Brobanen. Fra den nye, løftede Bro vil blive et frit og smukt Udsyn over Havnen. Ved Broens Løftning opnaas tillige de vigtige færdselsmæssige Fordele, at Kajtrafikken (bl. a. Banetrafikken) føres i Viadukt under Brorampen, og at den frie Sejlhøjde forøges til 7 m, hvorved muliggøres Gennemsejling for mindre Fartøjer uden Brooplukning.

Den Frygt, der fra forskellig Side er kommet til Orde, at den nye, brede Bro hurtigt skulde vise sig utilstrækkelig, savner Begrundelse i det foreliggende, ret omfattende statistiske Materiale.

Tunnelanlæg. Selvfølgelig ophører de Gener, som Brooplukningerne forvolder, ikke ved Ombygningen, omend de formindskes, men naar Følelsen heraf har givet sig Udslag i en opblussende Stemning for nu at skride til kostbare Tunnelanlæg, skyldes det sikkert en Undervurdering af Ulemperne ved et saadant.

Saaledes som Bebyggelsen paa Kristianshavn og Amager og Færdslen herfra fordeler sig, vil den blive langt bedre og billigere betjent ved to-tre brede Broer end ved et Tunnelanlæg, der foruden en kunstig Bakke paa over 20 m Højde vil paaføre største Delen af Trafikken en betydelig Omvejskørsel. Tidstabet og Driftstabet herved vil overstige Tidstabet ved Brooplukningerne.

Medens en Automobiltunnel efter mit Skøn vil være et meget uheldigt Forsøg paa kunstig at stimulere Automobiltrafikken, hvorved bl. a. vilde paaføres Amagers Befolkning en alvorlig ekstra Befordringsudgift, vil en særlig Tunnel for hurtigkørende Sporvej til hurtig og billig Betjening af den betydelige Persontrafik maaske med Tiden kunne vise sig ønskelig.

Parkanlæg. For de Idyller, som de nødvendige Byudvidelser maatte opsluge, vil Fremtiden sikkert byde paa rig Erstatning. Det intakte, uforlignelig smukke kristianshavnske Fæstningsterræn, hvoraf allerede en Del er aabent for Publikum, danner i Forbindelse med de bagved liggende Fællede og den tilstødende Kystlinie et uvurderligt Reservefond af naturlige Parkarealer i den gamle Bys umiddelbare Nærhed. Dele af nævnte Areal vil med Færgefart fra Kongens Nytorv kunne naas paa faa Minutter.

Ogsaa Yderdistrikterne vil Fremtiden bringe værdifulde Parkanlæg, der i stor Udstrækning er tænkt formet som Parkbælter forbundet med Parkalleer, af hvilke den vigtigste vil komme til at føre fra Fælledparken over Lersøparken til Utterslev Mose. — Et Parkbælte vil f. Eks. til sin Tid blive anlagt langs Grøndalsaaen og Damhusaaens Lavninger.

Havnen. Langt det vigtigste Spørgsmaal for Byens Fremtidsudvikling er Spørgsmaalet om Havneudvidelsernes Placering. De i Havneraadet og Kommunalbestyrelsen nylig vedtagne Bestemmelser om, at fremtidige Industrihavnsanlæg skal placeres paa Sjællandssiden, og at Sydløbet efterhaanden skal uddybes, indeholder Direktiver, der formentlig muliggør, at adskillige vigtige byplanmæssige Spørgsmaal, der længe har maattet holdes svævende, i de nærmeste Aar kan finde deres Udformning. Efter mit Skøn synes der yderligere Udsigt til, at Udviklingen efter de vedtagne Direktiver kan formes saaledes, at Brogennemsejlingerne reduceres.

Nabokommunerne. Takket være den danske Byplanlovgivnings ubegribelige Mangelfuldhed er Storkøbenhavns Udvikling hidtil sket efter en Planløshed, der vækker Fagfolks udelte Forfærdelse.

Et glædeligt Skridt mod en Bedring heraf er det i disse Dage nedsatte Fællesudvalg for en Byplanlægning for København-Egnen. De Opgaver, som her rejser sig, er saa talrige og omfattende, at jeg paa denne Plads maa indskrænke mig til Ønsket om, at Udvalget, hvori megen Sagkundskab og Lokalkendskab er repræsenteret, i de nærmeste Aar maa føre nogle af disse vigtige Spørgsmaal frem mod en Løsning.

Arkitekt *CHARLES I. SCHOU:*

Naar der spørges: »Efter hvilke Synspunkter vil Hovedstadens Udvikling foregaa i den næste Menneskealder?«, nødsages jeg til at ændre Spørgsmaalet til: »Efter hvilke Synspunkter burde eller *skulde* Hovedstadens Udvikling foregaa i den næste Menneskealder?« Det første Spørgsmaal lader sig nemlig ikke besvare, fordi det afhænger af Forhold, man intet ved om; det andet lader sig derimod besvare under Hensyn til de givne Tilstande og de Principer, man maa anse for mest frugtbare at bringe til Anvendelse for at skabe den bedste By.

Efter de almindelige Tendenser, der gør sig gældende i den københavnske Byorganisme, maa en følgerigtig Udvikling føre til, hvad jeg kalder *centraliseret Decentralisation*. En Bypolitik, hvis Tanker er rettet imod Fremtiden, bør arbejde med denne Organisationsform som Maal.

Det Princip, der skal være ledende i denne Nyorganisering af Byen lader sig vanskeligt angive i Øjeblikket, eftersom Opgaven endnu kun har været Genstand for ringe Interesse. Som paapeget af mig i en Kronik i »Nationaltidende«, er Problemet kommet mere i Forgrunden, efter at det i Kommunalbestyrelsen har været drøftet, om man burde optage en Forhandling om Indlemmelse af visse Omegnskommuner eller søge en Forbindelse af føderativ Art. I den Diskussion, der ganske sikkert vil følge, efter at dette Spørgsmaal nu engang er rejst, vil det næppe kunne undgaaes at komme ind paa Drøftelser vedrørende *Principerne for den Bypolitik, der maa anlægges paa langt Siget for Københavns Vedkommende*. Langt mere end med Vedtagelsen af en ny Bro kommer her Spørgsmaalet om Byens fremtidige Udseende til alvorlig Behandling; thi i den maa saavel *økonomiske* som *socialpolitiske Betingelser* og *almindelige Kulturhensyn* tages under Betragtning.

Med disse faa Bemærkninger har jeg ikke villet undlade at følge Redaktionens elskværdige Opfordring om en Udtalelse; men tillige villet pege paa *Hovedpunktet i det københavnske Byplanproblem*. Jeg mener, at man bør vente med detaljerede Udredninger og specielle Domme paa Grundlag heraf, til det hele Problem har været Genstand for mere saglig Behandling end hidtil, og tillige indtil man i offentlige Forsamlinger er bleven nogenlunde klar over, hvad der indeholdes i Begrebet »Byplan«.

Ingeniør *V. MALLING:*

Spørgsmaalet »efter hvilke Hovedretningslinier en Byplan for Hovedstadens Udvikling i de næste 50 Aar bør udarbejdes« kan næppe besvares i faa Ord, med et Slagord ell. lign. Før Spørgsmaalet finder en god Løsning, maa man vide, hvad Hovedstaden er, og om der er Udsigt til, at Hovedstaden vil udvikle sig i Fremtiden, og hvad der vil forårsage en Udvikling. Først da kan vi give et fornuftspræget Fremtidsprogram for en formaalstjenlig Udvikling af Københavnsegnen. Gennem en saakaldt Byplanundersøgelse faar man stillet Grundlaget op, Forudsætningerne for en virkelig ingeniørmæssig forsvarlig Løsning.

Det er nødvendigt at gentage disse Selvfølgeligheder, fordi der tilsyneladende stadig syndes paa dette Punkt, sidst ved den omdiskuterede Afgørelse af Havne- og Brospørgsmaalet, hvor man f. Eks. savnede en Redegørelse for Broernes Opland. En Undersøgelse af dette Spørgsmaal ligger dog lige for, saa snart der er Tale om at vælge Beliggenhed for en ny Forbindelse (Bro eller Tunnel).

Udviklingen vil naturnødvendigt afhænge i meget høj Grad af de Beskatningsmetoder, man vil anvende [direkte eller indirekte Skatter, Skat paa Indtægt eller Formue, Ejendoms- eller Grundskatter, Ordningen af Erhvervsskatteforholdene (mellemkommunal Beskatning)]. Heraf vil det afhænge, om Folk vedvarende vil kunne finde et Skattely i passende Afstand fra deres Arbejdsplads, ligesom det af Skattepolitikken vil afhænge, om Grundene skal finde en forsvarlig, formaalstjenlig Anvendelse. I Skattepolitikken kan man faa et storartet Middel til at fremme (eller fremtvinge, om man vil) de Bebyggelsesarter, man ønsker i de forskellige Bydele.

Under Bedømmelsen af Hovedstadens Fremtidsmuligheder vil man nødvendigvis komme ind paa en Drøftelse af Industriens og Erhvervenes Fremtidsudsigter, og da er man straks inde paa Havnespørgsmaalet. Der skal skaffes Skibene bekvemme Forhold og Returfragter. Her er det da fristende at efterlyse en Landsplanlægning af Ind- og Udførsel, et Samarbejde mellem Hovedstaden og Provinsens Havne, saa de forhaanden-værende Havneanlæg kan udnyttes fuldt ud. I de senere Aar har den ene Havn efter den anden foretaget Kæmpeudvidelser, hvis Nødvendighed ikke altid har været umiddelbart indlysende.

Hvad Hovedstaden, Københavns-Egnens, Udvikling angaar, da falder det naturligt at tage hver Bydel for sig. Her tænkes Hovedstaden delt — for Nemheds Skyld — i 3 Hoveddele, 1) Byen paa Sjællandssiden indenfor Voldene, 2) Amager, 3) Byen udenfor Voldene paa Sjællandssiden.

Den gamle By. Naar Boligrestriktionerne ophæves, vil Affolkningen af denne Bydel fortsættes i maaske endnu højere Grad end før Krigen. Der vil ikke komme mange nye Lejligheder til, mens en Mængde Lejligheder vil blive inddraget til Forretningsbrug. Da en Mængde Ejendomme er uegnet til Forretningsbrug, vil de blive ombygget. Med den stigende Trafik vil Ulemperne ved Ladning og Losning langs Kantstenene vokse (det er allerede galt i Kompagnistræde, Lille Kongensgade m. m.). Man bliver nødt til at foretage sig noget. Antagelig vil det føre til en bedre Udnyttelse af Gaardene, muligt et Samarbejde mellem Naboer om fælles Ind- og Udkørselsporte, ligesom der i stor Udstrækning vil blive Garagering og Parkering i Gaardene eller under Husene. Det er ganske utænkeligt, at det Offentlige fremdeles uden at kræve en Afgift af de Parkerende skal kunne løse Parkeringsspørgsmaalet med de Krav, der i Øjeblikket stilles af Bilisterne (de vil holde fra tidlig Morgen til sen Aften). Her vil det private Initiativ faa en smuk Opgave, som det vil løse.

Ved de Gadegennembrud og Bygningsforandringer, der vil komme, maa man passe paa, at man ikke driver Bygningsfredningsforgudelsen for vidt. Der vil kunne vises talrige Eksempler paa, at man ikke har megen Glæde af det enkelte Hus, man maa bevare Helheden (herunder Gadebredde, Befæstelse o. s. v.), og saa bliver det Museum og bør henvises til »Den gamle Købstad« ell. lign.

Amager. Havnespørgsmaalet, Brospørgsmaalet og Spørgsmaalet om Amagers Anvendelse hører nøje sammen. Et Skridt i den rigtige Retning er det at anbringe Virksomheder, der landtrafikmæssigt hviler i sig selv, paa Amager, d. v. s. Virksomheder, som bearbejder indførte Raavarer til Udførsel som færdige Varer. Men man maa passe paa ikke at drive Kvarterdelingen for vidt, da Broerne og Tilkørselsgaderne da faar en for Dimensioneringen højst ugunstig Strømtrafik om Morgenen og om Aftenen.

Sjællandssiden udenfor Voldene. Her er Hovedspørgsmaalet, om Hovedstaden skal udvikle sig til en stor tæt Bebyggelse, eller om man ved den fortsatte Udvidelse skal sørge for at faa Bebyggelsen formet efter Planetsystemet. Begge Bebyggelsesformer har deres Fordele og Mangler, saa Spørgsmaalet finder ikke sin Afgørelse paa et Øjeblik. Det er ikke usandsynligt, at der allerede i disse Aar foregaar en Udvikling hen imod Planetbyen, idet det synes, som om der er ved at opstaa underordnede Centrere med Banker og efter Forholdene ret store Butikker. Nu kan Damerne godt købe deres Hat, Strømper og Handsker og undertiden en Kjole paa Østerbrogade ved Trianglen eller i Hellerup ved Takstgrænsen, det var utænkeligt for blot faa Aar siden, da skulde de ind paa Strøget. Nu kan man tænke sig at gaa i Biografen i de store luftige Teatre ved Østerbrogade o. s. v.

Meget tyder hen paa, at en forsvarlig Løsning af Færdselsspørgsmaalet kun naas gennem en Bebyggelse efter Planetsystemet med et Net af brede, ubebyggede Hovedveje. Bebyggelsen maa væk fra Hovedvejene, Hovedvejene er at ligne med Jernbanestrækninger, og paa dem lader man jo Sidesporene udgaa alene fra Stationerne, man kan ikke have det anderledes.

Det skal sluttelig anføres, at det er en absolut Nødvendighed for en forstandig Udvikling af Hovedstaden, at der kommer et virkeligt Samarbejde i Stand mellem Kommunerne, saa de er villige til at yde Ofre for det fælles bedste, for Egnen som Helhed. I dette Forhold bør Kommunalpolitikernes Idealisme være fremherskende fremfor deres »kommunalegoistiske« Forretningssans.

Fhv. Borgmester *H. C. V. MØLLER:*

Naar Havneautoriteterne nu har vedtaget, at Havnens fremtidige Udvikling — særlig under Hensyn til Industriens Vækst — skal gaa i sydlig Retning, maa Grunden vel nærmest søges i de store Havneanlæg, som allerede nu findes Syd for Langebro, hvor man paa Sjællandssiden efterhaanden er gaaet til langt større Dybder (ca. 7,5 m) end oprindeligt forudsat (5 m) af Hensyn til Kalkbundens Beliggenhed, ligesom man ogsaa paa Amagersiden har foretaget betydelige Udvidelser mod Syd for at indvinde et stort Landareal til »Østasiatisk Kompagni« til Trods for Anbringelse af Kajmure paa og Uddybning i den haarde Kalkbund, og teknisk set maa det vel siges, at der ikke ligger nogen stor Fristelse til at gaa videre, og man har da ogsaa bestemt sig til ikke at indskære Bassiner paa Amagersiden.

Det er da ogsaa at antage, at man gennem lange Tider vil have tilfredsstillet Industriens Trang til Arealer med Vandfront ved at færdiggøre de Anlæg, som ligger Nord for Spærredæmningen i Kalvebod Strand, hvorved der ikke vil tilføres de to Broer over Havnen nogen nævneværdig Forøgelse hverken af Landfærdigheden eller Gennemsejlingen.

En yderligere Forøgelse af Havneanlægget i sydlig Retning, saaledes som af Havnebygmesteren projekteret til Havnens nuværende Sydgrænse eller som af den tidligere Stadsingeniør foreslaaet omtrent helt ned til Avedørepynten, vil selvfølgelig genrejse den gamle Tanke om Tilvejebringelse af et Sydløb ned til Køge Bugt, og her er Situationen da denne — efter de stedfundne Boringer —, at med den valgte, gunstige Beliggenhed af dette Sejløb vil man uden i overvejende Grad at komme ned i Kalkbunden kunne uddybe eller udgrave til en Dybde af 7 m. Men saa rejser det Spørgsmaal sig, om denne Dybde, der af Hensyn til de store Udgifter foreslaas tilvejebragt i flere Rater (først til 5,5 m) er tilstrækkelig til at opnaa den tilsigtede Frekvens med Østersøen og Kielerkanalen, som nu er udelukket ved Drogdens 8 m Vanddybde. Og skal man gaa videre med Sydløbets Udgravning, skal denne paa en 6 à 7 km lang Strækning foretages gen-

nem Kalkgrunden, et Arbejde, hvis Omkostninger man sikkert vil gyse tilbage for i Sammenligning med den derved opnaaede Gevinst. Var man naaet til de 7 m's Uddybning af Sydløbet, maatte et yderligere Fremstød formentlig bestaa i Besejling fra Køge Bugt af et i Nærheden af Avedørepynnten anlagt Havnebassin, som ved Veje, Jærnbane- og Lægtertransport maatte sættes i Forbindelse med de eksisterende indenbys Trafikled.

Men jeg vil tro, at Udnyttelsen af de Havneanlæg, som kan rummes Nord for Spærredæmningen, for meget lange Tider vil tilfredsstillende Efterspørgselen uden i væsentlig Grad at forøge Brovanskelighederne, og Anlægsudgifterne ved deres Gennemførelse vil paa Grund af Kalkoverfladens ringe Dybde være saa store, at Havnevæsenet kan faa Vanskelighed ved at faa dem dækkede.

Med Hensyn til det i Diskussionen saa stærkt fremdragne Østhavnsprojekt, som jeg i 1917 fremdrog som en Fremtidsmulighed, vilde jeg fremdeles betragte det som en saadan, hvis der ikke nu var truffen anden Afgørelse med Hensyn til Havnens fremtidige Udvidelse. Men Tidspunktet for et saadant Anlægs Udførelse vil efter min Formening endnu ligge i en ret fjern Fremtid, baade fordi der næppe øjnes Trang dertil, fordi det vil medføre meget betydelige Anlægsomkostninger og fordi Færdselsforbindelsen mellem Amager og Sjælland, der vil blive ret stærkt paavirket af Driften af en Østhavn, maatte forbedres forinden; ogsaa burde der forud gaa den fornødne Undersøgelse af Bundforholdene for ikke at støde paa uforudsete Vanskeligheder. Men selvfølgelig bør Byplanlæggerne have denne Eventualitet for Øje.

Jeg vil gerne her indskyde, at efter min Opfattelse ligger Havnens bedste Udvidelsesretning imod Nord, og her kan sikkert til lange Tider inden for de Grænser, som Overenskomsten af 1911 mellem Kommunen, Statsbanerne og Havnevæsenet hjemler sidstnævnte Institution Ret til at udnytte Farvandet, være Søareal nok baade til Frihavnsudvidelse og til industrielle Anlæg i og uden for Frihavnen. Kun vilde dette paakræve en forbedret Færdselsforbindelse mellem det udvidede Havneterræn og de paa Stadens Omraader eksisterende Færdselsaarer og Jærnbaneanlæg.

Hvis man som foran anført ikke forcerer Havneanlægene i Sydhavnen, vil det være den forventede forøgede Trafik paa Københavns Havn og den tiltagende landværts Trafik mellem Sjælland og Amager, som vil forværre de allerede nu vanskelige Færdselsforhold ved de to Broer over Havnen, som den saa hastigt voksende Automobiltrafik og Amagers stigende Befolkningstæthed har medført, selv om de derved opstaaede Forsinkelser ikke er værre her end i andre Storbyer med lignende Forhold. Og Hovedreformers Gennemførelse vil kræve sin Tid, hvorfor man bør søge at formindske Ondet ved mindre omfattende Foranstaltninger som Indførelse af Spærretimer for Skibspassagen paa de Tider af Dagen, hvor der er Spidsbelastning af Kørsel, og Takstnedsættelse for Broernes Natbesejling samt ved Overgang til Motordrift af de Bugserbaade, som kan passere under Broerne, ligesom ved de mulig gennemførlige Foranstaltninger til Udvidelse af Broernes Kørebaner ved Inddragelse af en Del af Trottoirerne til den langsomme Kørsel, saaledes som dette bl. a. af Telefondirektøren er bragt i Forslag.

Med Hensyn til Hovedreformer tjenlige til Forbedring af Færdselsforholdene over Havnen har man nu i Havne- og Kommunalbestyrelsen vedtaget en løftet Vejbro til Afløsning af den nuværende Langebro og en Jærnbanebro i Niveau, og Vejbroen maa ordentligvis lægges saa højt som projekteret for ikke at hindre den langs Havnens Bolværker gaaende Trafik. Men for mig staar det, som de betydelige Omkostninger dette Projekts Gennemførelse vil medføre, ikke staar i rimeligt Forhold til den Nytte, man tilsigter, ligesom den projekterede Interimsbro Nord for den nuværende Bro i udsvinget Stilling sikkert vil frembyde store Vanskeligheder for Brobesejlingen. Thi vel vil de mange Kørebaner paa den projekterede Bro og Muligheden for derved at skille langsom

og hurtig Kørsel ud fra hinanden tjene til en hurtigere Aflastning af Broen efter en Gennemsejling, men selv om den løftede Bro et Stykke Tid vil formindske Antallet af Brooplukninger, vil dette formentlig i Aarenes Løb ret snart — og navnlig, hvis man tænker sig en kraftig Udvidelse af Sydhavnen, ogsaa Syd for Spærredæmningen — vokse ud over sin nuværende Størrelse, og saa er man lige vidt.

Min Sympathi vilde det have haft at bevare de nuværende Niveaubroer, som langt fra har tjent deres Tid ud (Langebro taget i Brug 1903 og Knippelsbro 1908), og som, saa vidt jeg ved, fungerer godt og hurtigere end den nye, tungere Bro vil gøre, indføre de før nævnte, Trafikken lettende Foranstaltninger, og saa straks at gaa i Gang med den nærmere Undersøgelse af og derpaa følgende Gennemførelse af et helt nyt Færdselsled, en Tunnel, der slet ikke generer Sejladsen gennem Havnen og i høj Grad vil aflaste Færdselen over Broerne for den hurtigkørende Trafik af Person- og Lastautomobiler. Formentlig vilde et enkelt Tunnelrør med to rummelige Kørebaneer for lange Tider gøre god Fyldest for senere at blive forøget med endnu et Tunnelrør med ensrettet Kørsel i hvert af Rørene.

NYERE BUTIKS-SKILTNINGER

Vi har tidligere i »Forskønnelsen« bragt Billeder af Butiksskilte, af hvilke der i København findes talrige, der staar højt i Henseende til kunstnerisk Værdi, men ogsaa adskillige, der — i sig selv ikke uden Værdi — hverken har underordnet sig Hensynet til det Hus, hvorpaa de er anbragte, eller til de andre Skilte, der fandtes ved Siden af. I den senere Tid har man ved Opførelsen af nye Huse ladet Arkitekten arrangere Butiksskiltningen. Af saadanne moderne Butiksskilte, ved hvilke der er taget det fornødne Hensyn til Helhedsvirkningen, bringer vi her nogle gode Eksempler.

Ejendommen paa Hj. af Lyngbyvej og Æbeløgade. Arkitekt CARL BRUMMER.

Ejendommen paa Hjørnet af Jagtvej og Parkallé. Arkitekt L. HYGOM.

Karréhusene ved Vognmandsmarken og Lyngbyvej. Arkitekt KAY FISKER.

EN BERIGTIGELSE

Arkitekt ALF. COCK-CLAUSEN har anmodet Redaktionen om Oplagelse af nedenstaaende, af AKADEMISK ARCHITEKTFORENING'S Voldgiftsret den 9. Juli afsagte Kendelse:

UNDER nærværende Voldgiftssag klager Architekt ALF. COCK-CLAUSEN over Architekt SVEN RISOM, idet COCK-CLAUSEN føler sig ærekrænket over de Beskyldninger for begaaet Falsum og Tilsnigelse, som RISOM offentlig har rettet mod ham i Anledning af de af COCK-CLAUSEN, som Formand for FORENINGEN TIL HOVEDSTADENS FORSKØNNELSE, paa dennes Generalforsamling den 29. Marts 1928 ved Aflæggelsen af Foreningens Aarsberetning fremsatte Udtalelser vedrørende Foreningens Forhold til Sagen: Statsradiofoni-Bygningen i Tordenskjoldsgade.

RISOM har overfor denne Beklagelse henvist til, at han i en Skrivelse af 14. Maj d. A. til AKADEMISK ARCHITEKTFORENING har givet COCK-CLAUSEN og de øvrige Medlemmer af Forskønnelsesforeningens Bestyrelse Undskyldning, idet han har udtalt, at han selvfølgelig hverken har sigtet eller har villet sigte Bestyrelsen for *mod* bedre Vidende at paaberaabe sig Akademiets Præmiering. Dersom de Udtryk, som han i Stridens Hede har brugt (Falsum og Tilsnigelse), har været for drastiske, og har de kunnet forstås og er blevet forstået som en Sigtelse eller Ærekrænkelse, vil han med Glæde udtale sin oprigtige Beklagelse og annullere disse Udtryk. Han har stadig kun villet Sagen og ikke Personerne til Livs. COCK-CLAUSEN mener imidlertid ikke, at RISOM ved den ommeldte Undskyldning paa fyldestgørende Maade har tilbagekaldt sine efter COCK-CLAUSEN'S Mening urigtige Anbringelser paa forannævnte Generalforsamling. Voldgiftsretten anser RISOM'S Tilbagekaldelse af de ærekrænkende Udtryk for fyldestgørende, men maa efter de for denne foreliggende Oplysninger paa den anden Side give Klageren Medhold i, at Virkningen af Tilbagekaldelsen svækkes, naar henses til den til Undskyldningen givne Indledning. Heri siges nemlig følgende: at RISOM med sit Indlæg paa Mødet kraftigt vilde understrege, at Kunstakademiets Præmiering i 1926 af det oprindelige Udkast *ikke i mindste Maade* berettigede eller berettiger til at proklamere Akademiet som Garant for det nu foreliggende, for Trafikministeriet udarbejdede færdige Radiofoniprojekt, og særlig ikke for den samlede Virkning i Gadebilledet af Sammenføjningen med det Kongelige Teater.

Den nævnte Udtalelse — ikke i mindste Maade o. s. v. — maa efter Voldgiftsrettens Opfattelse anses for at savne Berettigelse, idet det i saa Henseende særligt fremhæves, at Taarnbygningen (»Stærekassen«), hvorm Diskussionen ved den paagældende Lejlighed drejede sig, er den samme i de to Forslag.

Voldgiftsretten udtaler derhos, at RISOM, naar han vilde fremsætte en saa skarp Kritik, i Forvejen burde have sikret sig Oplysning om, at det Projekt, for hvilket HØLGER JACOBSEN havde faaet Kunstakademiets Belønning, i Udstillingskataloget var betegnet som »Det kongelige Teaters Talescene«.

Voldgiftsretten udtaler dernæst i Anledning af RISOM'S Bemærkninger, om at Forskønnelsesforeningens Bestyrelse i sin Erklæring i »Forskønnelsen«s Nr. 4, Side 30, skulde have refereret hans Udtalelser paa Generalforsamlingen urigtigt, at RISOM ved sit Indlæg i samme Tidsskrift har haft tilstrækkelig Lejlighed til at berigtige mulige Fejl.

Omkostningerne ved Sagens Behandling ved Voldgiftsretten sættes til Kr. 200.—, der udredes af RISOM.

L. HYGOM,
Architekt.

H. B. MØLLER,
Architekt.

AXEL BANG,
Overretssagfører.

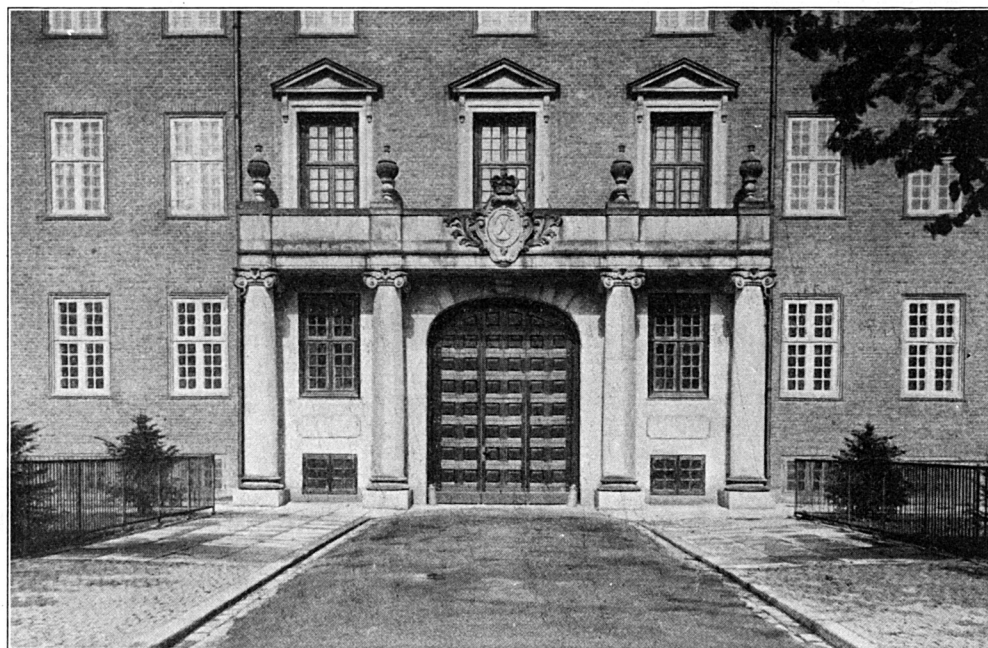
KAY FISKER,
Architekt.

EDVARD THOMSEN,
Professor, Architekt.

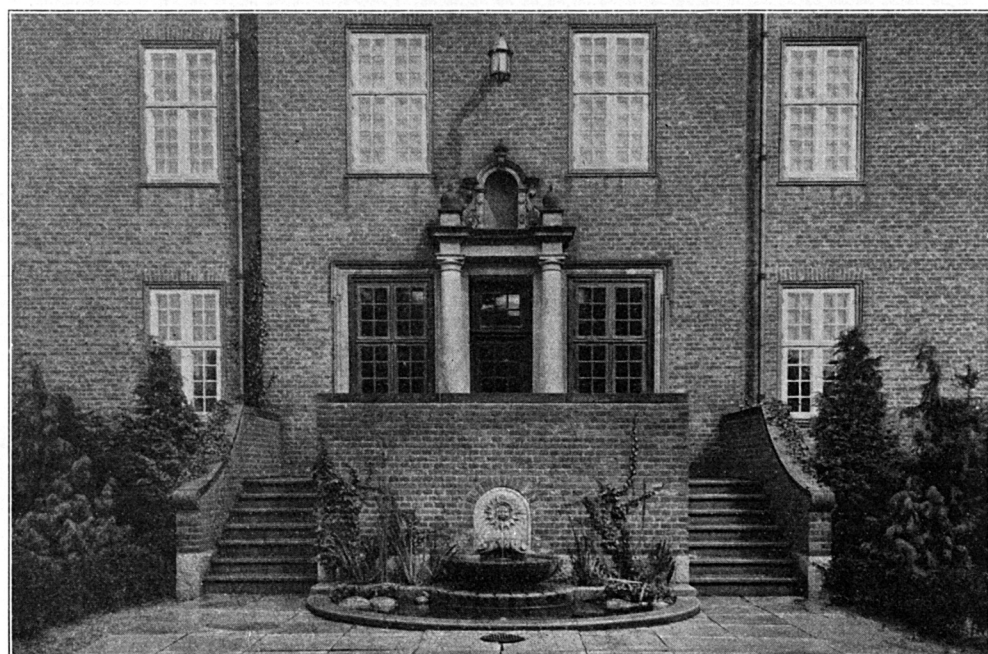
EMIL JØRGENSEN,
Architekt.

THOMAS HAVNING,
Architekt.

TO BILLEDER FRA
DET NYE MILITÆRHOSPITAL PAA TAGENSVEJ
(Arkitekt G. LAAGE)

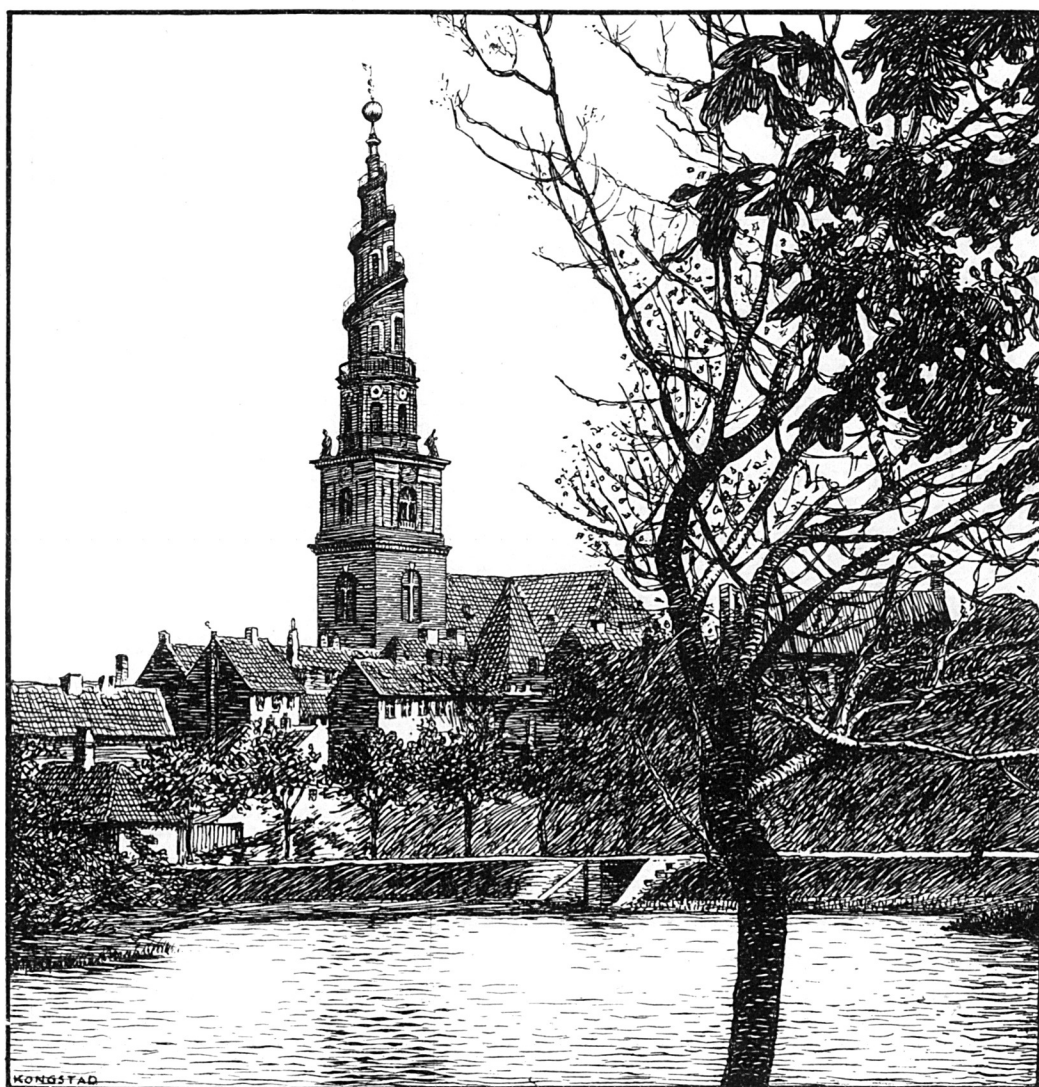

Hovedindgangen

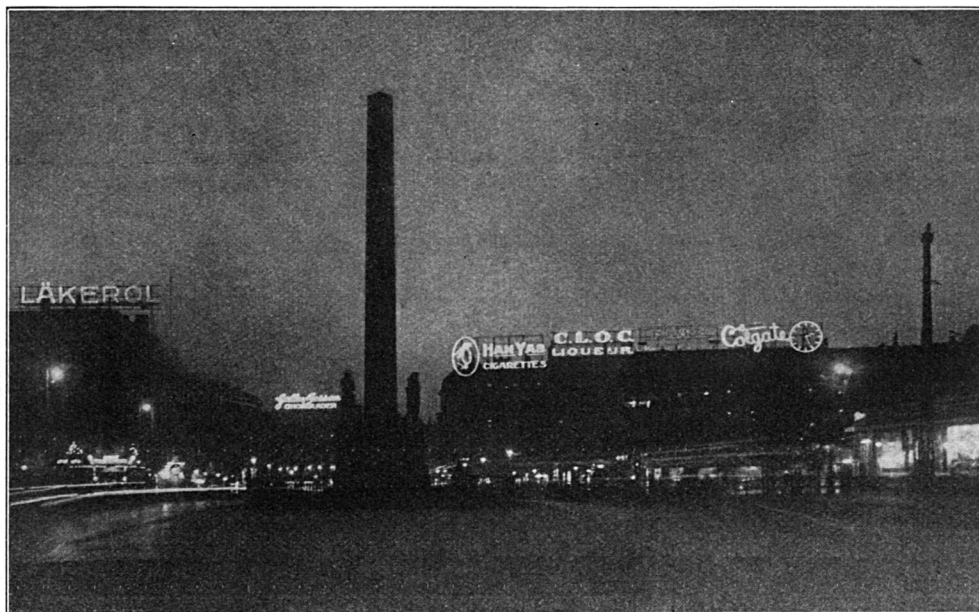
Veranda med dekorativ Brønd paa Sygeplejerskernes Pavillon.

BLADE AF BYENS BILLEDBOG

Vor Frelzers Kirke. Tegning af Kr. KONGSTAD.

Vesterbros Passage, set mod Vesterbro.

LYSREKLAMER

Nu afdøde Ingeniør ALEX. Foss skrev i dette Tidsskrift i 1911 en Artikel om Lysreklamer, i hvilken han bl. a. fremsatte følgende Betragtninger:

»Lysreklamen er saaledes efter sit Formaal utvivlsomt en ideel Reklame. Kun saaledes kan man forklare sig dens Vækst og de uhyre Summer, som anvendes paa den. Thi billigt er det ikke at holde en stor Lysreklame gaaende. Jeg gætter paa, at der i København, hvor Lysreklamer dog anvendes nogenlunde moderat, anvendes mere end et Hundrede Tusind Kroner aarlig derpaa. Penge, der var en bedre Anvendelse værdig. Og dette er jo intet imod, hvad de store Verdensstæder opviser. New York's Broadway ved Aftentide viser Lysreklamer i et uendeligt Perspektiv, alt i stadig Bevægelse, slukkende, tændende, flimrende; det er en sand Valborgsnat, en Hexesabbath. Jeg erindrer min første Tanke ved dette ejendommelige Syn: Hvis du var syg? I den Grad paakalder den voldsomme Nervepaavirkning Modstandsevnen, at Tanken om dens Svigten øjeblikkelig frembyder sig.

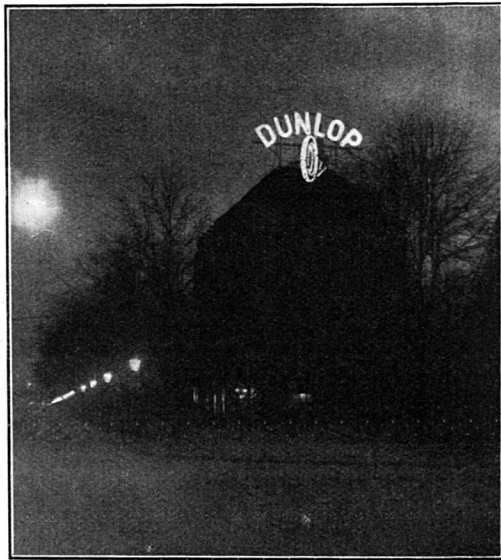
Spørges der nu om den æstetiske Virkning af Lysreklamen, vil Meningerne maaske være delte. Jeg har i alt Fald i danske Blade læst Lovprisninger af de herlige Lysreklamer, jeg tror i Berlins Leipzigerstrasse; Følelsen af at være Storby, i Liv og Færdsel, har jo for mange noget berusende. Men jeg tænker mig, at det dog kun er et Faatal, som ikke er paa det rene med, at Rus er et, Skønhedsvirkning noget andet, og at Lysreklamen i sin brutale, paatrængende Virkning er en Fornærmelse af den personlige Ret. Der er kun en Gradsforskel mellem Lysreklamen, der ubarmhjertigt og hensynsløst paatvinger sig enhver, og Undervisning ved Stokkeprygl. Det er sikkert ikke heller helt overflødigt i vor Tid at hæmme de nervedbrydende Faktorer. Især naar de er saa hjerteligt overflødige som Lysreklamer, der samfundsmæssigt set kun betyder bortkastede Værdier.

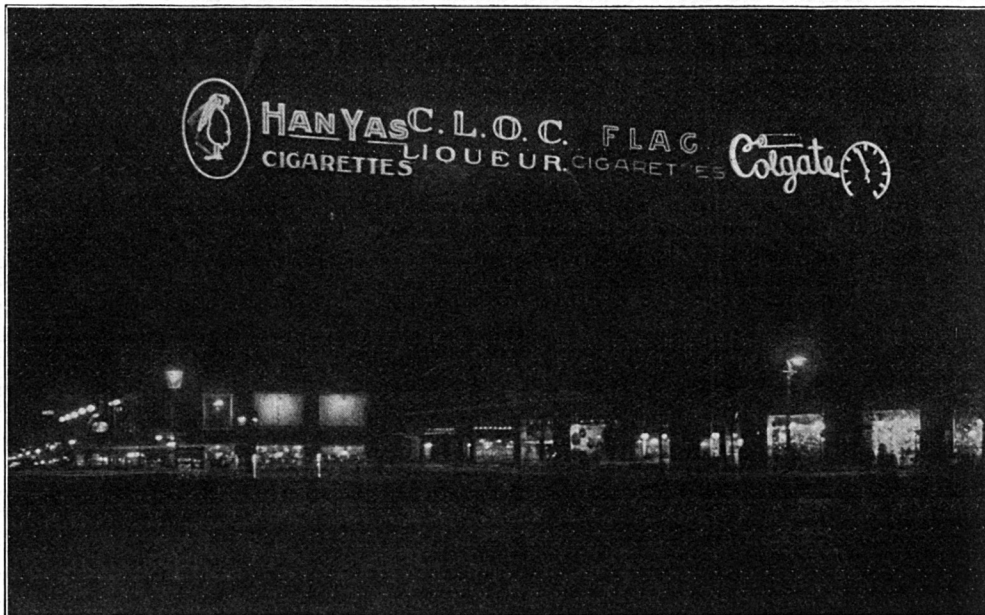
Hj. af Østerbrogade og Østerfarimagsgade.
Dagbillede.

Hj. af Vesterbrogade og Trommesalen.
Dagbillede.

Hj. af Østerbrogade og Østerfarimagsgade.
Natbillede.

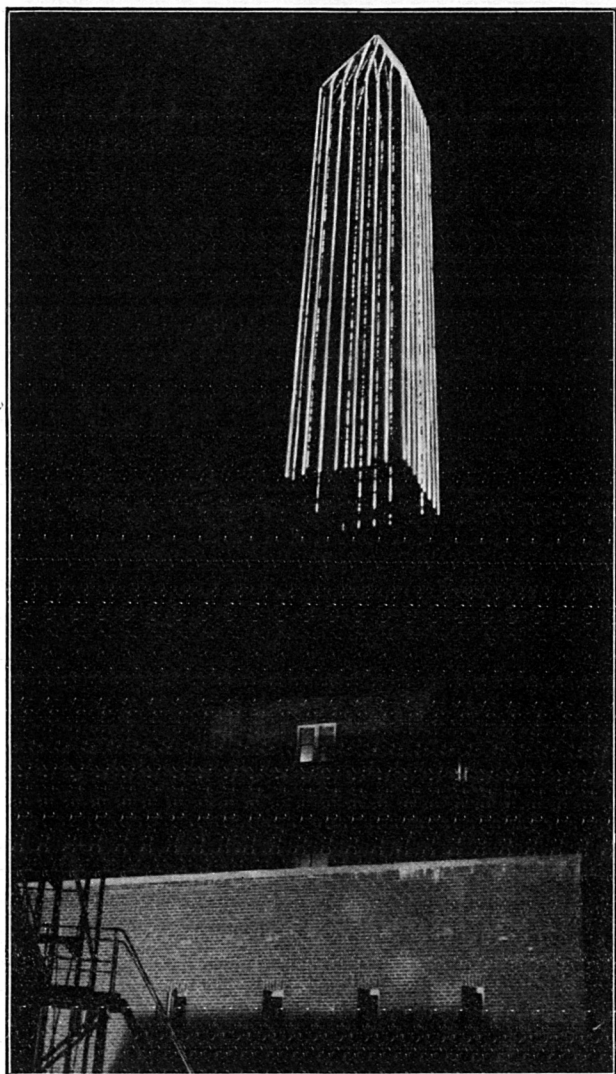
Hj. af Vesterbrogade og Trommesalen.
Natbillede.

Hvorledes forholder det sig nu med Retten til at anbringe Lysreklamer? Som Forholdene er i København, findes der intet herom i Politivedtægten. Derimod maa den, der vil anbringe en Lysreklame, erhverve sig Tilladelse fra Bygningskommissionen, forsaavidt Reklamen anbringes paa Taget af Bygninger. Men denne Tilladelse kan kun nægtes af bygningstekniske Hensyn. Tillige er Lysreklamerne underkastet de almindelige Regler for elektriske Ledninger, og fornøden Tilladelse maa derfor ogsaa erhverves fra Belysningsvæsenet.

Men ved alt dette tænkes der jo ikke paa Lysreklamernes Virkning paa de fjernere Omgivelser eller paa de Mennesker, der færdes i Nærheden. Jeg ved ikke, om der foreligger Tilfælde, hvor Beboere har beklaget sig over Lysreklamer, der sender Glimt paa Glimt ind igennem Vinduet, men det er i alt Fald nærliggende at tænke paa den Ulempe, som det maa være at have en Lysreklame til Genbo for et Opholdsværelse, et Soveværelse eller et Sygeværelse. Der er noget naturligt i, at ogsaa de, der er Genstand for Lysreklamens Angreb, maa have et Ord med i Laget, at det ikke kan antages at være en

naturlig Menneskerettighed at opstille Lysreklamer for at hamre uvedkommende og ligegyldige Ord ind i fredelige Forbipasserendes Erindring, samtidig med at Nervesystemet ganske unyttigt trættes ved de ustandseligt fornyede Angreb.

I de 17 Aar, der er forløbet, siden Ingeniør Foss skrev disse Linjer, har Lysreklamerne taget til i Antal og Omfang — og Paagaaenhed. Meningerne er fremdeles stærkt delte; der er baade Tilhængere og Modstandere, og de to Partiers Talstyrke staar vel omtrent lige. Det vilde være forkert at nægte, at Lysreklamernes Mangfoldighed ved Aftentide rummer en pittoresk Skønhed af høj Rang, men det maa heller ikke lades ude af Betragtning, at denne Skønhed vindes paa Bekostning af de Menneskers Sjælefred, der er Genbo til disse Lysorgier, gennem hvilke det igen og igen slaas fast, at den og den Whisky eller Chocolate maa foretrækkes for alle andre. Som Udtryk for deres Mening, der hører til den sidste Kategori af Medborgere, hvis Mening dog ogsaa har et berettiget Krav paa at høres, kan hidsættes følgende Udtalelse af Borgerrepræsentant FRIIS i Borgerrepræsentationens Møde den 8. December 1926:

Lysreklame for Carlsberg Bryggerierne.

»En anden Udartning af det moderne Storstadslivs Foreteelser kan vi finde i *Lysreklamen*, særlig i Form af de kendte bevægelige, elektriske Reklamebilleder, hvadenten det nu er roterende Hjul eller Lyn, der ustandselig farer ned ad en Husfacade. De virker som en utaalelig Gêne for Genboerne, der om Aftenen og ofte Natten igennem plages af dette Lys, især de omtalte Lyn, som betyder, at Genbolejlighederne om Aftenen og et Stykke af Natten befinder sig i en permanent Tilstand af Lynvej, og det er en bekendt Sag, at med de store Lysstyrker, der benyttes, er det saa godt som ugørligt at værne sig derimod ved Gardiner og Forhæng. Men ogsaa her gælder det, at det offentlige savner Midler til at standse den Slags Ting. Reklame kan være god nok, naar den ikke misbruges, men paa dette Omraade maa Udviklingen, ligesom paa Radio-Omraadet, siges at være løbet vor Politivedtægt langt forbi, og det gælder om at træde regulerende til. Jeg tror at turde tilføje, at de københavnske Politimyndigheder med Glæde vil hilse Reformen paa disse Omraader, thi Klagernes Antal er stort, og Politiets Evne til at afhjælpe disse berettigede Klager er, som jeg har nævnt, saa godt som ingen«. —

Naar man vil vurdere Lysreklamernes Virkning i Gadebilledet, maa man ikke glemme, at der til Skavankerne ved de moderne Lysreklamer ogsaa maa henregnes de Stilladser, der om Dagen skæmmer de vedkommende Bygninger, ofte i en saadan Grad, at de ganske forvansker Bygningernes Arkitektur. Lige saa smukt den rent »pyrotekniske« Side af Lysreklamerne, f. Eks. paa Vesterbros Passage, tager sig ud om Aftenen, hvor kun Lysene kan ses, ligesaa utiltalende virker Stilladserne om Dagen, og helt ud i det forvredne virker de Stilladser, der skal vise skiftende Tekst, hvis enkelte Dele om Dagen fremtræder som et forvirret Kaos af Streger paa Kryds og Tværs (se Billedet ovenfor). Paa dette Omraade har man i Berlin — og muligvis ogsaa andre Steder — fundet en Løsning, der paa heldig Maade borttager den mispyrdende Virkning om Dagen af Reklamestilladserne, idet disse, som f. Eks. det paa Side 75 viste Billede af Bygningen paa Hjørnet af Unter den Linden og Friedrichstrasse, er indrettede til at klappes om, saa de om Dagen praktisk talt er usynlige. For Tilvejebringelse af disse Billeder er Redaktionen DET KONGELIGE GESANDTSKAB i Berlin Tak skyldig, fordi vi ved dettes Bistand er kommet i Forbindelse med den i Charlottenburg bosiddende danskfødte Overingeniør SVEND DYHR, der godhedsfuldt har forsynet Redaktionen med en Del Fotografier af Lysreklamer fra den tyske Rigshovedstad, og som vi bringer, fordi vi synes, at der paa forbilledlig Maade her vises en paa en Gang nærliggende og heldig Løsning af en i sig selv betydningsfuld Opgave.

Kaster vi Blikket tilbage, vil det ses, at Udviklingen i Lysreklamen tilsyneladende er

Reklamestillads paa Trianglen.

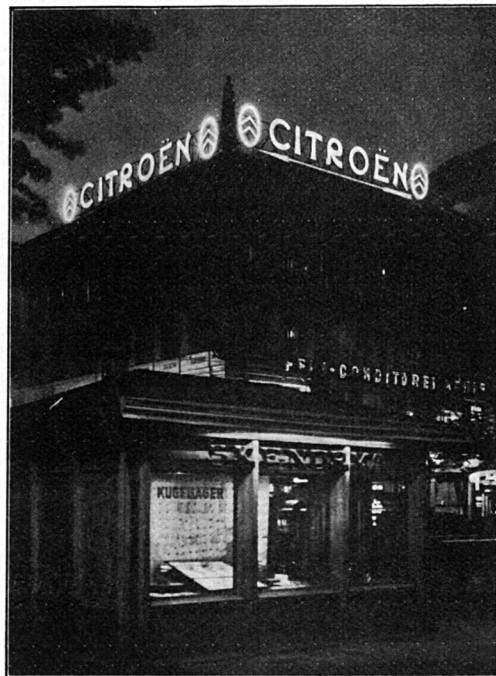
gennemløbet en ganske tilsvarende Linie som den, Gadereklameringsen og Dagbladsreklameringsen har gennemløbet. Fortidens smaa, ofte ganske uanselige, men i Udformningen dog saa kultiverede og for sin Tid karakteristiske og noble Skilte og de smaa, beskedne Annoncer i Dagbladene betegner et længst tilbagelagt Stadium. Konkurrencen har — mange vil sige: naturnødvendigt — ført med sig, at man saavel i Skiltning som i Avertering er kommen højere og højere op og ved Anvendelse af stadig stærkere Midler bestræber sig for at blive hørt — og set — i Dagens hastigt pulserende Liv. Det gjaldt om, hvem der kunde raabe højt i Koret, og man saa ganske bort fra Helhedsvirkningen; man vilde netop ikke gaa op i den højere Enhed, der endnu blot for et halvt Aarhundrede siden prægede Gadebilledet, men tværtimod med alle til Raadighed staaende Midler skille sig mest muligt ud fra sine Omgivelser. Ganske paa samme Maade er det gaaet med Lysreklamen. Da Virkningsgraden af Gaderéklamen efterhaanden skønnedes at være blevet for ringe, begyndte Lysreklamen at dukke op, og efterhaanden tog flere og flere den i Brug. Stærkere og stærkere Farver og Former bragtes i Anvendelse, og da tilsidst Spektrets sædvanlige Farver i alle disses Kombinationer var opbrugte, er i den seneste Tid de moderne Neon-Rør, hvis Virkning paa det menneskelige Øje er langt stærkere end de normale Spektralfarver fra rent rødt over gult til rent blaat, taget i Brug. Neon-Lysets Virkning paa Øjet er saa stærkt, at man, naar det i en kort Tid er faldet paa Øjets Nethinde, endnu i næsten et Minut ikke kan blive Virkningen kvit. Prøv paa at gaa igennem Nygade en Aften og se paa Lysreklamen for det derværende Biograf-teater, naar denne Belysning er tændt fra Stue til Tag — det er heldigvis ikke hver Aften det er Tilfældet —, og De vil ikke have frigjort Dem for Lysets Indvirkning paa Deres Øje, før De er kommen et langt Stykke ned ad Gaden. Ganske paa samme Maade, d. v. s. i langt stærkere Grad, gaar det med Carlsberg Bryggeriernes nye Reklame, et mægtigt »Fyrtaarn«, hvis Lys dominerer Omgivelserne i stor Udstrækning. Det maa være frygteligt for de omboende Aften efter Aften at have denne Belysning for Øje. Fra Bryggeriernes Side er det ifølge Meddelelser i Dagspressen blevet fremhævet, at denne Lysreklame — thi som Reklame skal det jo virke, selv om Ordet Carlsberg ikke findes i Reklamen — skal tjene som Fyrtaarn for Luftfarten. Hertil tør det vel nok i al Fredsommelighed bemærkes, at Anlæg af Fyrtaarne for Luftfarten er en Opgave, som staar Bryggerivirksomhed noget fjern, og at en almindelig Forretningsreklame vilde have været at foretrække, især om den havde været af mindre voldsom Virkning. Til Sammenligning bør fremhæves Belysningen af Taarnet paa Tuborg Administrationsbygning i Hellerup som et smukt Forbillede. Ogsaa denne Belysning er — selvfølgelig — tænkt som en Reklame, men den virker unægtelig langt behageligere og fremhæver tilmed paa en virkningsfuld Maade Bygningens Arkitektur. —

Det er ikke uden Interesse i den heromhandlede Forbindelse at læse følgende Udtalelse, der fremkom i Deutsche Bund Heimatschutz's Tidsskrift i 1914, hvor der tales om den beroligende Virkning i Gadens Belysningsforhold, der var en direkte Følge af de ved Krigsudbrudet paabudte Indskrænkninger af Gadebelysning og Elektricitetsforbruget. Derefter fortsættes:

»Der Eindruck, den die Strassen infolgedessen des Abends und des Nachts machen, ist sehr verändert. Die Perlenschnur der über der Strassenmitte aufgehängten Bogenlampen oder die doppelte Laternenreihe an den Bürgersteigen kommt in der dunkleren Umgebung zu viel grössere Wirkung. Ihr Licht wird noch verstärkt durch die meist ebenerdigen Geschäftsläden und Gasthäuser und durch die auf- und absausenden Gefährte. Aber die Hausflächen herauf bis zu den Dächern sieht man jetzt nicht mehr phantastische Namen, Zeichen und Bilder in allen möglichen Farben verwirrend und beängstigend aufzucken und wie einen seltsamen Spuk wieder jäh verlöschen. Ernst,

würdig und fast grossartig heben sich die riesigen Häusersilhouetten vom Nachthimmel ab und wirken in ihrer Ruhe, die hier und da durch ein schwach erhelltes Fenster nur wenig belebt wird, selbst beruhigend. Das ist so sehr viel schöner als das frühere marktschreierische Geflimmer und Geflitter. Man wünscht, der uns jetzt durch Not und Ernst auferlegte Zustand möchte auch später im Frieden fortdauern. Nicht nur vom Standpunkt des schönheitlich Feinfühlenden ist dies zu wünschen. Wie viel von der berüch-

Omklapelige Lysreklamestilladser fra Berlin.

Paa denne Side er vist Lysreklamen paa Taget af den ene Ejendom paa Hjørnet af Unter den Linden og Friedrichstrasse. Paa Billedet foroven ses Reklamestilladset i omklappet Stand. Naar man ved, at det er der, kan man naturligvis se det, men i Praksis maa det indrømmes, at det ikke virker generende. Forneden ses Lysreklamen i opklappet Stand om Dagen og i Funktion om Natten.

Lysreklame, anbragt paa Façaden af Ejendommen paa Hj. af Raadhuspladsen og Frederiksberggade.

Lysreklame paa Façaden af Ejendommen paa Hj. af Gammeltorv og Nygade.

tigten Grossstadtnervosität und Hast ist wohl durch den allabendlichen Anblick dieser uns narrenden modernen Irrlichter mitverschuldet. Und wie viel barer Unsinn und eitle Anmassung liegen in diesen, dem Grossstädter willkürlich aufgezwungenen Lichtzeichen. Man verklebt mit ihrem Gestell rücksichtslos die Gliederung des Aufbaus, ja einzelne Fenster in höheren Geschossen. Und dann die massigen Gestelle für wechselnde Dachreklame, diese bei Tage doppelt lächerlichen Gebilde, die all den gewollten ruhigen Raumeindrücken geradezu ins Gesicht schlagen. Man denke nur einmal an die reizende, mass- und kunstvolle Art, mit der unsere Vorfahren sich begnügten in zierlichen Aushängeschildern oder bescheidener Beschriftung eines kleinen Stückchens Glas- oder Wandfläche, deren Vergoldung den Lichtschimmer von der nahen Laterne wiederspiegelte.

Die Lichtreklame schadet also der Stadt und ihren Bewohnern und ist darum ein schlechtes Ding. Das krampfhaftes Bestreben, die Waren aufzudrängen, die andern zu überschreien und überglänzen, heisst

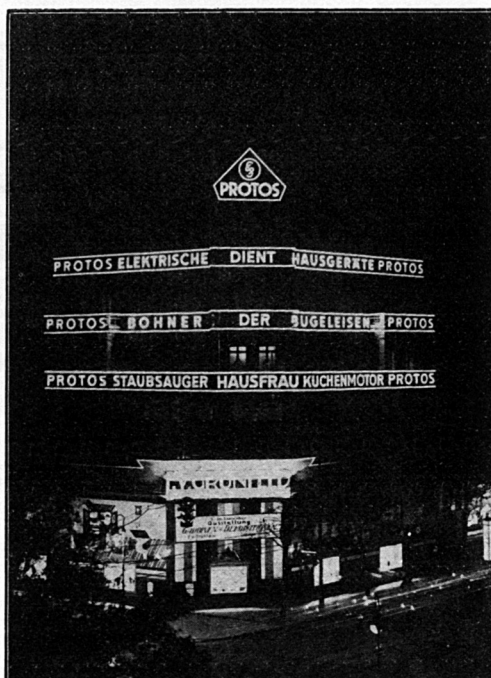
Façade-Lysreklame fra Berlin.

Man vil af dette Billede og et Billede nedenfor se, hvorledes man ved at fjerne Lysreklamerne fra Tagene og anbringe dem paa Façaderne undgaar de især om Dagen saa stærkt fremtrædende Stilladser.

»Wettbewerb«. Das ist wie viele andere Erscheinungen der letzten Jahrzehnte ein Beweis, wie sehr der Sinn für Schein und Flitter nach aussen hin von unserem Volke Besitz ergriffen hat und wie es Sinnwidrigkeiten und schädigende Geschmacklosigkeiten achselzuckend über sich ergehen lässt. Die Kennzeichen deutscher Art sollen Einfachheit, Echtheit und Wahrheit sein. Mit diesen Eigenschaften hat aber der tanzende Reklamezauber nichts gemein. Er bleibt ein fauler Zauber.

Auch in kleineren Städten hatte man schon begonnen, Lichtreklame selbst in malerische, mittelalterliche Strassen zu bringen. Dort wird man sie jetzt am ehesten wieder beseitigen können. Denn es wäre unendlich Schade um die einheitliche Wirkung der Giebelsilhouetten und um das Stück Sternenhimmel, das man dort noch sehen darf, wenn man es nicht überblendet.

Wollte doch auch in unseren Grossstädten

Façade-Lysreklame fra Berlin.

Reklamestillads paa Gavlen
bag det Kannevorff'ske Hus paa Kongens Nytorv.

dieser Lichtunfug nicht wieder beginnen. Oder könnte nicht der Lichtreklame, falls sie wirklich unumgänglich ist, ein bestimmter, in der Architektur des Hauses vorgesehener Raum, möglichst im Rahmen des Erdgeschosses und in durchlaufender Einheit für eine ganze Häuserfolge planvoll zugewiesen werden? Käme eine Einigung unter den gleichsam einen atemlosen Wettlauf anstellenden Firmen auf, so könnten sie alle auf diese kostspielige Art der Marktschreierei verzichten. Das Ergebnis wäre ein Segen für alle«. —

Det af Deutsche Bund Heimatschutz udtalte Ønske blev ikke til Virkelighed — tværtimod. Reklamerne kravlede, da Paa budet om Indskrænkningerne ophørte, højere og højere op, og naar Tagreklamerne ikke var tilstrækkelige til at paatvinge sig Opmærksomheden, tog man Vor Herres Himmel i Brug — om Dagen ved Hjælp af Flyvere, der grisede den rene blaa Luft til med Røgskrift, om Natten ved store Lysprojektorer. Dog de to sidstnævnte Former for Lysreklamer er — heldigvis — endnu saa kostbare, at der herigennem i nogen Grad haves en Regulator for deres Udbredelse. —

Vi er, som allerede før fremhævet, ikke blinde for det maleriske Moment i Lysreklamen, men vi vil gerne fremhæve det gamle Vismandsord: *Med Maade er alting godt!*

Det vilde være ønskeligt, om Husejere vilde følge det af Berlin givne Eksempel med

Kongens Nytorv ved Aftenbelysning.

Omklapning om Dagen af de mest skæmmende Reklamestativer. Ønskeligt vilde det endvidere være, om man i saa vid Udstrækning som mulig kunde komme bort fra Reklamerne over Tagrygningerne og i Stedet faa dem ned paa Façaderne paa Etageadskillelserne. Saadan Anbringelse bruges allerede nu i stærk Grad i flere tyske Byer og kendes her hjemme bl. a. fra B. T.'s Bygning paa Raadhuspladsen og paa Ejendommen paa Hj. af Gammeltorv og Nygade (det sidste Eksempel er dog langt det bedste).

Og sidst, men ikke mindst, lad Lysreklamerne, som den moderne Indretning de er, boltre sig i de moderne Dele af Byen, Vesterbrogade m. v.,

og lad det fine gamle København være fri. Kongens Nytorv har hidtil været forskaanet for Lysreklamer, bortset fra Navnreklamen paa Hotel de l'Angleterre. Nylig er der imidlertid paa Gavlen bag det morsomme, gamle Kanneworff'ske Hus blevet anbragt et Stavær med en Lysreklame, der skamskænder hele dette Hjørne af Torvet.

Den særdeles fremtrædende Beliggenhed af det Kanneworff'ske Hus kunde nok forpligte til, at der vistes denne Ejendom og dens Omgivelser noget mere Hensyn, bl. a. naar henses til, at Ejendommen er fredet i Klasse B. Foreningens tidligere Formand, Arkitekt ALF. COCK-CLAUSEN har udarbejdet det paa denne Side gengivne Forslag til Ordningen af den bagvedliggende Gavl. Selve dette Forslags Virkeliggørelse kræver, som det vil ses, ikke nogen stor Udgift, men der maatte vises den Resignation, at Ejeren af Naboejendommen gav Afkald paa den Indtægt, som Tilstedeværelsen af Lysreklamen kaster af sig. Og her røres der naturligvis ved et ømt Punkt. Der er dog aldeles ingen Tvivl om, at vedkommende Ejer vilde vinde Publikums Taknemlighed, dersom han vilde give Afkald paa den nævnte Indtægt og istandsætte Gavlen, saa den dannede en naturlig Baggrund for den gamle smukke Hjørneejendom.

Arkitekt ALF. COCK-CLAUSENS Forslag til Ordningen af Gavlen bag det Kanneworff'ske Hus.

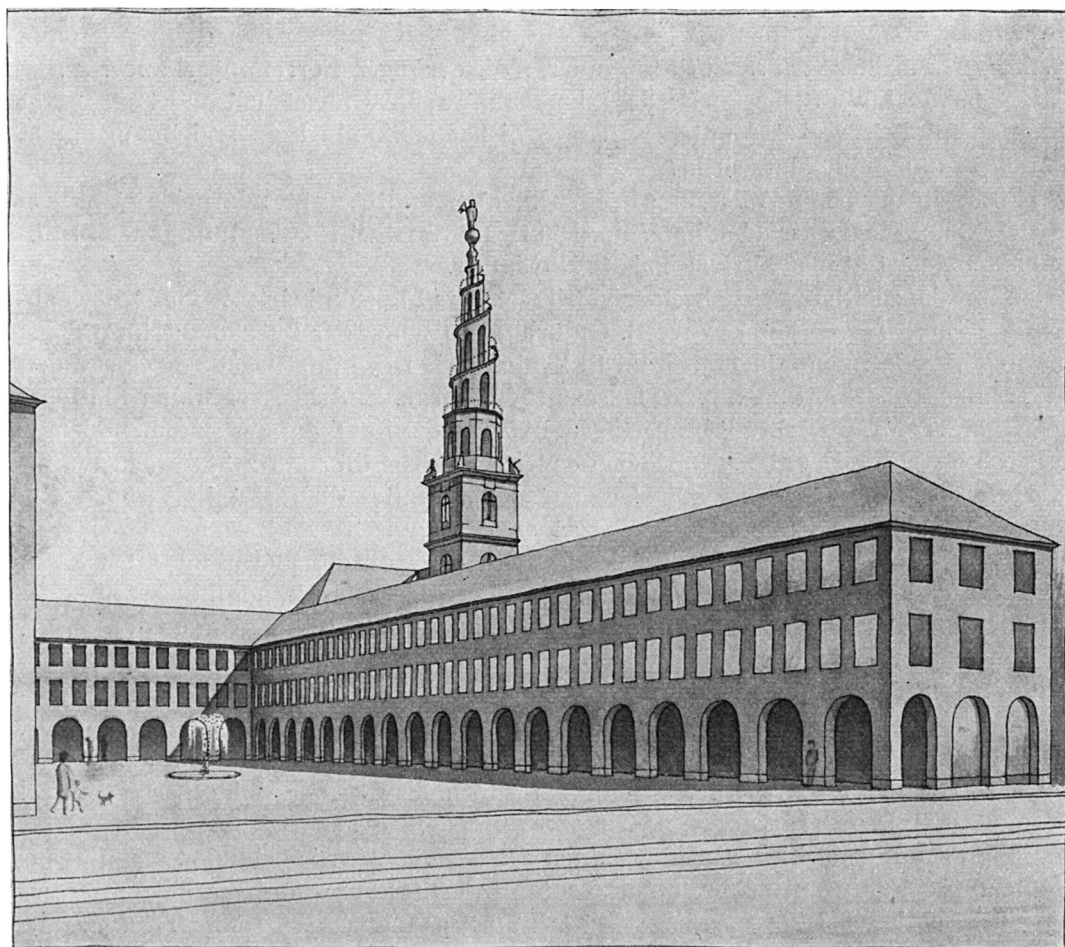

BLADE AF BYENS BILLEDBOG

FRA BIBLIOTEKSHAVEN PAA SLOTSHOLMEN

Den gamle Mur, i hvilken endnu flere Steder kan ses de Jernringe,
hvori Skibene fortøjede; da den Plads, paa hvilken den smukke Have er anlagt,
var »Provianthavn« med Indsejling fra Kalveboderne.

Forskønnelsesforeningens Forslag til Bebyggelse af Kvindefængslets Grund.
Udarbejdet af Arkitekt CARL BRUMMER.

BEBYGGELSEN AF KVINDEFÆNGSLETS GRUND

NEDRIVNINGEN af Fængslet har aabenbaret et Stykke Skønhed for Københavns Beboere, og Meddelelsen om, at det var Tanken at lade denne Skønhed forsvinde igen for stedse, har ikke blot vakt Sorg, men ogsaa fremkaldt Spørgsmaalet om, hvad man faar i Stedet for alt det, der ofres.

Svaret paa dette Spørgsmaal har været, at vi faar to meget høje Karreer, for hvilke der foruden Skønheden ofres henved 3 Mill. Kr. Karreerne vil helt skjule Vor Frelsers Kirke og vil ved deres Størrelse ganske knuse Kanalpartiet. Der er daarligt Plads til to Karreer paa Stedet; derfor vil de begge komme til at omslutte snævre og mørke Gaarde og hovedsageligt til at bestaa af fire Hjørner. De kommer til at rumme Boliger, der trods al den lovede Komfort med varmt Vand og Elevatorer o. s. v. kun kan betegnes som ringere end normalt, eftersom det allervigtigste, Lyset og Luften, lukkes ude fra de fleste af dem. De to Karreer vil betyde en yderligere Overbebyggelse af et af Byens daarligste Kvarterer.

Dertil kommer, at selv den officielle Beregning ingenlunde regner med, at de skal

betale sig videre godt —, og deri har den utvivlsomt Ret; Bolignøden aftager, og med den svinder Chancerne for at udleje mørke Lejligheder i høje Karreer; og næsten alle Bygnings Façader vender ud til Baggader, hvor der ingen Forretningschancer er.

Man har da Lov at spørge: Er det ikke muligt at lave noget helt andet og meget bedre, en god Bebyggelse, som tager Hensyn til baade Skønhed og Hygiejne og endda kan kaldes økonomisk forsvarlig?

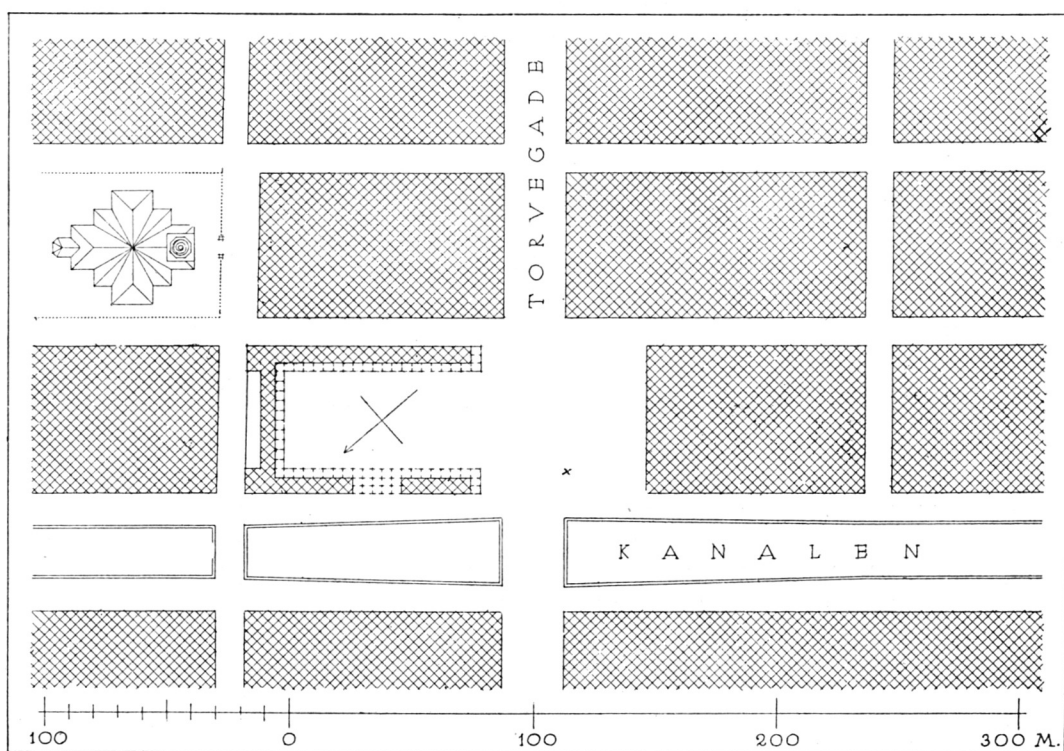
Foreningen har i den Anledning bedt Arkitekt CARL BRUMMER udarbejde et Skitse-Forslag til en Bebyggelse af Kvindefængslets Grund, hvilket Forslag indsendtes til Københavns Magistrat med Skrivelse af 19. November.

Den foreslaaede Bebyggelse bestaar af 3 Treetagers Fløje omkring en Plads, der aabner sig ud mod Torvet (mod Sydvest). Omkring Pladsen er der Buegange; Nordfløjens Buegang fører igennem Sidefløjene ud til henholdsvis Dronningensgade og Overgaden o. V., saaledes at der er Udgang fra Pladsens Inderhjørne. Endvidere er Midten af Fløjen mod Overgaden gennembrudt i Stueetagen, hvorved der fremkommer en aaben Arkade mellem Pladsen og Kanalen. Nordfløjen er trukket noget tilbage fra St. Annegade for at skaffe den fornødne Gaardsplads. Stueetagen indrettes til Forretningsbrug. I den Ende af Kanalfløjen, der er nærmest Torvet, er tænkt indrettet en Restaurant, der vilde faa en glimrende Beliggenhed. Apoteket kunde ligge paa det tilsvarende Sted i den anden Fløj; Posthuset i Nordfløjen midt for Pladsen. Resten kunde udlejes til andre Butikker eller Kontorer; de kan alle faa baade Indgang og Udstillingsvindue til to Sider.

Første og anden Sal er hovedsagelig tænkt indrettet til Beboelse; dog vil det formodentlig betale sig at udleje de Partier, der er nærmest Torvet, til Forretningsbrug.

Ved en saadan Udnyttelse af Byggegrunden vil der kunne opnaas forskellige Fordele. For det første bevares gennem den det væsentlige af den Skønhed, der har aabenbaret sig: Udsigten til Frelsers Kirke. Bygningernes forholdsvis ringe Højde gør det muligt stadig at se Spir og Taarn og endda paa væsentlige Steder et Stykke af Kirkens Tag, samtidig med at de dækker den uharmoniske Bebyggelse, der i Øjeblikket ses omkring Tomten. Vi vil udtrykkelig gøre opmærksom paa Udtrykket »det væsentlige«. Der har under Diskussionen i Pressen *dels* været fremført, at man jo, selv om der blev bygget højt paa Fængslets Grund, kunde aabne Udsigt til Frelsers Spir andre Steder, *dels* at man i saa Fald burde se hele Bygningen. Begge Dele beror paa Misforstaaelser. Det, hvorom det drejer sig, er ikke at aabne et eller andet Vue til Frelsers Kirke, men om at der netop *her* paa dette Sted *er* aabnet en skøn Udsigt, der kan bevares; at der netop *her* er Chancer for at faa et smukt og harmonisk Sammenspil mellem det nye, der skal bygges, og de givne Skønhedsmomenter, nemlig Frelsers Kirkes Spir, Kanalen og Torvet — Chancer, der ikke kan fremtrylles noget andet Sted paa Christianshavn. Og det, der fra nogen Afstand skal ses af Frelsers Kirke, er netop ikke Helheden, thi den er netop slet ikke beregnet dertil. Kirken selv virker majestætisk paa den forholdsvis snævre Plads, og dens Taarn, Spir og Tag virker skønt og stort set over Byens Tage. Saaledes er den bygget, og de, der byggede den, vidste meget vel, hvad de gjorde. Blottede man hele Bygningen fra Top til Taa, vilde det blive en Skuffelse. At »lægge en Bygning frit« er et Udtryk, der lyder bestikkende i Publikums Øren, men som dækker over en Forsyndelse, der, som enhver Arkitekt ved, er gentaget Gang paa Gang rundt om i Europa i de sidste 70 Aar.

Vi skal yderligere henlede Opmærksomheden paa, at det arkitektoniske Motiv i Bygningen — en Gaard, over hvis Sider en høj Bygning ses — er et kendt og ofte benyttet Middel til at fremhæve en Monumentalbygning. Selve det Bygværk, der har givet THURAH Ideen til Frelsers Spir — en Idé, han har udnyttet genialt — fremtræder paa lignende Maade.

Situationsplan til Foreningens Forslag til Bebyggelse af Kvindefængslets Grund.
 Det lille Kryds markerer det Sted, hvorfra de paa Side 81 og 85 gængivne Perspektiver er set.

Om de praktiske Sider ved en Bebyggelse efter Arkitekt BRUMMERS Forslag kan anføres følgende:

Der behøves ikke mange Ord for at paavise, at Boligforholdene i denne Bygning i hygiejnisk Henseende vil blive *de bedst mulige* — det kan enhver se paa Planen. De Lejligheder, der indrettes her, vil altid med Rette være efterspurgte.

Nødvendigt er det derimod at imødegaa de Indvendinger, der har været fremført imod Stueetagens Anvendelse til Forretningsbrug.

Det har været hævdet, at Forretningerne ikke skulde kunne klare sig, fordi de ikke ligger ved Hovedstrøget.

Det er ganske sikkert forkert og skyldes, at man rent har glemt at lægge Mærke til, at der netop i de senere Aar har fundet en Udvikling Sted i denne Retning, efterhaanden som Forretningslivet i den indre By er blevet mere og mere intenst. Naar Hovedstrøgenes Butiksplads er optaget, tyer de Handlende til de tilstødende Gaarde — f. Eks. »Klostergaarden« ved Amagertorv, og Mængder af Gaarde ved Købmagergade — og Publikum har forlængst lært at finde Vej til saadanne Steder. Saa meget lettere vil det være at finde ind i denne Plads, der aabner sig frit ud mod et Knudepunkt paa en Hovedfærdselsaare, og hvis arkitektoniske Egenskaber uundgaaeligt vil tiltrække enhver forbigaaendes Opmærksomhed. Desuden har Buegange jo en egen Tiltrækningskraft; de indbyder til at søge Ly i al Slags Vejr. Og skal man fra Torvet til den nordlige Del af Christianshavn, vil man altid med Fordel kunne skraa over Pladsen. Der findes ogsaa rundt om i Europas Byer mange saadanne Butikspladser; kun har de sjældent en saa gunstig Beliggenhed som denne.

Det er da ogsaa Bestyrelsens faste Overbevisning, at der vil blive særdeles gode Chancer

for Forretningslokaler her. I Stedet for Karreernes ene Strøgfaçade og mange Baggade-façader faar man her 3 lange Butiksfaçader aabne mod Hovedstrøget, og som i Løbet af faa Aar vil faa næsten fuld Strøgværdi.

Af det her udviklede kan man uddrage, at Bebyggelsen har et godt økonomisk Grundlag, der meget væsentlig vil reducere de Pengeofre, som kræves af den i Forslaget indeholdte Hensyntagen til Skønhed og Hygiejne, to Faktorer, der er mange Penge værd, men som kun indirekte giver Renter.

* * *

Hvad den økonomiske Side af Foreningens Forslag angaar, kan anføres følgende Oplysninger:

Fængslets Areal var	7040 m ²
Forskønnelsesforeningens Forslag gaar ud paa at bebygge..	2530 m ²
Til Gaardsplads udlægges	280 -
	2810 m ²
Til offentligt Areal udlægges:	
Pladsen	2470 m ²
Gadeudvidelser	1760 -
	4230 m ²

Til Sammenligning skal anføres, at Karréprojektet anvender ca. 4300 m² til Bebyggelse og Gaarde og udlægges til offentligt Areal 2470 m².

Udgifter og Indtægter ved Forskønnelsesforeningens Forslag stiller sig som følger:

Byggeomkostninger:

2530 m ² à 410—420 Kr.	ca. 1.050.000 Kr.
Af Stueetagens Areal	2530 m ²
anvendes til Buegange	790 -
og udlejes til Forretningsbrug	1740 m ²
2 Boligetager à 2530 m ²	5060 -

Lejeindtægt:

A. Stueetagens Forretningslokaler, nærmest ved Torvet 40 Kr. pr. m², fjernest 10 Kr. pr. m², altsaa i Gennemsnit 25 Kr. pr. m².

1740 m² à 25 Kr. .... 43.500 Kr.

B. Lejligheder, 13 Kr. pr. m².

5060 m² à 13 Kr. .... 65.800 Kr. ca. 110.000 Kr.

Sættes Grundværdien som i Kommunens Forslag til 700.000 Kr., bliver Summen, der skal forrentes, ca. 1.750.000 Kr. og Forrentningen ca. 6,3⁰/₁₀₀.

Fradrager man derimod en forholdsmæssig Sum for Pladsen, bliver Grundværdien ca. 450.000 Kr., Summen, der skal forrentes, ca. 1.500.000 Kr. og Forrentningen ca. 7,3⁰/₁₀₀.

Den offentliggjorte Beregning af Karréprojektet regner med Grundværdien 700.000 Kr., Byggeomkostninger ca. 2,8 Million Kr. og Lejeindtægten 250.000 Kr., altsaa en Anbringelse af 3¹/₂ Million Kr. til 7⁰/₁₀₀.

Da Anbringelsen af 3¹/₂ Million Kr. til 7⁰/₁₀₀ intet har med Forretning at gøre, maa det foretrækkes at anbringe 1³/₄ Million Kr. til 6,3⁰/₁₀₀.

Unævnt maa ikke være den store Fordel, der knytter sig til Foreningens Forslag, nemlig den meget betydelige og i vore Dage ganske særlig i en tætbebygget Bydel ønskelige Udvidelse af det offentlige Gadeareal.

* * *

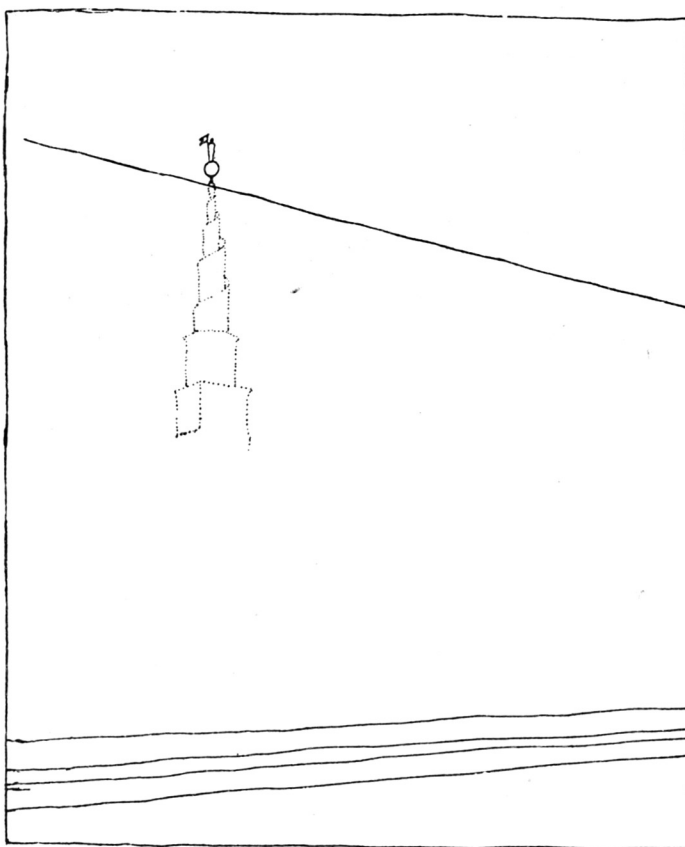
Foreningens Forslag blev behandlet i Borgerrepræsentationens Møde den 22. November, hvor Borgmester HEDEBOL udtalte bl. a., at det naturligvis var rigtigt, at Frelserens

Kirke vilde præsentere sig bedre efter Foreningens Forslag end efter Magistratens. »I det hele taget«, tilføjede Borgmesteren, »hvis man vælter nogle Huse midt inde i en By, vil man jo bedre kunne se f. Eks. Kirkerne; det skal ikke bestrides, men det vilde jo være en kostbar Fornøjelse«.

Borgmester HEDEBOLS Udtalelser giver Udtryk for et Syn paa de herhenhørende Spørgsmaal, som ikke lover godt for den Udvikling, som vor Hovedstad staar overfor i den kommende Tid, og som delvis er begyndt bl. a. paa Christianshavn. Vi kan i saa Henseende henvise til nogle Artikler i

»Forskønnelsen« Nr. 6, 7 og 8. — Vi fremhævede i denne Forbindelse Baron HAUSSMANN's Virksomhed under Ombygningerne af store Partier af Paris omkring Midten af forrige Aarhundrede. Vi paaviste, at HAUSSMANN ved de Arbejder, som han lod projektere, lod sig det være magtpaaliggende at skabe nye Bybilleder af virkningsfuld og monumental Karakter, hvor Mulighederne for saadan Nyskabelse var tilstede eller kunde tilvejebringes. Det er indlysende rigtigt, at man, naar man vælter Huse i en stor By, kan faa de af Husene skjulte Kirker (og andre Monumentalbygninger) at se, men ingen vil dog bestride, at det er en nærliggende Pligt for dem, der raader for Byens Styre, at udnytte de Muligheder, der kommer for Dagen, naar man af

Saa meget vil der kunne skimtes af Taarnet paa Vor Frelzers Kirke efter den af Kommunen vedtagne Plan.

konkrete Grunde nedriver et Bygningskompleks som det gamle Kvindefængsel og det derved aabenbares, at en Kirke, tilmed af en saa særpræget Arkitektur som Vor Frelzers Kirke, paa monumental Maade kunde indføjes i Bybilledet. Fordi Kirken tidligere har været skjult af Kvindefængslet — der opførtes paa et Tidspunkt, hvor Interessen for Byarkitektur ikke var overvældende —, er der dog ingen tvingende Grund til at fare fort med at skjule den skønne Kirke, naar det var muligt at opføre de nye Bygninger saaledes, at Kirken kunde indgaa i Planen paa naturlig og smuk Maade.

* * *

Der var givet Foreningens Bestyrelse Lejlighed til mellem Sagens 1. og 2. Behandling overfor Bolignødsudvalget at gøre nærmere Rede for Forslaget, men ved 2. Behandling, der fandt Sted i Borgerrepræsentationens Møde den 6. December, blev Forslaget vedtaget

med 34 Stemmer (Socialdemokraterne og Radikale) mod 17 (Borgergruppen og Venstre). Dermed er denne Sag afgjort. Det forekommer os, at Afgørelsen kaster stærke Skygger fremover paa den Vej, ad hvilken den videre Udvikling af vor Hovedstad vil foregaa, naar Planerne om de kommende Gadeudvidelser og Gennembrydninger skal virkeliggøres.

Afgørelsen synes at vise, at disse Spørgsmaal vil blive afgjort alene ud fra Hensynet til den øjeblikkelige Gevinst, og at alle æstetiske Forhaabninger og forstandige Betragtninger maa lades ude.

Imidlertid vil der være Grund til at underkaste nærværende Problem og andre for Byens Fremtid vigtige Problemer en Drøftelse under offentlige Former, og Bestyrelsen agter derfor i en nærmere Fremtid at afholde et stort offentligt Møde herom.

OMKRING »STÆREKASSEN« OG CHRISTIANSHAVNS TORV

DE to sidste store Afgørelser i Magistraten, Tilladelsen til Opførelse af Radiofonibygningen og Vedtagelsen af Bebyggelse af Kvindefængslets Grund mod »Erstatning« i en Gadeaabning frontalt mod Frelzers Kirke, afslører grelt en Mangel i det herskende Styre, som ingenlunde før har været nogen Hemmelighed, men som dog ikke er draget frem i tilstrækkelig klar Belysning. Jeg vilde gerne med nogle Linier bidrage til, at dette maa gøres. Vi véd alle — indtil Trivialitet —, hvilke enorme Skønhedsværdier og hygiejniske og, gennem begge disse Forsyndelser, økonomiske Værdier vort Bystyre har lagt øde gennem i alt Fald de sidste Par Menneskealdrer. Vi kan sikkert i 100 Aar endnu blive ved med at udgive Værker om svunden Skønhed, med Tekst og Billeder. Ikke des mindre vil vi kunne være ganske sikker paa, at parallelt hermed vil Ødelæggelsen af de endnu bestaaende Værdier prompte fortsættes.

Hvorfor? Simpelthen fordi Magistraten og de Magter, der afgør de æstetiske Spørgsmaal, der er lige saa livsvigtige, til syvende og sidst lige saa *praktisk* vigtige, som alle andre, ikke sidder inde med æstetisk Kompetence. Det er politisk valgte Forsamlinger, der paa disse Omraader er ude paa ganske gyngende Grund.

Det kan ikke ved Radiofonibygningen gælde om at trumfe en bestemt Løsning igennem, men om at finde den bedst mulige. Selv Forsvarere for det Jacobsen'ske Projekt indrømmer, at det ikke er godt at vide, om det, ført ud i Virkeligheden, vil blive af det gode eller af det onde, men, maaske af Trang til paa et givet Tidspunkt at se noget ske, kræver de det alligevel udført.

Det har maaske nogen Interesse at efterspore Sammenhængen. Og jeg tror da, at man maa give Angriberne nogen Skyld for dette Forhold. Smædenavnet »Stærekassen« var et populært Greb, det var da noget, alle de om Arkitektur uvidende kunde hales ind paa — men det var sikkert en Uretfærdighed mod Arkitekten. Der er ingen Tvivl om, at de Forbilleder i italiensk Arkitektur, han har ladet sig inspirere af her og andetsteds, er langt renere og finere, ogsaa langt bedre forstaaede end det meste af de sidste halvhundrede Aars italienske Paavirkninger. *Skal* vi importere italienske Motiver, markerer det et Skridt paa den rigtige Vej. Allerede nu er en Bygning som Nationalbanken os ligegyldig eller ubehagelig ved sin uselvstændige Behandling og sin hos os fuldstændig rodløse Eksistens, ikke at tale om den nye Tilbygning i ganske mislykket italiensk Konditorstil. En Bygning som for Eksempel Jesuskirken er sikkert

endnu populær, ogsaa paa Grund af sin Tilblivelse som en af de mange storslaaede Gaver fra en entusiastisk Privatmand med en hos os enestaaende Følelse for Samhörighed med By og Folk — men som Arkitektur er den forlængst sejlet agter ud. HOLGER JACOBSEN har utvivlsomt fat i en bedre Ende af italiensk Arkitektur end de Forgængere, der til deres Tids Beundring rejste disse og mange andre Bygninger. Men vi, der ser dette og alligevel maa melde os som Modstandere, vi beklager, at Angrebet gennem Smæde-navnet har sat ind paa urette Sted og maaske derved kaldt Forsvarere frem, der ellers havde holdt sig tilbage. Der er rettet stærke Angreb paa Bygningens Ydre i Forhold til det Indre. Om Berettigelsen heraf kan jeg ikke udtale mig, men det bliver ogsaa underordnede Spørgsmaal for den, der føler, at det skæbnesvangre ligger i, at denne Tværbygning over Gaden skal berøve Torvet en af dets Luftaarer og ved sine alt andet overskyggende Dimensioner, ikke som en velberegnet, fri Bygning (som Rundetaarn paa sin Plads f. Eks.), men som et inkommensurabelt Anneks til Det kgl. Teater, omproportionere og knuse sine Omgivelser, hvis Betydning i Byens Fysiognomi dog ingen vil kunne bestride.

At veje disse Hensyn bliver ikke enhver praktisk Politikers Sag. Eller ønsker man for enhver Pris at skrive sine Navne ind ved Siden af de Mænds, der ødelagde f. Eks. det gamle Fæstningsterræns Skønhed eller skænkede Byen de triste Bydele Vesterbro, Nørrebro og endnu nærmere op imod vore Dage Østerbro, der maaske til syvende og sidst er det ringeste?

Og Kvindefængslets Grund? Her paa dette alt sammenstuede Sted i Byen er Ordet »Bliv Lys —« gentaget. Hvilke Værdier (ogsaa i rede Penge) er ikke dette Lys og denne Luft for hele denne Bydels Befolkning, Voksne og Børn! Havde man fulgt Forskønnelsesforeningens Plan, havde man praktisk set kunnet beholde dem uden Pengeofre. — Og hvad vilde Byen ikke have vundet turistmæssigt ved denne Plan i Stedet for de to nye knusende Karreer! Rent parodisk virker det at se de vise Fædre forkaste den og slænge hen som Gave til Byens Borgere den allerelendigste Løsning, som endnu er foreslaaet, den mest dilettantiske og kedsommelige med en Gade med Græsrabatter fra Torvegade op imod Frelserens Kirke. Skal den glimrende lagte Christianskirke paa den Maade parodieres, eller hvad er Meningen? Den ligger, som den skal, for Enden af en Gade (hvis delvise Ødelæggelse ved gemene Nybygninger er en bymæssig Forbrydelse). Alt er her fra Begyndelsen vel overvejet. Afstand, Proportioner, Materiale, Gadebredde og Kirkeplads osv. osv.

Og alt det, der er gjort godt her, skal man de Skridt længere oppe se forvrænget ved det nye Anlæg, thi denne Kirke, Vor Frelseres Kirke, har aldrig været beregnet til at ses op ad en saadan Gade, endda med friserede Græsrabatter, et gyseligt kommunalt Spøgelse. Og hvem vil skabe to Husrækker, der harmonerer med Kirken? Enten vil vi faa uudholdelige Pasticher eller Bygningen fremmed Arkitektur. Ser man da ikke, at netop Fængselspladsen, der er i Forbindelse med Kanalen og lader Blikket omfatte baade denne og Kirkens Taarn og Tage skraat ude bagved, giver Rumfornemmelser og Følelser af fantasifuld Mangfoldighed. — Her er en Virkning, der er vidt forskellig fra Virkningen af Christianskirken, hele Bydelen er blevet større i sig selv og befriet. Kvindefængslet, der dog ikke var uden Karakter, har knuget hele den gamle Staddel som en Mare. En Sommer har den aandet befriet, en ny Dødvægt *maa* ikke sættes paa dens Plads, Mindet om Befrielsen vil leve videre i Slægterne og vil Gang paa Gang dokumenteres af de tagne Billeder. Disse to Voldførelser af vor By *maa* undgaas, hvor langt frem mod dem vi end er kommet, og der *maa* findes en Form for en kyndig Varetagelse af Byens æstetiske og æstetisk-hygieniske Udvikling i Fremtiden.

Man har bedt mig føje et Par Ord til denne Artikel, der har staaet som Kronik i »Berlingske Tidende«, og som man har ønsket at optrykke. Jeg vil da sige, at jeg er blevet gjort opmærksom paa, at Kommunen jo har Stadsarkitekten som kunstnerisk Raadgiver, medens Staten har Akademiraadet. Vi skulde saaledes være garderede. Men Virkeligheden viser grelt, viser det ved disse to Tilfælde og har vist det i Menneskealdre, at dette ikke forslaar. Det bliver for vidtløftigt her bare at prøve paa at undersøge hvorfor, men det kan ikke siges tydeligt nok, at Kendsgerningerne har vist, at det ikke er det.

Jeg kan ikke se rettere, end at der *maa* skabes et myndigt Organ til Varetagelse af Byens æstetiske Tarv, til Fordel ikke blot for kunstforstandige og Æstetikere eller for fremmede Turister og dem, der maatte tjene paa disse (skønt det maaske rækker længer ud, end man maaske straks vil regne med), men først og fremmest til Gavn og Glæde for den store, brede Befolkning, for de Masser, for hvem Brosten og Gader Barndommen og maaske Livet igennem bliver det eneste fortrolige »Landskab«. Jeg finder, at Socialdemokraterne paa den mest kortsynede Maade har svigtet de smaa i Samfundet ved disse byødelæggende Vedtagelser. Jeg anser disse Sager for saa vigtige, at jeg ikke vilde finde det urimeligt, om den offentlige Mening fejede de Mænd tilside, der saa slet har vogtet Byens Tarv, og satte andre paa deres Pladser, som ændrede de skæbnesvangre Beslutninger.

Forskønnelsesforeningens Kamp her havde maaske ikke været saa forgæves, som den hidtil har været, om Borgerne i højere Grad havde sluttet op om den; de *store* Ting, som naturligvis interesserer dens Ledelse i første Plan, kræver den *store* Tilslutning. Men Stadsarkitekten vil jeg gerne spørge direkte: Vil De med Deres Navn indestaa for den vedtagne Løsning som den bedst tænkelige?

SIGURD SWANE

Den nye Portnerbolig ved Rosenborg (Arkitekt MAGDAHL NIELSEN).